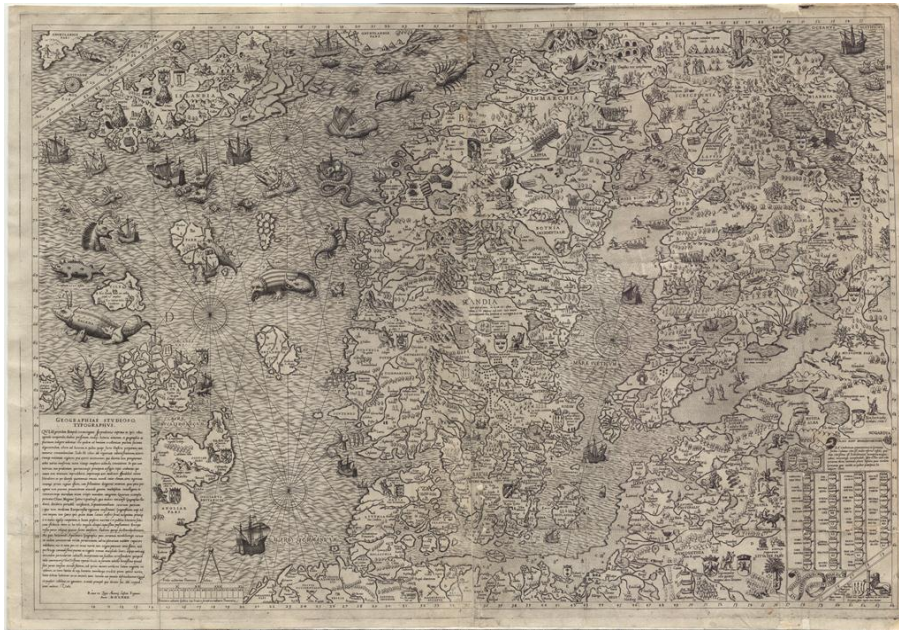

CULTURE FINLAND
kulttuurimatkailun katto-ohjelma

**Eurooppalainen kulttuurimatkailun edistäminen
ja Suomi**
Yhteisistä haasteista laajapohjaisiin ratkaisuihin

Joulukuu 2012

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Eurooppalainen kulttuurimatkailun edistäminen ja Suomi

Yhteisistä haasteista laajapohjaisiin ratkaisuihin

Marianne Lehtimäki

2012

Culture Finland

Kansikuva:

Carta Marina, Lafreri, Antonio: Geografia Tavole Moderne di Geografia (1550-1572), Kansallisarkisto

Tiivistelmä

Tämä selvitys kartoittaa kansallisen kulttuurimatkailun kehittämistyön kannalta Euroopan unionin matkailu- ja kulttuuripoliittisia linjauksia, ohjelmia ja hankkeita, Euroopan neuvoston kulttuurireitit -ohjelmaa sekä Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuuden ja EU:n Itämeri-strategian matkailuhankkeita.

Lisäksi selostetaan keskeisten eurooppalaisten verkostojen ja työryhmien kannanottoja ja selvityksiä, jotka ovat pohjustaneet kulttuurimatkailun kehittämistoimia. Matkailun kestävän kehityksen työryhmän (*"Tourism Sustainability Group", TSG*) raportti vuodelta 2007, EUROPARC -asiakirjan laadunarviointiperiaatteet ja Euroopan kulttuurimatkailuverkosto (*"European Cultural Tourism Network", ECTN*) julkilausuma vuodelta 2009 kulttuurimatkailun parhaista käytännöistä luovat hyvää pohjaa kulttuurisesti kestävän matkailun työstämiseen. Selvityksen lopussa kuvatut Itämeren alueen kulttuuriperintöalan kansallisten virastojen välisen verkoston vuonna 2007 laatimat suositukset kulttuuriperinnön ja matkailun suhteista antavat käytännön lähtökohtia edistämistöimiin. Selvitys on laadittu vuoden 2012 aikana.

Maailmanlaajuinen talouskriisi, Euroopan ulkopuolisten maiden matkailukohteiden vetovoima, ilmastonmuutokset ja matkailun kausivaihtelut ovat vieneet Euroopan kiristyvään globaaliin kilpailutilanteeseen matkailijoista, mikä puolestaan on osaltaan nostanut vahvasti esille Euroopan kulttuurisen tarjonnan sekä kulttuuriperintökohteiden tarjoamia kasvun mahdollisuuksia erityisesti teemamatkailun muodoille. Kestävän kehityksen vaatimukset painottavat puolestaan paikalliskulttuurin, elämäntavan sekä perinteen ja kulttuuriperinnön asemaa.

Selvityksen pääviesti on, että Suomi voisi osaltaan tuoda esille pohjoisen Euroopan moninaista kulttuurista omaperäisyyttä kulttuurimatkailun yhteiseurooppalaisten sisältöjen monipuolistamiseksi. EU:n ja kansainvälisten organisaatioiden toimien hyödyntämisen vahvistaminen sisältyy kansallisiin kulttuurimatkailun kehittämistöimiin, joiden lähtökohdaksi on otettu kulttuurin laaja ymmärtämistapa. Tätä näkemystä tulisi välittää myös kansainväliseen toimintaan. Itämeren alueella on mittava matkailupotentiaali ja EU:n Itämeri-strategian mukainen yhteistyö sen hyödyntämiseksi on alkanut. Pohjoismaisella, Pohjoisen ulottuvuuden ja Itämeren alueen yhteistyöllä sisältöjen monipuolistamisen pyrkimykselle on mahdollista saada laajaa alueellista tukea ja monialaista osaamista.

Selvitys korostaa kulttuurin, kulttuuriperinnön ja -maiseman toimijoiden katsantokantoja. Se pyrkii palvelemaan kulttuurimatkailun sisältöjen kehittämistä niin paikallistason verkostoitumisessa ja hanketyössä, maakuntatason edistämistöimien arvioinnissa ja resursoinnissa kuin kansallisen tason linjauksissakin.

Sammandrag

Denna utredning kartlägger Europeiska unionens turist- och kulturpolitiska riktlinjer, program och projekt, Europarådets kulturvägsprogram, den Nordliga dimensionens kulturpartnerskap samt turismprojekten inom EU:s Östersjöstrategi med tanke på utvecklingen av den nationella kulturturismen.

Därtill granskas de centrala europeiska nätverkens och arbetsgruppernas ställningstaganden och utredningar som legat som grund för utvecklingen av kulturturismen. En god grund för bearbetningen av en kulturellt hållbar turism ges av rapporten som arbetsgruppen för hållbar utveckling inom turismen (*'Tourism Sustainability Group'*, TSG) utgav 2007, kvalitetsutvärderingsprinciperna i EUROPARC-dokumentet och deklARATIONEN om kulturturismens bästa förfaranden som utfärdades av Europas nätverk för kulturturism (*'European Cultural Tourism Network'*, ECTN) år 2009. I slutet av utredningen beskrivs rekommendationerna om samverkan mellan kulturarvet och turismen som utarbetades av den arbetsgruppen av nationella kulturarvsämberna för Östersjöområdet år 2007; dessa ger praktiska utgångspunkter för utvecklingsarbetet. Utredningen har gjorts under år 2012.

Den globala ekonomiska krisen, dragkraften hos turistmål i utomeuropeiska länder, klimatförändringar och säsongsväxlingar inom turismen har fört Europa in i en hård global konkurrens om turister. Detta har bidragit till att man kraftigt betonat den tillväxtpotential som Europas kulturella resurser erbjuder i synnerhet för olika former av tematurism. Å andra sidan framhäver även kraven på hållbar utveckling den lokala kulturens, kulturarvens, livsstilens och traditionens betydelse.

Utredningens främsta budskap är att Finland kunde föra fram norra Europas mångsidiga kulturella egenskaper för att berika innehållen i kulturturismen. Ett effektivare utnyttjande av EU:s och internationella organisationers åtgärder ingår i de nationella utvecklingsåtgärderna för kulturturismen som utgår från en bred definition på kultur. Detta synsätt bör spridas även till den internationella verksamheten. Östersjöområdet har en stor potential för turism och samarbete enligt EU:s Östersjöstrategi för att utnyttja denna har inletts. Därmed har samarbete inom Norden, den Nordliga dimensionen och Östersjöområdet möjligheter att få regionalt stöd och mångsektoriell kompetens för dessa strävanden.

Utredningen betonar synpunkterna hos aktörer inom kulturen, kulturarvet och kulturmiljön. Den strävar efter att främja utvecklandet av innehållen i kulturturismen såväl genom nätverksbildning och projektarbete på lokalnivå, utvärdering och resursering av främjande åtgärder på landskapsnivå som genom riktlinjer på nationell nivå.

Abstract

This report maps the policies, programmes and initiatives of the European Union in the area of tourism and cultural policy, the Cultural Routes programme by the Council of Europe as well as the tourism initiatives carried out within the Northern Dimension Partnership on Culture and under the EU's Baltic Sea Strategy from the viewpoint of the national development of cultural tourism.

The report also analyses statements and reports by central European networks and working groups that have served to lay the foundation for the development of cultural tourism. A report by the Tourism Sustainability Group (TSG) from 2007, the criteria for quality assessment in the EUROPARC document and the 2009 Declaration of the European Cultural Tourism Network (ECTN) on the best practices of cultural tourism provide a good foundation for the development of culturally sustainable tourism. Recommendations prepared by the intergovernmental Monitoring Group of cultural heritage in the Baltic Sea States on the interaction between cultural heritage and tourism in 2007 provide practical starting points for the development activities. The report was prepared in 2012.

The global economic crisis, the appeal of tourist resorts in countries outside of Europe, the changes in climate and seasonal variation in tourism have led Europe to a tightening global competition over tourists, which has, in part, served to place a strong emphasis on the growth opportunities offered by the cultural assets of Europe for different forms of thematic tourism, in particular. Moreover, the demands of sustainable development highlight the importance of local culture, way of life and tradition, too.

The main message of the report is that Finland could strive to emphasise the cultural originality of northern Europe in order to diversify the contents of cultural tourism. The aim of increasing the amount of benefits gained from the activities of the EU and international organisations is part of the national activities to develop cultural tourism, one of the starting points of which is a broad understanding of culture. This type of thinking should also be carried over to international activities. The Baltic Sea Region has great potential for tourism, and cooperation to exploit this potential in accordance with the EU's Baltic Sea Strategy has already been initiated. Cooperation within the Nordic countries, the Northern Dimension and the Baltic Sea Region can obtain regional support and multi-sector competence to achieve this end.

The report highlights the perspectives of actors in the field of culture, cultural heritage and cultural landscape. It aims to serve the development of the contents of cultural tourism in local-level networking and project work, in the assessment and resourcing of regional-level measures as well as in the context of national level policies.

Sisältö

<i>Esipuhe</i>	6
1 Johdanto	7
2 Yhteenveto ja johtopäätökset	9
3 Euroopan unionin matkailupolitiikan kulttuurinen ulottuvuus	12
3.1 Kohti vahvempaa kumppanuutta Euroopan matkailualan hyväksi	13
3.2 Kulttuuri osana kestävä matkailua	14
3.3 Eurooppa - maailman ykkösmatkailukohde.....	17
3.4 Käytännön toimenpiteitä Euroopan matkailun edistämiseksi	20
4 EU:n kulttuuripolitiikka kulttuurimatkailun näkökulmasta	26
4.1 Kulttuurimatkailu edistää sosiaalista ja taloudellista kehitystä	28
4.2 Kulttuuri- ja matkailualojen vuorovaikutuksen vahvistaminen	28
4.3 EU:n kulttuuriohjelmat ja kulttuurimatkailu.....	29
5 EU:n kulttuurimatkailutoimien hyödynnettävyys kansallisesti	33
5.1 Hyviä käytäntöjä kehitystoimiin	35
6 Kulttuurireitit Euroopan kulttuurimatkailun vetovoimatekijöinä	37
6.1 Traditioihin, aluepolitiikkaan ja verkostoihin tukeutuvat kulttuurireitit	37
7 Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus	42
8 EU:n Itämeren strategia ja kulttuurimatkailu	43
8.1 Matkailijoiden houkuttelemine maaseudulle	44
8.2 Matkailu ja kulttuuri: kulttuuri- ja luonnonperinnön edistäminen	45
8.3 Kehitä kestävän matkailun strategioita.....	47
8.4 Itämeren alueen hanketoiminnan anti kulttuurimatkailuun	48
9 Kulttuurimatkailun edistämisen yhteensovittaminen	51
9.1 Käytännön lähtökohtia kulttuurimatkailun kehittämiseen.....	51
Liitteet	55
Kulttuurista saavutettavuutta käsitelleen EU:n säännöllisen vuoropuhelun foorumin 2008 osanottajalista	56
Euroopan kulttuurifoorumi 2011	57
Euroopan neuvoston kulttuurireitit (<i>Culture Routes</i>).....	58

Esipuhe

Kulttuurilla on suuri merkitys Euroopan matkailulle. Taide ja kulttuuri tuottavat ihmisille elämyksiä, ja siksihän me usein matkailemme. Tutkimusten mukaan kulttuurimatkailu eli taiteellisesti, kulttuurisesti, kulttuuriperintönsä, historiansa tai paikallisten perinteidensä kannalta merkittäville alueille suuntautuva matkailu on matkailun eniten kasvavia osa-alueita.

Euroopan komissio, Euroopan parlamentin, neuvoston, talous- ja sosiaalikomitean sekä alueiden komitean tukemana, on viime vuosina käynnistänyt toimia kulttuurimatkailun kehittämiseksi. Älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun Eurooppa 2020 -strategian toteuttamista tukeva komission tiedonanto Euroopan matkailupolitiikan uusista puitteista (2010) liittyy tavoitteisiin kulttuurin ja kulttuuriperinnön aktiivisen hyödyntämisen. Komission tiedonanto (2012) *”Kulttuurialalta ja luovilta toimialoilta kasvua ja työpaikkoja”* korostaa kulttuurialan kumppanuutta muiden alojen, esimerkiksi matkailun kanssa, jotta voitaisiin vahvistaa kulttuurin panosta EU:n sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) vastaa kansallisesta matkailupolitiikastamme toteuttamalla Suomen matkailustrategiaa. Strategian tavoitteena on lisätä kansainvälistä matkailua Suomeen. Strategian toimenpiteet painottuvat voimakkaasti suomalaisen matkailuelinkeinon ja siihen liittyvien alojen tuotteiden ja palveluiden myyntiin ulkomaisille asiakkaille. Toimenpiteitä ovat muun muassa matkailuyritysten tuotekehityksen, liiketoimintaosaamisen ja kannattavuutta parantaminen sekä vientikaupan edistäminen. Lisäksi strategiassa kannustetaan matkailu- sekä kulttuuri- ja ohjelmapalveluja yhteistyöhön teemapohjaisten tuotteiden ja palveluiden kehittämisessä.

TEM:in tehtäviin kuuluu myös osallistuminen Euroopan komission matkailuyksikön neuvoo-antavan komitean työskentelyyn. Siten se pystyy vaikuttamaan Euroopan unionin (EU) toimiin myös kulttuurimatkailun kehittämiseksi. TEM kannustaa suomalaisia kulttuurimatkailutoimijoita aktiivisesti käyttämään EU:n luomat mahdollisuudet hyödykseen kulttuurimatkailun kehittämiseksi sekä osallistumaan matkailuyhteistyöhön Itämeren alueella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) luo osaltaan edellytyksiä kulttuurimatkailun kehittymiselle. Vuonna 2007 ministeriö asetti työryhmän edistämään kulttuurin matkailullista tuotteistamista. EU:n ja kansainvälisten organisaatioiden toimien hyödyntämisen vahvistaminen sisältyy kehittämistoimiin. Työryhmän toimintaohjelman 2009 -2013 loppuraportti valmistuu keväällä 2013.

Käsillä oleva selvitys osoittaa, että kulttuurimatkailu on tärkeä eurooppalainen yhteistyön tema. Matkailu ja kulttuuri eivät pelkästään vauhdita taloudellista kasvua vaan niiden avulla voidaan myös kehittää sosiaalisia ja sivistyksellisiä arvoja, jotka puolestaan ovat keskeisiä eurooppalaisen identiteetin ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistämisen kannalta.

Ajankohta on varsin otollinen EU:n kulttuurimatkailun kehittämistoimien tarkasteluun ja pohjoisten alueiden näkökulmien esille tuomiseen. Haasteet ovat pitkälti yhteisiä, joten kansainväliseen verkostoitumiseen ja ratkaisuihin on syytä panostaa.

1 Johdanto

Suomesta tehtiin jo keskiajalla kulttuurimatkoja taitojen ja sivistyksen omaksumiseksi. Harvoille varhaisille ulkomaalaisille matkailijoille Ruotsin itäinen provinssi ja Lappi näyttäytyivät eksoottisena periferiana. 1800-luvun alkupuolella Suomen autonominen suuruuskinaskunta houkutti venäläisiä kylpylävieraita. Samanlaisesti kansallisen eetoksen rakentaminen alkoi nostattaa maamme sivistyneistössä kiinnostusta kulttuurimatkailuun kotimaassa. Topeliuksen toimittama *”Finland framstäldt i teckningar”* kuvateos, jonka ensimmäinen painos ilmestyi 1845, valikoi matkakohteiksi ihanteellisia maisemia.¹ Saman vuosisadan lopulla alkaneet, ennen kaikkea keskiaikaisiin linnoihin ja kirkkoihin suuntautuneet arkeologiset ja taidehistorialliset tutkimusretket muovasivat näkemyksiä matkakohteiksi sopivista uljaan menneisyyden monumenteista.

Suomen itsenäistettyä nuoren tasavallan yhdeksi tavoitteeksi nousi näkyvyyden kasvattaminen ulkomailla. Luonto ja pohjoinen eksoottisuus nähtiin pitkään tärkeimpänä vetovoimatekijänämme. Viimeisten vuosikymmenten aikana matkailun merkitys elinkeinona on vahvistunut ja matkailutarjonta monipuolistunut. Myös Suomen suuntautunut kansainvälinen matkailu on lisääntynyt.

Tänään kulttuurimatkailu on kehittyvä ala myös Suomessa. Suomen matkailustrategia (2006) määrittelee kulttuurin alueelliset ja paikalliset voimavarat lähtökohdaksi kulttuurimatkailun kehittämisessä:² *”Kulttuurimatkailussa tuotetaan alueellisia ja paikallisia kulttuurin voimavaroja arvostaen matkailutuotteita ja -palveluja paikallisille ja alueen ulkopuolisille ihmisille ja tarjotaan niitä liiketoiminnallisin perustein.”*³ Tavoitteena on luoda elämyksiä ja mahdollisuus tutustua näihin kulttuuriin voimavaroihin, oppia niistä ja osallistua niihin. Näin vahvistetaan ihmisen identiteetin rakentumista sekä oman että muiden kulttuurien ymmärrystä ja arvostusta.”

Olennaista on ympäröivä paikallinen kulttuuri ja elämäntapa, ei vain yksittäiset kohteet ja näkymät: *”Kulttuurimatkailun voimavaroja ovat kaikki ihmisen aikaansaama ja muokkaama; historia, kulttuuri-maisemat, rakennettu ympäristö, arkeologiset kohteet, museot, esittävä taide, visuaalinen taide, tapahtumat, käsityö, kieli, maut, perinteet, tavat, arvot, aatteet, elämäntyyli, uskonto, luonteenpiirteet sekä saavutukset tietees- sä taiteessa, teknologiassa ja elinkeinoissa.”*

Suomen matkailustrategian päivityksessä (2010) laadittiin missio kulttuurimatkailuun: *”Matkailu tulee ammentamaan yhä enemmän sisältöjä suomalaisesta kulttuurista. Matkailu osaltaan luo taloudellisia edellytyksiä säilyttää suomalaisen kulttuurin elinvoimaa yhä kansainvälistyvämmässä maailmassa. Suomi pyrkii ensisijaisesti matkailun niche -markkina-alueeksi ja tulee erikoistumaan maalle ominaisiin matkailupalveluihin. Tärkeään asemaan matkailun kehittämisessä nousee suomalaisen kulttuurin integroiminen matkailupalvelukokonaisuuksiin. Perinteisistä suomalaisista kulttuuri-ilmiöistä kuten tapahtumista jalostetaan kansainvälisiä tapahtumakävijöitä houkuttaviksi elämyskokonaisuuksiksi suomalaisen kulttuurin identiteettiä menettämättä.”*⁴

Vaikka matkailun kehittäminen ja kulttuuripolitiikka kuuluvat kansallisen toimivallan piiriin, on tärkeää olla selvillä alan kansainvälisistä kehittämistoimista. Tämä selvitys käsittelee EU:n matkailu- ja kulttuuripoliittisia

¹ Yhtenä esikuvana oli Erik Dahlbergin *”Suecia antiqua et hodierna”* (I p. 1719), joka sisälsi muutaman kuvalaatan Ruotsin valtakunnan itäisestä osasta.

² Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & toimenpideohjelma vuosille 2007 - 2013 (KTM2006), s.91.

³ Määritelmää on myöhemmin muokattu lisäten ”tarjotaan liiketoiminnallisin perustein”.

⁴ Suomen matkailustrategia2020 ”4 hyvää syytä edistää matkailutoimialojen kehitystä (2010)”, s. 40. Kirjoittajan kursivointi. Strategia löytyy internetissä osoitteessa http://www.tem.fi/files/27053/Matkailustrategia_020610.pdf.

linjauksia, ohjelmia ja hankkeita sekä Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuuden (PUKK) ja EU:n Itämeri-strategian toimia kulttuurimatkailun kehittämistyön kannalta. Siinä tarkastellaan myös Euroopan neuvoston (EN) kulttuurireitit -ohjelmaa (*Cultural Routes*) ja tuodaan esille eurooppalaisten matkailu- ja kulttuurialojen verkostojen suosituksia kulttuurimatkailun kehittämiseen.

Selvitys ei käsittele EU:n alue- ja rakennepolitiikan eikä maaseudun kehittämisselityksen välineitä, jotka ovat merkittäviä tukilähteitä myös kulttuurimatkailuun liittyville toimille. Tietoa näistä löytyy muun muassa raportista ”*Selvitys kulttuurimatkailun kehittämiseen sopivista rahoitusohjelmista*”⁵ ja matkailutoimijoille tarkoitettua oppaasta EU:n rahoitusvälineisiin.⁶

Kaiken kaikkiaan yleiskuvan saaminen kulttuurimatkailun eurooppalaisista toimista edellyttää tiedonkeruuta useista lähteistä. Tämän selvityksen pyrkimyksenä on osaltaan tukea kansallisia – erityisesti hallinnollisia – kehittämistoimia. Minkälaisia eurooppalaisia ohjelmia ja toimia on käynnissä kulttuurimatkailun kehittämiseksi? Miten Suomi on osallistunut näihin toimiin ja hankkeisiin? Selvitys korostaa kulttuurin, kulttuuriperinnön ja -maiseman toimijoiden näkökulmia kulttuurimatkailun kehittämiseen Euroopan laajuisesti ja Suomessa. Pyrkimyksenä on täten pohjustaa jatkotoimia kansainvälisten kulttuurimatkailualoitteiden yhteiseen hyödyntämiseen.

KÄYTETYT LYHENTEET

BASTIS = Baltic Sea Heritage Tourism Information Service, Itämeren kulttuuriperintömatkailun informaatiopalvelu

BSR = Baltic Sea Region, Itämeren alue

BTC = Baltic Sea Tourism Commission, Itämeren matkailukomissio

ECTN = European Cultural Tourism Network, Euroopan kulttuurimatkailuverkosto

EDEN = European Destination of Excellence, Euroopan matkailun huippukohteet

ECOC = European Capitals of Culture, Euroopan kulttuuripääkaupunki

EHL = European Heritage Label, Euroopan kulttuuriperintötunnus

ETC = European Travel Commission, Euroopan matkailukomissio

ETSK = Euroopan talous- ja sosiaalikomitea

EU = Euroopan unioni

EN = Euroopan neuvosto

MG = Monitoring Group on cultural heritage in the Baltic Sea States

OMC = Open Method of Coordination, avoimen koordinaation menetelmä

PAT = Priority Area of Tourism, Matkailun prioriteettialue

PUKK = Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus

SDS = Sustainable Development Strategy, Kestävän kehityksen strategia

TSG = Tourism Sustainable Group, Matkailun kestävän kehityksen ryhmä

UNESCO = United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, YK:n kasvat-, tiede- ja kulttuurijärjestö

UNEP = the United Nations Environment Programme, YK:n ympäristöohjelma

VTO = Virtual Tourism Observatory, Virtuaalinen matkailun observatorio

WTO = World Tourism Organisation, Maailman matkailujärjestö

Viitteissä: YVL = Euroopan yhteisöjen virallinen lehti

EUVL = Euroopan unionin virallinen lehti

⁵ *Selvitys kulttuurimatkailun kehittämiseen sopivista rahoitusohjelmista* (2012), Culture Finland kulttuurimatkailun katto-ohjelma, OKM, Visit Finland. http://www.kulttuurivienti.fi/doc/Selvitys_kulttuurimatkailun_rahitusohjelmista_22010final.pdf

⁶ *A Guide to EU Funding Programmes for Tourism Stakeholders*. September 2012 prepared for DG Enterprise & Industry. http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6227

2 Yhteenveto ja johtopäätökset

EU on pyrkinyt vuosien mittaan kehittämään matkailupolitiikkaa tavoitteena kilpailukyvyyn parantaminen. Lissabonin sopimuksen mukaan unionilla on täydentävä toimivalta matkailualalla. EU:n matkailusektorin linjauksista ja toimista on kerrottu tämän selvityksen luvussa 3, jossa selostetaan lisäksi EU:n *Tourism Sustainable Group*:in raportin suosituksista ja laadunarvioinnin *Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas* -periaatteista (EUROPARC). Nämä linjaukset ovat olleet perustana EU:n matkailua koskeville tiedonannoille ja antavat myös hyviä lähtökohtia kulttuurisesti kestävä matkailun kehitystyöhön. Luvussa selostetaan myös Euroopan matkailun näkyvyyden lisäämiseksi yhteisinä toimina luotua ja Euroopan matkailukomission (*European Travel Commission, ETC*) ylläpitämää sivustoa *VisitEurope.com*.

Koska monilla EU:n politiikan aloilla on vaikutusta matkailuun ja sen kestävyys, Euroopan komissio on viime vuosina pyrkinyt tiivistämään eri osastojen välistä yhteistyötä. Komission julkaisema selvitys (2012) EU:n politiikka-alojen sekä lainsäädännön ja muiden aloitteiden vaikutuksesta matkailuun viestii, että toimien vaikutukset vaihtelevat jäsenmaittain ja toimialoittain⁷. Matkailua, ja varsinkin sen sisältöjen tuottamista edesauttavat muun muassa EU:n kulttuuripolitiikan linjaukset ja toiminnalliset välineet. Niitä käydään läpi selvityksen luvussa 4 ja liitteissä 1 ja 2. EU:n kulttuurialan toimissa kulttuurimatkailun huomioiminen ja sisältöjen kehittäminen ovat enenevästi tulleet viime vuosina esille osana toimia, joilla haetaan kasvua ja työpaikkoja Eurooppa 2020 -strategian mukaisesti.

EU:n matkailu- ja kulttuuripolitiikan toimien kansallista hyödyntämistä pohditaan luvussa 5. EU:n matkailusektorin toimissa on heijastunut suuntaus tukea matkailuelinkeinon rakennemuutosta Välimeren alueella. Halpalennot Aasiaan ja Etelä-Amerikkaan ovat muodostaneet pysyvän haasteen 'aurinko ja ranta' -konseptiin perustavalle matkailuelinkeinolle Etelä-Euroopassa. Tässä tilanteessa näiden alueiden kulttuuri ja etenkin kulttuuriperintö on nostettu matkailun vetovoimatekijäksi. Myös kestävä kehityksen periaatteet tähdentävät paikalliseen kulttuuriin pohjautuvia matkailumuotoja. Näihin matkailun edistämistoimiin kirjautunut kulttuurinäkemys pohjautuu lähinnä Etelä- ja Keski-Euroopan perinteisiin historiallisiin kulttuuriin tarjoutumiin.

Luvussa 5 esitellään myös Euroopan tason keskustelua kulttuurimatkailun edistämiseksi. Euroopan kulttuurimatkailuverkostossa (*European Cultural Tourism Network, ECTN*) on mukana sekä matkailu- että kulttuurialojen asiantuntijoita. Sen suositukset kulttuurimatkailun kehittämiseksi painottavat paikalliskulttuurin osaamisen merkitystä sekä käytännön toimijoiden, tutkijoiden ja kouluttajien välistä läheistä yhteistyötä.

Euroopan neuvoston (EN) kulttuurireitit -ohjelmaa (*Cultural Routes*) tarkastellaan luvussa 6 ja liitteessä 3. Reitit on jaotellaan kolmeen ryhmään konkretisoimaan niitä tekijöitä, joihin niiden rakentaminen näyttää perustuvan ensisijaisesti:

1. Traditioon / traditioihin tukeutuvat kulttuurireitit
2. Aluekehitystä edistävät reitit, etenkin maaseudun ja syrjäisten alueiden kehitystä ja matkailua
3. Toiminnalliseen verkostoitumiseen tukeutuvat reitit

---

⁷ Study on the impact of EU policies and the measures undertaken in their framework on tourism. Summary Report RPA August 2012, Final Report Volume 1: Measures September 2012

http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6227

Suomi on mukana kahdessa etelä- ja keskieurooppalaisen kulttuurivirtauksen pohjoisimpana osallistujana. Kummatkaan niistä, Hansa- tai Pyhän Martin kiertomatkojen reitti, eivät kuitenkaan kuvaa maallemme tyyppillisiä traditioita tai kulttuuriperintöä eivätkä generoi merkittävästi paikallista kulttuuria.

Kulttuurireittien kartoitus todentaa, että reitit, joiden tavoitteena on ilmentää yleiseurooppalaisia kulttuurisia sisältöjä, tukeutuvat lähinnä Välimeren ja Keski-Euroopan kulttuuriperinnön, maiseman ja kulttuuristen traditioiden ominaispiirteisiin ja vahvuuksiin. Nykyisten reittien periferiaan jääneet pohjoiset alueet edustavat toistaiseksi hyödyntämättä jäänyttä potentiaalia, niin alueellisesti kuin sisällöllisestikin. Tämä todetaan Euroopan komission ja EN:n teettämässä selvityksessään (2011). Pohjoisille alueille rakennettavilla kulttuurireiteillä voitaisiin esitellä kiinnostavasti esimerkiksi lähimenneisyyttä valottavia kulttuurisia sisältöjä.

EU:n jäsenenä Suomi on korostanut alusta lähtien pohjoisten alueiden merkitystä ja Venäjän naapuruuden mukanaan tuomia haasteita ja mahdollisuuksia. Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus (PUKK) sisältää kulttuurimatkailua edistäviä hanke-ehdotuksia, joita on kuvattu luvussa 7. PUKK:n luovan talouden hankkeiden tavoitteisiin voitaisiin asettaa tuoreiden sisältöjen tuottaminen PU alueen kulttuurimatkailun kehittämiseen.

EU:n Itämeri -strategian (2009) anti kulttuurimatkailun kehittämiseen kuvataan luvussa 8. Strategian matkailun prioriteettialueessa on neljä lippulaivahanketta.

1. Matkailijoiden houkuttelevuus maaseudulle, erityisesti rannikkoseudulle (Suomen johtama)
2. Ympäristön kannalta kestävien risteilyalusten tukeminen Itämerellä
3. Kulttuuri- ja luonnonperinnön edistäminen
4. Kestävän matkailun strategioiden kehittäminen

Risteilyalushanke on alkutekijöissään, mutta muista hankkeista saatuja tuloksia esitellään matkailuprioriteetin koordinaattorin sivustolla. Itämeren alueen muita alueellisia ja EU-osarahoitteisia matkailun edistämishankkeita kuvataan lyhyesti lippulaivahankkeiden yhteydessä.

Alueellisella yhteistyöllä on merkittävä lisäarvo kulttuurimatkailun kehittämiseen. Matkailutarjonta, jossa on yhteisiä kulttuurisia, historiallisia ja maisemaan liittyviä vetovoimatekijöitä, kiinnostaa matkailijaa kokonaisvaltaisemmalla tavalla kuin yksittäiset kohteet.

Suomi voisi eurooppalaisilla foorumeilla nostaa esille aktiivisesti ja ennakkoiden pohjoisen Euroopan kulttuurien omaperäisyyttä ja monimuotoisuutta ja näin monipuolistaa kulttuurimatkailun sisältöjä. Pohjoismaisella sekä PU- ja Itämeren alueen yhteistyöllä tälle pyrkimykselle on mahdollista saada laaja-alaista osaamista. EN:n kulttuurireitit -ohjelmaa voitaisiin hyödyntää työmenetelmänä laajapohjaisen yhteistyön kehittämiseksi. Monet Itämeri-strategian muitakin aloja koskevat tavoitteet pystyttäisiin helposti yhdistämään kulttuurimatkailun tuotekehittelyyn. Itämeren alueen ohjelma- ja hanketyö sekä Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus (PUKK) voisivat toimia esimerkiksi kulttuurireittien rakentamista kehittävinä puitteina ja erilaiset asiantuntijaverkostot viiteryhminä.

Kulttuuriperintökohteiden ja niitä ympäröivien nykykulttuurin, elämäntavan ja paikallisten viihtymisien keinojen yhdistäminen matkailutuotteiksi on monipolvinen tehtäväkenttä. Kulttuurimatkailuun tarvitaan tiivistä yhteistoimintaa sekä yhteisen osaamisen ja yhteisen omistamisen tunnistamista. Aihetta pohti Itämeren neuvostoon kuuluvien valtioiden kulttuuriperintöalan yhteistyöryhmän, *Monitoring Group on cultural*

heritage in the Baltic Sea States, järjestämä ”Itämeren alueen III Kulttuuriperintöfoorumi” vuonna 2007. Foorumissa kehitettiin käytännön suosituksia hyvien esimerkkien sekä käytännön kokemusten ja akateemisen osaamisen pohjalta. Suosituksissa painotetaan kulttuurin ja kulttuuriperinnön käsitteen ja sisältöjen laajentamista. Suositukset voivat toimia eräänlaisina peruskriteereinä kulttuurimatkailun kehittämisessä; niin paikallistason verkostoitumisessa ja hankkeissa, maakuntatason resursoinnissa kuin kansallisen tason linjauksissakin. Suositukset esitellään luvussa 9.

3 Euroopan unionin matkailupolitiikan kulttuurinen ulottuvuus

EU:n keskeinen tavoite on Euroopan kilpailukyvyyn vahvistaminen suhteessa globaaliin talouteen. Matkailun kehittämisellä voidaan osaltaan tukea älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun Eurooppa 2020 -strategian toteuttamista. Matkailun avulla pyritään myös vahvistamaan kuvaa Euroopasta muualla maailmassa. Se luo mahdollisuuksia syrjäisten alueiden taloudelliselle kehitykselle ja vahvistaa sosiaalista osallisuutta. Kulttuuri- ja luonnonperintö sekä perinteet ja nykykulttuuri liittyvät läheisesti matkailuun, joten edistämistoimissa on erittäin tärkeää yhteen sovittaa talouskasvu, kestävä kehitys ja eettiset näkökohdat.

EU sai mahdollisuuksia toteuttaa toimenpiteitä matkailun alalla Maastrichtin sopimuksen myötä.⁸ Varsinaisen oikeusperustan antoi Lissabonin sopimuksen⁹ 195 artikla, jonka mukaan:

1. Unioni täydentää jäsenvaltioiden toimintaa matkailualalla, erityisesti edistämällä alalla toimivien unionin yritysten kilpailukykyä.

Tätä varten unioni pyrkii toiminnallaan:

- a) kannustamaan kyseisen alan yritysten kehittämiselle suotuisan ympäristön luomista;
- b) edistämään jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä erityisesti hyvien käytäntöjen vaihdon avulla.

2. Euroopan parlamentti ja neuvosto säätävät tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen erityisistä toimenpiteistä, joilla täydennetään jäsenvaltioissa toteutettavia toimia tässä artiklassa tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi mutta jotka eivät käsitä jäsenvaltioiden lakien ja asetusten yhdenmukaistamista.¹⁰

EU ei siis voi toimillaan yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä. EU:n toimet antavat lisämahdollisuuksia kansalliseen matkailun edistämiseen erityisesti laajentamalla näkökulmaa ja rahoituspohjaa. EU:n matkailupolitiikan päätavoitteita ovat:

1. Matkailuun vaikuttavien toimenpiteiden linjaus
2. Matkailun kestävyuden edistäminen
3. Matkailun ymmärtämisen ja näkyvyyden edistäminen

Matkailuelinkeinon edistäminen kuuluu Euroopan komission yritys- ja teollisuustoiminnan pääosastolle. Komission matkailun neuvoo-antava komitea perustettiin vuonna 1986 neuvoston päätöksellä.¹¹ Tätä edelsi neuvoston matkailupolitiikkaa koskeva päätöslauselma (1984), jossa tunnustetaan matkailun suuri merkitys Euroopan yhdentymiselle ja kehoitetaan komissiota antamaan alaa koskevia ehdotuksia.¹² Euroopan parlamentti, alueiden komitea sekä Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (ETSK) ovat vuosien varrella osallistuneet aktiivisesti matkailuasioden käsittelyyn.

---

⁸ 3 artikla t kohta. Maastrichtin sopimus allekirjoitettiin vuonna 1992. Se astui voimaan vuonna 1993.

⁹ Lissabonin sopimus allekirjoitettiin vuonna 2007. Se astui voimaan joulukuussa 2009.

¹⁰ EUVL C83/135, 30.3.2010.

¹¹ EYVL L 384/52, 31.12.1986.

¹² EYVL C 114/11, 14.5.1986

Matkailualan strategisen yhteistyön vaihe alkoi aivan 1990 -luvun lopulla. Nykyistä toimintaa ohjaavat komission tiedonannot *Yhteistyöhön perustuva toimintatapa Euroopan matkailun tulevaisuutta varten* (2001)¹³ ja *Euroopan matkailun kestävyden suuntaviivat* (2003).¹⁴

Neuvoston päätöslauselma *Euroopan matkailun tulevaisuudesta* (2002) painottaa matkailun muodostuvan monesta toimialasta, joihin vaikuttavat useat EU:n politiikan alat. Näin ollen tarvitaan laajaa koordinaointia eri politiikkojen ja toimenpiteiden välillä.¹⁵

Komission tiedonanto *Uudistettu EU:n matkailupolitiikka: Kohti vahvempaa kumppanuutta Euroopan matkailualan hyväksi* (2006)¹⁶ pohjusti Lissabonin sopimuksen matkailuartiklaa. *Kestävää ja kilpailukykyistä eurooppalaista matkailua koskeva toimintaohjelma* (2007)¹⁷ perustui puolestaan matkailun kestävyttä käsittelevän työryhmän raporttiin ja sen jälkeisen julkisen kuulemisen tuloksiin.¹⁸

Matkailualan ajankohtaisin linjaus, jonka mukaisia käytännön toimia toteutetaan, on asetettu komission tiedonannossa *Eurooppa, maailman ykkösmatkailukohde – Euroopan matkailupolitiikan uudet puitteet* (2010). Sen poliittinen painopiste on Eurooppa 2020-strategian mukainen.¹⁹ Tiedonannossa on neljä matkailun prioriteettia, joihin sisältyy 21 alakohtaa. Useat niistä koskevat kulttuuri- ja kulttuuriperintömatkailun kehittämistä sekä matkailun edistämistä kolmansista maista.

Seuraavassa on yhteenvedot kolmesta viimeksi mainitusta tiedonannosta, joissa nostetaan esille niiden kulttuurimatkailua koskevat linjaukset. Tämän jälkeen kuvataan käytännön toimia kansallisesta kulttuuri-matkailun näkökulmasta.

3.1 Kohti vahvempaa kumppanuutta Euroopan matkailualan hyväksi

Euroopan komission vuoden 2006 tiedonannon *Uudistettu EU:n matkailupolitiikka: Kohti vahvempaa kumppanuutta Euroopan matkailualan hyväksi* päätavoitteena oli parantaa Euroopan matkailualan kilpailukykyä sekä luoda työpaikkoja. Ajankohtaisiksi haasteiksi nimettiin demografiset muutokset, ulkoinen kilpailu, kestävä kehityksen tavoitteet ja erityisten matkailumuotojen kysyntä. Hyvinvointiin, kulttuuriperintöön ja luontoon liittyvällä matkailulla arvioitiin olevan paras kasvuennuste. Matkailualan todettiin pystyvän edistämään kulttuuri- ja aluepolitiikan tavoitteita, koska kestävällä matkailulla on ”keskeinen merkitys kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttämiselle ja vahvistamiselle yhä useammilla aloilla, jotka vaihtelevat taiteesta paikalliseen gastronomiaan, käsiteollisuuteen tai biodiversiteetin säilyttämiseen. Tämä vaikuttaa puolestaan myönteisesti työllisyyteen ja työpaikkojen syntymiseen.”²⁰

¹³ KOM (2001) 665 lopullinen, Bryssel 13.11.2001.

¹⁴ KOM (2003) 716 lopullinen, Bryssel 21.11.2003.

¹⁵ EYVL C 135/1, 6.6.2002.

¹⁶ KOM (2006) 134 lopullinen, Bryssel 17.3.2006.

¹⁷ KOM (2007) 621 lopullinen, Bryssel 19.10.2007.

¹⁸ ”Action for more Sustainable European Tourism Report” löytyy verkosta:

http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/getdocument.cfm?doc_id=237

¹⁹ KOM (2010) 352 lopullinen, Bryssel 30.6.2010,

http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/communications/communication2010_fi.pdf

²⁰ KOM (2006) 134 lopullinen, Bryssel 17.3.2006 s.2.

Keskeisiksi kehittämisen osa-alueiksi määriteltiin:

1. Matkailuun vaikuttavat valtavirtaistamistoimenpiteet
2. Kestävän matkailun edistäminen
3. Matkailualan tuntemuksen ja näkyvyyden parantaminen

Tarjolla olevia eurooppalaisia rahoitusvälineitä tulisi hyödyntää nykyistä paremmin matkailuelinkeinon tukemisessa. Komissio nosti myös esille matkailuun liittyvät lukuisat sidosryhmät sekä siitä johtuvan koordinaation ja yhteistyön välttämättömyyden eri tasoilla.

Tiedonanto ja neuvoston päätelmät Euroopan matkailun kestävydestä (2005) olivat taustana Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella (2006) hyväksytyissä matkailupolitiikan päätelmissä, joissa korostetaan kulttuuri- ja luonnonperinnön ja -varojen merkitystä.²¹

3.2 Kulttuuri osana kestävä matkailua

Edellä kuvatussa tiedonannossa uudistetusta matkailupolitiikasta todetaan, että kasvun ja työpaikkojen luomisen tavoitteet kulkevat rinnakkain sosiaalisen ja ympäristötavoitteiden edistämisen kanssa. Tältä pohjalta komissio valmisteli Euroopan matkailualan Agenda 21 -toimintaohjelman, jonka se julkaisi tiedonantona *Kestävää ja kilpailukykyistä eurooppalaista matkailua koskeva toimintaohjelma* (2007). Ohjelma pyrki osaltaan edistämään Lissabonin uudistetun strategian kasvun ja työllisyyden tavoitteita sekä uudistetun kestävä kehityksen strategian toteuttamista.²²

Toimintaohjelman tavoitteiksi määritellään paitsi taloudellinen vauraus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja koheesio myös ympäristön ja kulttuurin suojeleminen:

”...matkakohteiden kehittäminen liittyy tiiviisti paikallisen väestön omaan luonnolliseen ympäristöön, kulttuuriin erityispiirteisiin, sosiaaliseen vuorovaikutukseen, turvallisuuteen ja hyvinvointiin. Näiden erityispiirteiden ansiosta matkailu antaa pontta matkakohteiden säilyttämiselle ja kehittämiselle suoraan lisäämällä tietoisuutta ja tuomalla tulotukea ja epäsuorasti tarjoamalla taloudelliset perusteet sille, että muut antavat tällaista tukea.”²³

”Ottamalla kestävyttä koskevat näkökohdat huomioon toiminnassaan matkailualan sidosryhmät suojelevat kilpailuetuja, jotka tekevät Euroopasta maailman houkuttelevimman matkakohteen, eli sen monimuotoisuutta ja luonnon ja kulttuurien vaihtelevuutta. Kestävyttä koskevien näkökohtien huomioon ottaminen sosiaalisesti vastuullisella tavalla auttaa lisäksi matkailualaa innovoimaan tuotteitaan ja palveluitaan ja parantamaan niiden laatua ja arvoa.”²⁴

Mahdolliset intressiristiriidat matkailun kilpailukykyyn sekä ympäristösuojeleminen ja matkakohteiden omista tarpeista lähtevän kehittämisen välillä otetaan huomioon: *”Jotta saadaan oikea tasapaino turistien hyvinvoinnin, luonnon- ja kulttuuriympäristön tarpeiden sekä matkakohteiden ja yritysten kehittämisen ja kilpai-*

²¹ Euroopan unionin neuvosto. Lehdistötiedote. Neuvoston 2751. istunto. Kilpailukyky (sisämarkkinat, teollisuus ja tutkimus. Bryssel, 25 syyskuuta 2007. 12254/06 (Presse 240). FI, s. 11.

²² KOM(2007) 621 lopullinen, Bryssel 19.10.2007.

²³ ed. s. 3.

²⁴ ed.

lukuvoyn välille, tarvitaan integroitua ja kokonaisvaltaista poliittista lähestymistapaa, jossa kaikilla sidosryhmillä on samat tavoitteet.”²⁵

Kestävää kehitystä edistetään toiminnan pitkäjänteisyyttä ja vaikutusten arviointia kehittämällä. Samalla painotetaan toimijoiden aktivointia tiedon tuottamiseksi ja jakamiseksi, matkailun huippukohteiden edistämistä, EU:n rahoitusvälineiden aktivointia sekä kestävyiden ja kilpailukyvyn huomioon ottamista komission politiikoissa.

Portugalin EU-puheenjohtajuuskaudella (2007) hyväksytyt neuvoston päätelmät katsoo, että: ”kestävä matkailu on väline, jolla voidaan helpottaa matkakohteiden elpymistä ja taloudellista kehitystä erityisesti herkällä alueilla, kuten saarilla ja syrjäisillä alueilla, ja että se osaltaan parantaa sekä isäntä- että vierasyhteisöjen elämänlaatua ja pitää yllä Euroopan luonnon- ja kulttuuriperintöä.”²⁶

ETSK painottaa lausunnossaan: ”... matkailu voisi antaa huomattavasti nykyistä suuremman panoksen eri kulttuurien ja yhteiskuntaryhmien yhteenkuuluvuuteen unionin kansalaisuuden – jota meidän kaikkien on edistettävä ja kehitettävä – puitteissa. Euroopan unionin eri jäsenvaltioiden kulttuurien, kielten sekä luonnon- ja kulttuuriperinnön monimuotoisuus ja vaihtelevuus ovat suuri rikkaus, jota voidaan ja tulee hyödyntää oppiaksemme tuntemaan toinen toisemme ja ymmärtääksemme oikeutemme unionin kansalaisina. Toinen seikka, johon Euroopan matkailua koskeissa keskusteluissa ja asiakirjoissa tulisi kiinnittää suurta huomiota, on kulttuuri, kun otetaan huomioon matkailun ja kulttuurin väliset mahdolliset yhteisvaikutukset.”²⁷

Näitä voidaan perustellusti kutsua myös Euroopan kulttuurimatkailun kehittämisen reunaehdoiksi.

3.2.1 TSG- raportti ja EUROPARC- laadunarviointi kestävään matkailuun

Edellä esitelty komission *Kestävää ja kilpailukykyistä eurooppalaista matkailua koskeva toimintaohjelma* (2007) perustui matkailun kestävyttä käsittelevän asiantuntijaryhmän raporttiin *Action for more sustainable European tourism*.²⁸ Ottaen huomioon Maailman matkailujärjestön ja YK:n ympäristöohjelman kestävä matkailun²⁹ 12 -tavoitteen agendan (2005) sekä uudistetun EU:n kestävä kehityksen strategian (2006)³⁰ TSG -ryhmä asetti raportissaan kolme tavoitetta Euroopan matkailun kestävyydelle:

1. Taloudellinen varaus
2. Sosiaalinen tasa-arvo ja koheesio
3. Ympäristön ja kulttuurin suojelu

TSG -ryhmän raportissa kulttuurin edistämistä osana matkailutarjontaa tarkastellaan varsin näkyvästi. Raportti jäsentää matkailualan haasteet suhteessa kestävä kehityksen edistämiseen kahdeksaan aihekoko-

---

²⁵ ed. s.3-4.

²⁶ Euroopan unionin neuvosto. Lehdistötiedote. Neuvoston 2832. istunto. Kilpailukyky (sisämarkkinat, teollisuus ja tutkimus. Bryssel, 22.-23. syyskuuta 2007. 14865/07 (Presse 229). FI, s. 21.

²⁷ EUVL C/2713, 3.2.2009.

²⁸ Euroopan komissio nimesi ”Tourism Sustainability Group (TSG)” v. 2004.. <http://sdt.unwto.org/en/content/tourism-sustainability-group-tsg>

²⁹ WTO – the World Tourism Organisation, UNEP – the United Nations Environment Programme

³⁰ SDS – “the EU Sustainable Development Strategy”

naisuuteen, joista yksi on luonnon- ja kulttuuriperintökohteiden suojelu ja arvostaminen.³¹ Tämä painottaa matkailun sekä luonnon- ja kulttuuriperinnön merkittävää vuorovaikutussuhdetta: *“Tourism can play a key role in raising awareness and generating direct and indirect support for conservation. Looked at the other way, the quality of the natural and cultural heritage is, in most areas, fundamentally important to the generation of economic prosperity through tourism, to the quality of life of local communities and to the visitor experience. Conservation and management of natural resources is a key challenge in the SDS.”*³²

TSG -raportissa luonnonmaisemien laatu ja moninaisuus mainitaan yhtenä maanosamme vahvuutena, samoin erityisesti Euroopalle ominaiset kulttuurimaisemat, yksittäiset historialliset ja kulttuurikohteet sekä muistomerkit.³³ Niin ikään otetaan huomioon nykykulttuuri ja paikalliset erityispiirteet – taide, käsiteollisuus ja -työ, ruokakulttuuri, kielet, samoin kuin tapahtumat ja festivaalit.

Raportti nostaa esille luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelua koskevat eurooppalaiset ja kansainväliset toimintaperiaatteet ja sopimukset. Matkailualan tulisi omaksua ne ja tukea niiden soveltamista. Matkailukohdeiden lukuisat määrittelytavat, jotka tukevat suojelua sekä generoivat kiinnostuksen ja tulkintojen kohteita, todetaan Euroopan erityisenä vahvuutena.

Raportti painottaa suojeltuja alueita koskevien taitojen ja hallintotyökalujen vahvistamista. Tämä koskee muutosten seuranta, ympäristöhallintoa, matkailijahallintoa, tuotekehitystä, tiedotusta, tulkintaa ja valvontaa. Yksi toimenpide on matkailun taloudellisten hyötyjen käyttäminen luonnon- ja kulttuurin suojeluun sekä vahingollisten muutosten estämiseen. Tavoitteena on, että matkailu- ja muut alat saisivat etua tästä ja matkailijat suuntaisivat taloudellista tukea kohteiden restaurointiin ja hoitoon. Kunnostustoimia tulisi tukea sekä yksittäisissä kohteissa, kuten historiallisissa rakennuksissa, että yksityisomistuksessa olevilla alueilla esimerkiksi perinteisten maisemien ja elinpiirien vaalimiseksi. Kohteet tulisi linkittää niille sopivalla tavalla matkailuun.

Kun TSG-raportti toimi taustamateriaalina EU:n toimintaohjelmalle, niin raportin yhtenä esikuvana puolestaan oli *“The European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas”* (EUROPARC),³⁴ joka määrittelee pääperiaatteet suojeltujen alueiden ja paikallisen matkailun intressien yhteensovittamisesta seuraavasti:

1. luoda matkailun ja suojelun kumppanuuksia
2. valmistaa ja toteuttaa kehittämisstrategiaa
3. vaalia sekä edistää matkailun avulla alueen suojeltua luontoa ja kulttuuriperintöä ja sen kautta suojella aluetta matkailun haitoilta
4. tarjota matkailijalle kaikilta osiltaan laadukas matkakokemus
5. viestiä matkailijoille tehokkaasti alueen erityispiirteistä
6. rohkaista matkailutuotteiden valmistusta, jotka edistävät alueen löytämistä ja ymmärtämistä

³¹ 1) matkailun sesonkiluonteisuus; 2) kuljetusten vaikutukset; 3) matkailun työpaikkojen laatu 4) paikallisen hyvinvoinnin ja laadun ylläpito (turismin dominoimilla alueilla); 5) resurssien käyttö ja jätteet; 6) luonnon- ja kulttuuriperintökohteiden kunnostus ja arvostus; 7) lomat kaikille mahdollisiksi; 8) matkailun käyttäminen välineenä kestävään kehitykseen.

³² *“Action for more Sustainable European Tourism Report of the Tourism Sustainability Group”*, s. 14-15; SDS= Sustainable Development Strategy.

³³ Peruste sisältää implisiittisesti käsityksen alueista, joissa ikään kuin ei olisi kulttuurimaisemaa. Nykyinen laajentunut kulttuurimaiseman konsepti sisältyy muun muassa EN:n *“Eurooppalaiseen maisemayleissopimukseen”* (2010), joka tosin mainitaan edempänä raportissa. Sopimus korostaa kansalaisten oikeutta maisemaan ja sen arvostamiseen sekä osallisuutta maisemaa koskevassa päätöksenteossa. Samoin tekstissä heijastuva Euroopan erinomaisuuden perustelu sen yliedustuksella maailmanperintökohteiden joukossa kuvastaa lukujen historiatonta tulkintaa. Tämä ‘vanhan Euroopan’ ylivertaisuutta korostava asenne on hyvä tunnistaa eurooppalaisen tason matkailutarjonnan monipuolistamiseksi ja nykyaikaistamiseksi. Asiaan palataan yhteenvedoissa.

³⁴ Lisätietoja www.european-charter.org. EUROPARC -luokitusta valmistelevalle alueellinen hanke, ks. luku VI.

7. lisätä tietoa suojellusta alueesta ja siihen liittyvistä kestävästä kehityksen elementeistä kaikkien matkailuun osallistuvien kesken
8. varmistaa että matkailu tukee eikä vähennä asukkaiden elämänlaatua
9. varmistaa että paikalliset asukkaat saavat kasvavan hyödyn matkailusta
10. valvoa ja vaikuttaa matkailijavirtoihin negatiivisten seurauksien minimoimiseksi

EUROPARC -asiakirjaan sisältyvät lisäksi: *How to join the journey: a guide for protected areas* sekä *Application report: framework and guidance*. Asiakirja kokonaisuudessaan antaa matkailukohteille periaatteet laadunvalvontaan sekä ohjeistuksen siitä kuinka niitä noudattamalla pääsee liittymään perustamisasiakirjan jäseneksi. Näin tämä ohjeistus edistää myös kohdetasolla kulttuurisesti kestävästä matkailusta.

EUROPARC -periaatteita toteuttaville kohteille on keskeistä tiivis paikallistason yhteistyö matkailutoimijoiden, suojelualueiden ja paikallisten asukkaiden kanssa matkailutuotteiden suunnittelussa. Toimintoja, jotka tukevat paikallisen osaamisen, taitojen, historiallisen kulttuuriperinnön, kulttuurien ja traditioiden ylläpitoa, rohkaistaan.

3.3 Eurooppa - maailman ykkösmatkailukohde

Komission tällä hetkellä keskeisin tiedonanto matkailua koskien on *Eurooppa, maailman ykkösmatkailukohde – Euroopan matkailupolitiikan uudet puitteet* (2010). Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle annettu tiedonanto määrittelee unionin tärkeimmäksi matkailuelinkeinon tavoitteeksi kannattavuuden lisäämisen.³⁵

Poliittinen painopiste on Eurooppa 2020-strategian mukainen. Maanosan tulee olla maailman ykkösmatkailukohde, jossa hyödynnetään sen alueiden rikkaus ja monimuotoisuus. Näkökulma on aiempaa dynaamisempi ja linkittää matkailun tavoitteita myös luovan talouden ja nykykulttuurin vahvistamiseen.

EU:n tahtotila matkailuelinkeinon kehittämiseksi tiivistetään neljän tavoitteen ympärille:

- on parannettava Euroopan matkailualan kilpailukykyä
- on edistettävä kestävästä, vastuullista ja laadukasta matkailusta
- on vakiinnutettava Euroopan näkyvyyttä kestävien ja laadukkaiden matkailukohteiden kokonaisuutena
- on hyödynnettävä EU:n politiikkojen ja rahoitusvälineiden mahdollisuudet matkailun kehittämisessä

Tavoitteet ovat monin tavoin sisäkkäisiä, joten käytännön ohjelmat ja hankkeet niveltävät useampaan tavoitteeseen.

Euroopan parlamentti korostaa tiedonantoa koskevassa mietinnössään matkailun merkitystä Euroopan ja sen kulttuurisen sekä kielellisen perinnön esille tuomisessa. Parlamentti pitää tärkeänä erityisesti yhteistyötä EU:n kanssa. Yhdessä jäsenvaltioiden ja alue- ja paikallisviranomaisten kanssa olisi tuettava uusien eu-

---

³⁵ KOM(2010) 352 lopullinen, Bryssel 30.6.2010

rooppalaisten reittien perustamista ja nykyisten ylläpitoa. Euroopan teollisuusperinnön kehittäminen kulttuurisesti merkittävänä kohteena voisi myötävaikuttaa kestävän matkailun kehitykseen.³⁶

Belgian EU-puheenjohtajuuskaudella (2010) hyväksytyt neuvoston päätelmät viittaavat Madridin julistukseen, joka hyväksyttiin Euroopan matkailusta vastaavien ministereiden epävirallisessa kokouksessa huhtikuussa 2010.³⁷ Madridin julistus korostaa sosiaalisesti ja eettisesti vastuullista matkailua. Matkailuaktiiviteettien tulisi olla kaikkien saatavilla, mukaan lukien vähävaraiset, liikuntarajoitteiset ja vanhukset³⁸.

Komissio toteuttaa ohjelman mukaisia toimia. Toimia esitellään lokakuussa 2012 ilmestyneessä päivitettyssä toteutussuunnitelmassa (*rolling plans*), jonka mukaan ne on jaoteltu myös tässä kartoituksessa.³⁹

3.3.1 Euroopan matkailualan kilpailukyvyn parantaminen

Kilpailukyvyn parantamiseen pyritään monipuolistamalla matkailutarjontaa, jossa kulttuurisektorin panos ja yhteistoiminta on mitä keskeisin. Komission pyrkimys on tukeutua erityisesti Euroopan kulttuuriperintötunnukseseen (*European Heritage Label*) sekä muihin toimiin, kuten Euroopan rakennusperintöpäivät (*European Heritage Days*) ja EU:n kulttuuriperintöpalkinto (*Europa Nostra*). Kilpailukykyä pyritään myös parantamaan kehittämällä matkailualan innovaatioita, pidentämällä matkailukautta ja vahvistamalla sosio-ekonomista tietämystä.

Edistääkseen matkailutarjonnan monipuolistamista komissio on käynnistänyt käytännön toimia ylikansallisten temaattisten matkailutuotteiden luomiseksi kestävän matkailun toimien puitteissa muun muassa tuke-
malla pyöräily-, kulttuuri- ja kulttuuriperintömatkailuhankkeita. Pienillä ja keskisuurilla matkailuyrityksillä voisi olla merkittävää synergiaa käsityö- ja taideammattien kanssa. Yhteistoiminta saattaisi edesauttaa kulttuuriperinnön säilymistä ja paikallistalouksien kehittämistä.⁴⁰ Näitä käytännön toimia kuvataan 3.4. luvussa.

Komission on määrä jatkaa ylikansallisten temaattisten ja kestävän kehityksen matkailutuotteiden edistämistä tukemalla hankkeita ja tekemällä yhteistyötä etenkin EN:n ja Euroopan matkailukomission (ETC) kanssa. Teemoittaminen suuntaa Euroopan sisäisiä matkailuvirtoja ja luo ylikansallisia teemoja markkinointiin näkyvyyden parantamiseksi. Teemoihin voisi sisällyttää laaja-alaisesti: ”...kulttuuriperinnön, kulttuurirei-
tit, luovan nykykulttuurin, suojellut luontokohteet, hyvinvointi- ja terveysmatkailun (myös kylpylämatkai-
lun), opintomatkailemisen, viini- ja ruokamatkailun, historiaan, urheiluun tai uskontoon suuntautuvan matkai-
lun, maatilamatkailun, maaseutumatkailun tai matkailun, jossa tuodaan esiin merenkulun perintöä ja me-
renalaista kulttuuria sekä teollisuusperintöä tai jonkin alueen talousrakennetta.”⁴¹

Rahoitusmahdollisuuksia antaa EU:n yritys- ja innovaatio-ohjelma EIP (*Entrepreneurship and Innovation Programme*). Tulevalla rahoituskaudella 2014 - 2020 mahdollisuuksia antanee yritysten kilpailukykyä ja pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskeva ohjelma (COSME).⁴²

Myös EU:n tutkimuksen seitsemäs puiteohjelma (2007 – 2013) sisältää välillisesti matkailuun liittyviä aiheita, kuten historiallisten rakennusten energiatehokkuuden käsitteiden ja ratkaisujen parantaminen ennen

³⁶ A7-0265/2011, 13.7.2011, Liikenne- ja matkailuvaliokunta.

³⁷ *Informal meeting of Ministers of Tourism in Spain*, Madrid 15 April 2010; doc. 9864/10 of May 2010.

³⁸ Julistus, johon viitataan: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/10/st09/st09864.en10.pdf>

³⁹ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/communications/com_implementation_rolling_plan_revised_en.pdf

⁴⁰ KOM(2010) 352 lopullinen, Bryssel 30.6.2010.

⁴¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0352:FIN:FI:HTML>

⁴² KOM (2011) 834 lopullinen <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0834:FIN:FI:PDF>

kaikkea kaupunkimaisissa ympäristöissä. Tutkimuksen puiteohjelman uusi JPI (*Joint Programming Initiative*) -aloitteen ”*Cultural Heritage and Global Change: a new challenge for Europe*” kautta odotetaan tiiviimpää eri sektoreiden ja maiden välistä yhteistyötä matkailun kehittämiseksi. Myös ERA-NET aloite ERNEST, joka päättyi elokuussa 2012, tuettiin kestävän matkailun edistämistä. EU:n biodiversiteettistrategia 2011–2020 avaa keskustelun matkailun vaikutuksesta biodiversiteetin suojeluun.⁴³

3.3.2 Kestävän, vastuullisen ja laadukkaan matkailun kehittäminen

Matkailun kestävyden kehittäminen nostaa esiin paikallisuuden ja kulttuurisen näkökulman vahvistamisen: ”*Matkailualan kilpailukyky liittyy läheisesti sen kestävään luonteeseen, koska matkailukohteiden laatu riippuu vahvasti niiden luonnon- ja kulttuuriympäristöstä ja integroitumisesta paikalliseen yhteisöön.*”⁴⁴

Kestävän, vastuullisen ja laadukkaan matkailun kehittämisen tavoitteisiin sisältyvät luonnonvarojen vastuullinen käyttö, toiminnan ympäristövaikutusten ottaminen huomioon, kulttuuri- ja luonnonperinnön suojeleminen, matkakohteiden luonnon ja kulttuurin koskemattomuuden säilyttäminen ja matkailun hyödyntäminen paikallisen talouden kehittämiseen. Tiedonanto matkailupolitiikan uusista puitteista korostaa kulttuurimatkailun merkittävää roolia Euroopan matkailun kilpailukyvyyn vahvistamisessa: ”*Vastatakseen kilpailuun Euroopan on tarjottava kestävän kehityksen mukaisia laadukkaita matkailupalveluita hyödyntämällä suhteellisia etujaan, erityisesti vaihtelevia maisemiaan ja ainutlaatuisen rikasta kulttuuriaan.*”⁴⁵

Matkailualan indikaattorijärjestelmän kehittämiseksi komissio tekee yhteistyötä 3.2.1 luvussa kuvatun TSG-ryhmän sekä NECSTouR -verkoston kanssa⁴⁶ ja EDEN -kilpailujen avulla kehittyvään verkostoon.⁴⁷ Suunniteltuina toimina ovat matkailun laatumerkin ja kestävän matkailun peruskirjan kehittäminen sekä eurooppalainen palkinto esimerkillisille kohteille. Samoin ehdotetaan ranta- ja merimatkailun strategiaa⁴⁸ – tässä kulttuuriympäristön vaaliminen ja traditioiden ulottuvuudet olisivat keskeisiä. Niin ikään esitetään yhteistyötä nousevan talouden maiden kanssa – joukossa myös Suomelle potentiaaliset matkailumaat Venäjä ja Kiina – kestävän ja vastuullisen kehityksen matkailumallien edistämiseksi ja parhaiden toimintatapojen vahvistamiseksi. Matkailun laatumerkin kehittämiseen liittyen komissio julkaisi vaikuttavuusraportin.⁴⁹ Esitys säädökseksi pyritään antamaan vuoden 2012 lopussa tai 2013 alkupuolella. EDEN -kilpailua käsitellään tarkemmin edempänä.

3.3.3 Euroopan näkyvyyden lisääminen

Tässä yhteydessä Euroopan komissio nostaa esille kulttuuri- ja urheilutapahtumien merkityksen – lähinnä välinearvon – matkailun kehittämiseksi Euroopassa. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi Euroopan kulttuuripääkaupunki, olympialaiset ja maailmannäyttelyt, joiden yhteydessä tulisi suosia yhteisiä markkinointitoimia. Vuonna 2007 Euroopan komission matkailuysikkö julkaisi oppaan kulttuurin ja urheilun suurta-

⁴³ Puiteohjelman sekä EIP- ohjelman ja tulevan COSME-ohjelman käsittely on rajattu tämän raportin ulkopuolelle.

⁴⁴ KOM(2010) 352, Bryssel 30.6.2010, s.11.

⁴⁵ Ed.

⁴⁶ Eurooppalaisten alueiden kestävän ja kilpailukykyisen matkailun verkosto, ”*Network of European Regions for a Sustainable and Competitive Tourism*”.

⁴⁷ EDEN, ”*European Destination of Excellence*”, ks. http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/eden-destination/index_en.htm

⁴⁸ Itämeri-strategian Suomivetoinen lippulaivahanke maaseutumatkailun ja etenkin rannikkoalueiden kehittämiseksi tähtää samaan tavoitteeseen alueellisesti. Ks.9 luku .

⁴⁹ http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6236&lang=en&title=Estimated%2Dimpacts%2Dof%2Dpossible%2Doptions%2Dand%2Dlegal%2Dinstruments%2Dof%2Dthe%2Dumbrella%2DEuropean%2Dtourism%2Dlabel%2Dfor%2Dquality%2Dschemes

tumien mahdollisuuksista kehittää matkailukohteita ja matkailuelinkeinoa. Siinä kuvataan 10 esimerkkita-
pahtuman avulla käytännön toimia, joilla tapahtumien matkailullista vaikutusta voidaan vahvistaa.⁵⁰

Käytännön yhteinen markkinointialoite Euroopan näkyvyyden lisäämiseksi on matkailuportaali *visiteuro-
pe.com*, joka luotiin komission tuella ja jota pitää yllä Euroopan matkailukomissio (*European Travel Com-
mission, ETC*). Sivustoa kuvataan 3.4. luvussa.

Edistääkseen Eurooppa matkakohteena komissio myös allekirjoitti vuonna 2011 ns. Krakovan deklaraation
Euroopan matkailukomission kanssa, jonka pohjalta lanseerattiin ”*Destination 2020*” -ohjelma.⁵¹ Touko-
kuussa 2012 komissio allekirjoitti yhteistyöpöytäkirjan UNTWOn kanssa yhteistyön käynnistämiseksi useilla
aloilla, muun muassa kulttuurimatkailun ja temaattisten reittien edistämiseksi.

Komissio tekee yhteistyötä myös OECD:n kanssa. Vuonna 2009 OECD julkaisi selvityksen kulttuurin vaiku-
tuksesta matkailuun. Siinä analysoidaan maaesimerkkien kautta matkailun, kulttuurimatkan sekä kohteiden
vetovoiman ja kilpailukyvyn suhteita.⁵² Kesäkuussa 2012 ilmestyi OECD:n julkaisu matkailun kehityspiirteis-
tä ja toimista.⁵³

3.3.4 Muiden EU:n politiikka-alojen ja rahoitusvälineiden hyödyntäminen

EU:n matkailupolitiikkaa luonnehtii sen monialaisuus. Monilla muilla EU:n politiikoilla on vaikutuksia mat-
kailun kehittämiseen. Jotta matkailu voisi kehittyä kilpailukykyisesti ja kestävästi Lissabonin sopimuksen ja
Eurooppa 2020 -strategian mukaisesti, komissio on pyrkinyt löytämään keinoja, joilla se voisi vahvistaa
koordinointitoimia matkailun kehittämiseksi.

EU:n uuden ohjelmakauden 2014–2020 ja uusien ohjelmien valmistelu on käynnissä, mutta EU:n tulevia
rahoituskehysä ei ole vielä päätetty tätä kirjoitettaessa. Kaikki uudet EU:n ohjelmat pyrkivät edistämään
Eurooppa 2020-strategian tavoitteiden toteuttamista.

3.4 Käytännön toimenpiteitä Euroopan matkailun edistämiseksi

3.4.1 Euroopan matkailupäivä ja matkailufoorumit

Ajankohtaiset matkailualan teemat ovat esillä *Euroopan matkailupäivä* -tapahtumissa. Vuonna 2011 tee-
mana oli teollinen kulttuuriperintö. Vuonna 2012 painotettiin ympärivuotisuutta ja panostamista rannikko-
ja merimatkailuun.⁵⁴ Matkailualan verkostoituminen sekä toimijoiden ja kohteiden profiloituminen muo-
dostavat varmaankin pitemmän aikavälin tuloksiksi.

---

⁵⁰ *Cultural and Sporting Events: an opportunity for developing tourist destinations and the tourist industry*
http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/documents/studies/index_en.htm#h2-5

⁵¹ [http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6258&lang=en&tpa_id=136&title=Tourism%2D%3A%2Dai-
ming%2Dfor%2D%2E%80%9CDestination%2DEurope%2D2020%2E%80%9D%2D%21](http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6258&lang=en&tpa_id=136&title=Tourism%2D%3A%2Dai-
ming%2Dfor%2D%2E%80%9CDestination%2DEurope%2D2020%2E%80%9D%2D%21)

⁵² *The Impact of Culture on Tourism*. OECD 2009.

⁵³ *Tourism Trends & Policies 2012*. OECD June 2012.

⁵⁴ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/promoting-eu-tourism/european-tourism-day/index_en.htm

Komission järjestää yhdessä yleensä kulloisenkin EU-puheenjohtajamaan kanssa *Euroopan matkailufoorumeita*, joissa osanottajina on matkailuelinkeinon, alan kansallisten ja alueellisten organisaatioiden, eurooppalaisten instituutioiden, kansalaisyhteiskunnan ja kansainvälisten organisaatioiden johtavia edustajia.

Vuonna 2011 aiheena oli matkailualan kilpailukykyä, vuonna 2010 Euroopan johtava asema matkailussa ja vuonna 2009 talouden taantumien hyödyntäminen matkailun kestävyden kehittämisessä. Laadun ja kestävyden suhde kysyntään oli teemana vuonna 2008. Matkailukohteiden kestävä hallinnointia käsitellyt vuoden 2007 foorumi keskusteli yhdessä sessiossaan luonnon- ja kulttuuriperinnön hallinnoinnista ja restauroinnista. Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella vuoden 2006 foorumissa Kyproksella käsiteltiin uusia teknologioita.⁵⁵

3.4.2 Kulttuurimatkailun kehittäminen

Lähtökohtana Euroopan komission hankkeille kulttuurimatkailun edistämiseksi on tiedonantoon matkailupolitiikan uusista puitteista kirjattu lausunto, joka korostaa kulttuurimatkailun merkittävää roolia Euroopan matkailun kilpailukykyyn vahvistamisessa: *”Vastatakseen kilpailuun Euroopan on tarjottava kestävä kehityksen mukaisia laadukkaita matkailupalveluita hyödyntämällä suhteellisia etujaan, erityisesti vaihtelevia maisemiaan ja ainutlaatuisen rikasta kulttuuriaan.”* Pyrkimys on etenkin monipuolistaa matkailutarjontaa edistämällä kulttuuriin ja kulttuuriperintöön nojautuvia ylikansallisia teemapohjaisia matkailutuotteita ja kehittämällä kulttuurireittejä.

Kulttuurireittien kehittämiseksi komissio on käynnistänyt yhteistyön EN:n kanssa. EN:n kulttuurireittejä käsitellään yksityiskohtaisesti luvussa 6 ja liitteessä 3. Komissio ja EN ovat tuottaneet selvityksen (2011) reittien vaikutuksista pk-yritysten innovaatioihin ja kilpailukykyyn, sekä esitelleet reittejä matkailualan tilaisuuksissa.

Komission aloitteen, *Cross-roads of Europe*, tavoitteena on kulttuurikohteiden, ennen kaikkea kulttuurireittien, tunnetuksi tekeminen matkailun edistämiseksi. Komission matkailuyksikkö myös rahoittaa kulttuurimatkailuun, lähinnä kulttuurireittien kehittämiseen liittyviä hankkeita⁵⁶.

3.4.3 Matkailun huippukohteet - EDEN

Matkailun huippukohteet (*European Destinations of Excellence, EDEN*) -kilpailun tavoite on edistää matkailukohteiden näkyvyyttä, hyvien käytäntöjen vaihtoa ja verkostoitumista Euroopan tasolla. Euroopan komissio käynnisti kilpailun pilottina vuonna 2006, jolloin teema oli *Paras nouseva maaseutukohte*. Vuonna 2008 aiheena oli *Matkailu ja paikallinen aineeton kulttuuriperintö*. Tarkoitus ei ollut nostaa esille tiettyä rakennusta tai paikkaa, vaan tuoda esiin vaikeammin määriteltävää, tosin paikkaan liittyvää, aineetonta kulttuuriperintöä. Vuonna 2009 teemana oli *Matkailu ja suojelualueet*, vuonna 2010 *Vesistömatkailu* ja vuonna 2011 *Matkailu ja fyysisten kohteiden elvyttäminen*.⁵⁷

---

⁵⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/promoting-eu-tourism/european-tourism-forum/index_en.htm

⁵⁶ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/cultural-routes/index_en.htm

⁵⁷ <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/eden/>

EDEN - sivustolla vuosittaiset teemat esitellään omalla alisivustollaan. Hyvät käytännöt ja niiden esimerkkikohteet -osio on jäsennetty lähinnä matkailualan moninaisten sektoreiden perusteella:

- alueen (myynnin) edistäminen
- yhteistyö, suunnittelu ja sidosryhmien osallistuminen
- kulttuuri
- kommunikaatio, viestintä ja markkinointi
- rahoitus
- tapahtumien järjestäminen
- kestävä kehitys
- koulutus
- innovaatio, kansainvälien yhteistyö

Edellä luetellut aihepiirit jakaantuvat 5-9 alateemaan, joiden takaa löytyy kullekin alaotsikolle EDEN -esimerkkikohteita tai -kohteita. Kulttuurin sisällä oleva jäsenitys on varsin kattava:

- kulttuuripuistojen ja -polkujen rakentaminen
- matkailijoille tarjottavat mahdollisuudet perinteisten toimien ja askareiden kokemiseen
- arkkitehtuurin edistäminen
- linkittyminen muihin kulttuureihin
- perinteisen kirjallisuuden edistäminen
- kaikkien perinteisten taiteilmaisujen edistäminen
- paikallisten perinteisten taitojen ja tiedon oppiminen

Otsikot johtavat suoraan muutamiin EDEN -kohteisiin. Yhteenvedoa tai analyysiä tavoitteiden toteuttamisesta ei kuitenkaan löydy.⁵⁸

Sivustolla esitellään myös kansalliset EDEN -suurlähettiläät, joita yhdeksän maata on nimennyt, joukossa Suomi. Muutama lähettiläs on vastannut lyhyesti lyhyisiin kysymyksiin, kuten ”mikä on sanomasi”, osa sen sijaan on antanut julkaistavaksi henkilökohtaisen ansioluettelonsa tai kuvansa.⁵⁹

Kansalliset EDEN -kilpailut käydään vuosittaisten yhteisten teemojen pohjalta. Suomessa kilpailu on järjestetty kahdesti. Vesistömatkailun teemavuonna 2010 voittaja oli *Saimaa Holiday*. Paikallisen aineettoman kulttuuriperinnön teemavuonna 2010 voittaja oli Kainuuseen, Kuhmoon ja Suomussalmen alueelle sijoittuva *Wild Taiga*.⁶⁰ Tällöin kansalliseksi tavoitteeksi asetettiin nostaa tietoisuuteen paikallista kulttuuria ja elämäntapaa hyödyntäviä kohteita. Kansalliseen kilpailuun osallistui tällöin 29 kohdetta.

3.4.4 Kestävän kehityksen matkailu

Osana kestävän matkailun edistämistoimia Euroopan komissio on tukenut ylikansallisten temaattisten matkailutuotteiden kehittämistä. Pääpaino on ollut Euroopan pyöräilyreittien kehittäminen ja niiden tunnetuksi tekeminen. Tässä voidaan nähdä vahva kulttuurinen ulottuvuus, sillä yhtenä painopisteenä on lisätä tietoa Euroopan kulttuurisen moninaisuuden merkityksestä eurooppalaiselle identiteetille, ymmärtää Euroopan

---

⁵⁸ Ed.

⁵⁹ Ed.

⁶⁰ http://www.tem.fi/?96107_m=91737&s=3407

historiaa ja integraatiokehitystä sekä yhteisön arvoja, jotka perustuvat aineelliseen, aineettomaan ja luonnonperintöön. Erityisenä tavoitteena on ollut rautaesirippureitin (EuroVelo reitti 13) ja *St James* -reittien (EuroVelo reitti 3) kehittäminen. Keinoina ovat olleet alueelliset työpajat sekä tarjouskilpailu markkinointikampanjan aineistosta.

Pyöräilyreitit -hankkeen ensimmäisenä vuonna 2009 järjestettiin kolme alueellista työpajaa, jotka käsittelivät Euroopan rautaesirippureittiä (*Iron Curtain Trail*). Yksi workshopeista järjestettiin Varsovassa. Siihen osallistui edustajia Virosta, Suomesta, Latviasta, Liettuasta, Puolasta ja Norjasta.

Suomen Pyöräily -kunnat edustajan esitelmässä kuvataan käytännönläheisesti reitin rakentumista maassamme.⁶¹ Suomen itäraja on 1550 km pitkä, ja kattaa rautaesirippureitistä mittavan osan, noin 23 %. Esitelmän mukaan se on hyvin fasilitoitu; reiteistä löytyvät kätevät ja luotettavat kartat, tieverkosto on pääosin kunnossa ja se on vaihteleva. Reitin viitoitus on hyvä. Reittiin on pyöräilyn lisäksi mahdollista lisätä retkeilyä ja melontaa. Osa reitistä asettuu tosin harvaan asutulle alueelle, jossa ei ole palveluja. Esitelmän perusteella yhteiskunnallinen infrastruktuuri reitin varrella on olemassa ja reitin palveluja voisi rikastaa erilaisilla kulttuurituotteilla.⁶²

3.4.5 *Calypso -ohjelma*

Calypso -ohjelmalla komissio pyrkii edistämään matkailukauden pidentämistä sosiaalista matkailun kautta. Ohjelma on saanut nimensä kreikkalaisen Calypso-merinymfin mukaan, joka piti haaksirikkoutunutta Odysseusta vankina saarellaan.

Ohjelma hyväksyttiin vuonna 2008 pilottiluonteisena. Toimien päämäärä oli nuorten, ikääntyneiden, liikuntarajoitteisten ja pienituloisten perheiden matkailun edistäminen jäsenmaiden välisenä vaihtona huipusesonkien ulkopuolella.

Ohjelma on organisoinut tapaamisia edistääkseen osaamista, perehtyneisyyttä ja tiedonvaihtoa. Se rahoittaa hankkeita, jossa vetäjinä on matkailuun liittyviä julkisia viranomaisia. Hankkeissa pyritään muun muassa määrittämään sosiaaliseen matkailuun liittyvää asiakaskuntaa.⁶³ Suomesta Kainuu on osallistunut hankkeeseen.⁶⁴

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea on kiinnittänyt erityistä huomiota sosiaaliseen matkailuun. Lausunnonaan *”Sosiaalinen matkailu Euroopassa”* komitea painottaa, ettei sosiaalinen matkailu ole matkailun marginaalinen tai epäolennainen osa, vaan päinvastoin keino toteuttaa käytännössä yleismaailmallista oikeutta matkailuun, matkustaa ja oppia tuntemaan muita alueita ja maita, mikä on matkailun perusta. Komitea viittaa Maailman matkailujärjestön (WTO) Santiagon de Chilessä 1.10.1999 hyväksymään matkailun maailmanlaajuiseen eettisiin sääntöihin sekä YK:hon, joka tunnustanut oikeuden joulukuussa 2001.⁶⁵

⁶¹ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/iron-curtain-trail/year-1/workshop-1/index_en.htm

⁶² Matti Hirvonen, ”Rautaesiripun jäljillä Suomessa”, lisätietoja reitistä www.cyclinginfinland.fi; www.pyoraile Suomessa.fi

⁶³ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/calypso/index_en.htm

⁶⁴ *Able-Access for All Exchange Project* (AAAE), hankevetäjä Danny Silva, *Snowpolis*. Hankekumppanit: koordinaatio Snowpolis Oy / Kainuu, Fundação INATEL, Portugali, *European Social Forum of Cyprus*, Kypros, tarkkailijapartneri.

⁶⁵ EUVL C 318/67, 23.12.2006.

3.4.6 50 000 matkailijaa

50 000 matkailijaa -hankkeen tavoitteena on myös matkailukauden pidentäminen. Pyrkimys on saada Eurooppaan matkailijoita Euroopan ulkopuolisista maista. Ohjelman tavoitteet kohdistuvat lähinnä Etelä-Amerikan ja Välimeren maiden väliseen matkailuun.⁶⁶ Kulttuurimatkailulla katsotaan myös tässä olevan vahva merkitys. Korostamalla eurooppalaisen kulttuuriperinnön historiallista ja yhteiskunnallista taustaa sekä hyödyntämällä nykykulttuurin antamia mahdollisuuksia voidaan auttaa muista maista tulevia matkailijoita ymmärtämään eurooppalaisuutta.

3.4.7 Virtual Tourism Observatory

Matkailun sosio-ekonomisen tietämyksen vahvistaminen Euroopan tasolla on linjattu yhdeksi matkailualan kilpailukyvyyn edistämisen perustekijäksi. Jotta voidaan kerätä tietoa koordinoitusti, komissio on käynnistänyt *Virtual Tourism Observatory* (VTO) hankkeen. Sen 1. vaihe pitäisi valmistua vuoden 2012 lopussa.⁶⁷

3.4.8 Visiteurope.com -portaali

Visiteurope.com portaali yleistä käytännön tietoa Euroopasta maanosan ulkopuolelta tuleville matkustajille sekä linkityksen alueellisiin ja kansallisiin matkailusivustoihin. Sivustoa ylläpitää Euroopan matkailukomissio (*European Travel Commission*, ETC) yhdessä EU:n, Euroopan keskuspankin ja muutamien lentoyhtiöiden kanssa. Sivuston tavoitteena on markkinoida yleiskuvaa maanosasta, josta löytyy monipuolinen joukko kestävän kehityksen mukaisia, korkealaatuisia matkailukohteita.⁶⁸

VisitEurope.com yläsivun 'löydä' -menun sisältöjaotus sisältää kolme matkailuteemaa: 1) ulkoilmaelämä, 2) vapaa-aika ja 3) kulttuuri, joka kuvaa kulttuurireittejä, festivaaleja, historiaa ja kulttuuriperintöä, museoita, musiikkia, uskonnollisia reittejä, linnoitusreittejä, teattereita sekä Unescon maailmanperintökohteita. Muut alisivustot sisältävät kulttuurialan järjestöjen esittelyä linkittymättä kuitenkaan mitenkään itse järjestöihin tai esiteltäviin kohteisiin. Seuraava tiivistelmä *VisitEurope.com*:in kulttuuriteeman kulttuurireittejä käsittelevästä osiosta kuvaa hyvin sivuston etelä- ja keskieuropalaista näkökulmaa.

TEEMA	SISÄLTÖKUVAUS
Arkkitehtuurin kulttuurireitti	Reininjoen varrella lähinnä saksalaisella kielialueella sijaitsevia varhaisia kaupunkeja ja maisemia
Puistojen ja puutarhojen kulttuurireitti	Kohteita Ranskassa, Iso-Britanniassa, Belgiassa ja Espanjassa
Musiikin kulttuurireitti	Mozartin jalanjäljissä Keski- ja Etelä-Euroopassa
Kaarle Suuren Keisarin kruunureitti	Sijoittuu Iso-Britannian lisäksi lähes samoihin maisemiin kuin yllä oleva reitti
Via Regia	Euroopan länsi - itä suuntainen reitti Espanjan Santiago de Compostelasta Ranskan kautta Belgiaan ja Saksaan (missä se tunnettiin suolareittinä) ja Puolaan
Uskonnollisia reittejä	Uskonnollisista reiteistä mainitaan kokoelma reittejä eri puolilta Keski- ja Etelä-Eurooppaa maailmanperintökohde Santiago de Compostelan katedraaliin Espanjassa tai Roomaan sekä Euroopan juutalaisten reittejä Etelä- Ja Keski-Euroopassa.
Muita reittejä	1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun taidemaalarien reitti on luotu Ranskan Cote d'Azur`in alueelle. Sveitsiläisistä reiteistä mainitaan suolareitti, uskonnollisia reittejä sekä suurmatkailuyrityksen perustajan Thomas Cookin varhainen ryhmämatkareitti.

⁶⁶ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/50k/index_en.htm

⁶⁷ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/vto/index_en.htm

⁶⁸ <http://www.visiteurope.com/home.aspx>

Koko kulttuuriteeman jäsennys sivustolla on samansuuntainen:

- Historian & kulttuuriperinnön alisivulla Euroopan historia koostetaan nimeämällä kelttiläinen kulttuuri, antiikin roomalaiset, Saksan linnojen reitti, Espanjan historia sekä Kreikka ja Euroopan kulttuuriperintöpäivät – jotka eivät linkity mitenkään matkailusivustoihin.
- Uskonnolliset reitit -osiossa kuvataan kolme reittiä, joita olivat esillä jo kulttuurireittien osiossa; apostoli Jaakobin reitti, katolisen alueen pyhiinvaeltajien reittejä ja juutalaisen kulttuuriperinnön reitti.
- Linnoitusreitti alisivu käsittelee Espanjan ja Portugalin alueelle sijoittuvia linnoituksia.
- Museot -osiossa nostetaan esille kattavasti Euroopan isoja museoita sekä joukko erikoismuseoita, mukana Suomen Design museo.
- Musiikki alisivulla Suomi on mukana tekstin lopussa.
- Teatterit -osiossa aloitetaan antiikin Kreikasta jonka jälkeen mainitaan ainakin lyhyesti joku teatteri kaikista Euroopan maista paitsi Suomesta.
- Maailmanperintökohteet esitellään Unesco-osion alla

VisitEurope.com -sivuston alueellisessa Skandinavia-teemassa esitellään alueen valtiot, urheiluelämä, alkuperäisväestö (saamelaiset), kulttuuri ja pääkaupungit. Kulttuuriteeman sivuilta on linkitys alueellisiin Skandinavian kulttuurireitteihin, musiikki tapahtumiin, festivaaleihin, museoihin ja Unesco-osioon.⁶⁹

Kulttuurireittien esittely aloitetaan viikingeillä Norjan keskeisenä kulttuurisena aiheena. Reitin kuvailussa tulee esille, paitsi norjalaisia meri- ja viikinkimuseoita, viikinkien perustumat kaupungit Dublin ja Normandia, Islannin ja Grönlannin kolonialisointi sekä viikinkien jäljet Tanskassa. Suomesta esitellään Kuninkaan tien, Sininen tien ja Revontulien reitit. Samassa yhteydessä mainitaan yli tuhatvuotinen Hämeen härkätie Suomen varhaiseen historiaan kuuluvana reittinä. Revontulien reittiä *"The Northern Lights Route"* halki Norjan, Ruotsin ja Suomen tunturimaisemien markkinoidaan kulttuurimaisemana maanviljelysmäisemmän muuntuessa porotalouden dominoimaksi alueeksi. Sinisen reitin *"The Blue Highway"* kulttuurin ja historian kerrotaan olevan värikästä ja omaperäistä, mutta tarkempaa viitekehystä tälle ei esitetä.⁷⁰

---

⁶⁹ Ed.

⁷⁰ Ed.

4 EU:n kulttuuripolitiikka kulttuurimatkailun näkökulmasta

Kulttuuria koskevia julkilausumia on annettu EU:ssa 1960-luvun loppupuolelta lähtien Euroopan yhteisön 1950-luvulla alkaneessa kehityksessä. Ensimmäisen kerran yhteisöltä toivottiin toimia kulttuurin alueella vuonna 1974 Euroopan parlamentin päätöslauselmassa.⁷¹ Muutama vuosi tämän jälkeen Euroopan komissio antoi tiedonannon yhteisön toimista kulttuurin alueella. Se tarkastelee kulttuuria taloudellisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta.⁷²

Monien vaiheiden jälkeen kulttuuri sai artiklan (128) Maastrichtin sopimuksessa.⁷³ Kulttuuriartikla (151) sisältyy myös Maastrichtin sopimusta seuranneisiin Amsterdamin (1997) ja Nizzan sopimuksiin.⁷⁴

Lissabonin sopimus lujitti kulttuurin merkitystä integraatiotavoitteiden saavuttamisessa. Sopimuksen johdanto-osassa (3 artikla) todetaan, että jäsenvaltiot *”hakevat innoituksensa Euroopan kulttuurisesta, uskonnollisesta ja humanistisesta perinteestä”*.⁷⁵ Sopimuksen tavoitteisiin kuuluu, että *”unioni kunnioittaa kulttuuriensa ja kieltensä rikkautta ja monimuotoisuutta sekä huolehtii kulttuuriperinnön vaalimisesta ja kehittämisestä”*.⁷⁶

Unionin toimivalta kulttuurissa on määritetty Lissabonin sopimuksen 167 artiklassa. Kukoistavan kulttuurin keskeisiksi sisältötavoitteiksi on nimetty kansallinen ja alueellinen monimuotoisuus korostaen samalla yhteistä kulttuuriperintöä.⁷⁷ Tässä yhteydessä voidaan lisäksi mainita, että myös EU:n perusoikeuskirjassa todetaan Euroopan kansojen kulttuurien ja perinteiden monimuotoisuuden kunnioittaminen.⁷⁸

Kulttuuriyhteistyötä suositaan kolmansien maiden ja kansanvälisten järjestöjen kanssa. Kulttuuriartiklassa Euroopan neuvosto (EN) saa erityismaininnan. EN toimi aktiivisesti kulttuuriyhteistyön kehittäjänä ja foorumina laajalle keskustelulle ja toimille, jotka ovat olleet esikuvana monille myös EU:ssa omaksutuille kulttuuripoliittisille näkemyksille.

Lainsäädäntövalta kulttuuriasioissa kuuluu jäsenvaltioille. EU:n toimiin kuuluu virittää yhteistyötä sekä täydentää ja tukea jäsenmaiden toimintaa kulttuuriasioissa.

Kulttuurialan työskentelyä alkoivat 2000-luvun alussa ohjamaan kohti strategista työskentelytapaa monivuotiset työsuunnitelmat, joista ensimmäinen koski vuosia 2003 - 2004, toinen vuosia 2005 - 2006 (jatketiin vuoteen 2007), kolmas vuosia 2008 - 2010 ja neljäs vuosia 2011 - 2014.

---

⁷¹ EYVL C 62/5, 1974

⁷² *Community Action in the Cultural Sector. Communication from the Commission of the European Council of 22 November 1977.*

⁷³ Maastrichtin sopimus eli sopimus Euroopan unionista (EU) allekirjoitettiin vuonna 1992 ja se astui voimaan vuonna 1993.

⁷⁴ Amsterdamin sopimus allekirjoitettiin vuonna 1997 ja se astui voimaan vuonna 1999. Nizzan sopimus valmisti unionia vuoden 2004 laajentumiseen.

⁷⁵ EUVL C 83/15, 30.3.2010.

⁷⁶ EUVL C 83/17, 30.3.2010.

⁷⁷ EUVL C 83/121, 30.3.2010.

⁷⁸ EUVL C 83/391.

Vuonna 2007 hyväksytty *Euroopan kulttuuriagenda antaa perustan nykyiselle EU:n kulttuuripoliittiselle yhteistyölle.*⁷⁹ Agendaa edelsi komission tiedonanto (2007) Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Kulttuuria kansainvälistyvässä maailmassa koskevasta Euroopan toimintasuunnitelmasta.*⁸⁰

Euroopan kulttuuriagenda määritteli kolme strategista kulttuuriyhteistyön tavoitekokonaisuutta:

- kulttuurien monimuotoisuuden ja kulttuurienvälisen vuoropuhelun edistäminen
- kulttuurin tukeminen luovuuden käynnistäjänä
- kulttuurin kansainvälisiin suhteisiin olennaisesti kuuluvana tekijänä

Kulttuuriasiat kuuluvat komission koulutuksen ja kulttuurin pääosastolle. Kulttuuriasioiden käsittely ei rajoitu kuitenkaan vain yhteen pääosastoon. Kulttuuriartiklan mukaan unionilla on velvollisuus ottaa huomioon kulttuurinäkökohdat myös muissa politiikoissaan. Itse asiassa juuri muiden pääosastojen toimissa, kuten edellä käsitellyn matkailusektorin, toteutuu usein uudenlaisia toimia toteuttava kulttuuri toiminta.

Jäsenvaltioiden kulttuuriasioista vastaavat ministerit kokoontuvat yleensä EU:n neuvostona kunkin maan EU-puheenjohtajuuskaudella. Kulttuurialan ministerineuvoston asioita valmistellaan neuvoston kulttuuri-komiteassa ja työryhmissä. Virallisten toimielinten kokousten ohella merkittäviä ovat asiantuntijakokoukset. Euroopan parlamentti on osoittanut aktiivista kiinnostusta kulttuuriasioihin, mikä on näkynyt vuoden 1974 aloitteen jälkeen lukuisina muina kulttuurialoiteina. Myös kulttuurin kannalta keskeisiä neuvoo-antavia elimiä ovat Euroopan talous- ja sosiaalikomitea ja alueiden komitea.

Kulttuuriagendan myötä työskentelymenetelmäksi EU:n kulttuuriyhteistyössä otettiin vapaaehtoisuuden pohjalta toimiva avoimen koordinaatiomenetelmä (OMC – *Open Method of Coordination*) ja jatkuva vuoropuhelu kulttuurialan järjestöjen kanssa. OMC työryhmät tiivistävät jäsenmaiden yhteistyötä (mm. koke-
mustenvaihto, kansallisten käytäntöjen kerääminen, verkostoituminen) ja antavat politiikkaa koskevia suosituksia. Säännöllisen vuoropuhelun foorumit (*Structured Dialogue Platforms*) ja Euroopan kulttuurifoorumit (*European Culture Forum*) antavat mahdollisuuksia taide- ja kulttuurialojen toimijoille osallistua keskusteluun.⁸¹

Liitteessä 1 esitellään kulttuurista saavutettavuutta käsitelleen EU:n säännöllisen vuoropuhelun foorumin osanottajalista (2008). Säännöllisen vuoropuhelun foorumeihin osallistuvat organisaatiot ovat eri alojen eurooppalaisia kattojärjestöjä ja muita toiminnassaan laajan eurooppalaisen ulottuvuuden omaavia organisaatioita. Foorumeissa on keskusteltu kulttuurienvälisestä Euroopasta, kulttuurin saavutettavuudesta sekä luovan ja kulttuurialojen teollisuudesta. Kaksi viimeksi mainittua foorumia kutsuttiin kokoon avoimen tarjouskilpailun kautta.⁸² Viimeisin Euroopan kulttuurifoorumi oli Brysselissä lokakuussa 2011. Seuraava järjestetään todennäköisesti syksyllä 2013. Foorumeiden sisältötuloksien sähköinen jakelu on niukkaa, sen sijaan osanottajalistat ovat vaikuttavan pitkiä, kuten liite 2 osoittaa. Organisaatioiden jäsenistön maantieteellistä levinneisyyttä ei pysty arvioimaan keskustuimistojen ”Bryssel -lähtöisen” sijoittumisen perusteella.⁸³

⁷⁹ EUVL C 28, 29.11.2007. ”Neuvoston päätöslauselma, tehty 16 päivänä marraskuuta 2007, Euroopan unionin kulttuuria koskevasta asialistasta.”

⁸⁰ KOM (2007) 242 lopullinen Bryssel 10.5.2007.

⁸¹ http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm

⁸² Ed.

⁸³ Ed.

4.1 Kulttuurimatkailu edistää sosiaalista ja taloudellista kehitystä

Eurooppa 2020 -strategian ja kulttuuriagendan tavoitteita toteuttavan vuosien 2011 - 2014 työsuunnitelman yhtenä, komissiota koskevana, teemana on kehittää ”*kulttuurimatkailusta kestävä sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen liikkeellepaneva voima.*” Komission pyrkimys on yhteistoiminnassa eri osastojensa kanssa edistää kulttuurimatkailun ja siihen yhteydessä olevien toimialojen kehittämistä. Hyvät käytännöt kulttuurimatkailun ja sen alaan kuuluvan aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön hallinnoimiseksi kestäväällä tavalla pyritään myös määrittelemään yhteisesti.⁸⁴

Kulttuurimatkailun edistäminen sisältyi myös tätä edeltävän vuosina 2008 - 2010 toteutetun kulttuurialan työsuunnitelman painopisteisiin. Jäsenvaltioiden oli määrä toteuttaa monenvälisiä kulttuurimatkailuhankkeita kulttuuriperinnön edistämiseksi.⁸⁵

Komission kertomuksessa Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Kulttuuria koskevan Euroopan toimintasuunnitelman täytäntöönpanosta* mainitaan kulttuuriin tukeutuvan matkailun merkitys paikalliselle kehitykselle. Hyvinä käytäntöinä nostetaan esille Irlannin ”*Cultural Tourism Initiative*” -kulttuurimatkailualoite, joka käynnistettiin vuonna 2009. Sen tarkoituksena on parantaa yhteistyötä taiteen, kulttuurin ja matkailun välillä. Samassa kertomuksessa nostetaan esille Romanian kulttuuriministeriön uusi kulttuurimatkailun erikoisyksikkö, joka edistää sisäistä yhteistyötä aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämiseksi.⁸⁶

4.2 Kulttuuri- ja matkailualojen vuorovaikutuksen vahvistaminen

Kulttuuriagenda korostaa kulttuurin roolia luovuuden lisääjänä, mikä puolestaan voi johtaa (taloudelliseen) kulttuurikasvuun, paranevaan työllisyyteen, alueiden kehitykseen ja houkuttelevuuteen. Tätä silmällä pitäen rohkaistaan muun muassa kulttuurialan ja luovien talouksien kumppanuuksia matkailusektorin kanssa kuten todetaan Euroopan komission tiedonannossa *Kulttuurialalta ja luovilta toimialoilta kasvua ja työpaikkoja EU:lle* (syyskuu 2012): ”*Kulttuurilla on keskeinen rooli yhteiskuntarakenteessa... Edelleenkään ei kuitenkaan täysin tunnusteta sitä panosta, jonka kulttuurialat ja luovat toimialat voivat antaa EU:n sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen... Kulttuuri ja luovat alat vaikuttavat suoraan myös esimerkiksi matkailuun.*”⁸⁷

Syyskuun 2012 tiedonantoa edelsivät komission ehdotus Luova Eurooppa -ohjelmaksi 2014-2020⁸⁸ kuin myös komission huhtikuussa 2010 julkaisema vihreä kirja *Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuudet käyttöön*, joka pohjautui suurelta osin Euroopan kulttuuriagendan toteuttamiseksi perustettujen, kansallisista asiantuntijoista muodostuvien, työryhmien työhön.⁸⁹ Vihreän kirjan avulla komissio pyrki edistämään kulttuuriteollisuuden ja luovien alojen potentiaalin hyödyntämistä. Matkailu rajattiin kuitenkin pois kulttuuriteollisuuden ja luovan teollisuuden määritelmästä: ”*Edellä mainittujen varsinaisten alojen lisäksi on myös monia muita aloja, jotka nojaavat omassa kehitystyössään sisällöntuotantoon ja joilla*

⁸⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:325:0001:0009:FI:PDF>

⁸⁵ EUVL C 143, 10.6.2008

⁸⁶ SEK(2010)904, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0390:FIN:FI:PDF>

⁸⁷ COM(2012) 537 final, 2.9.2012

⁸⁸ KOM(2011) 758 lopullinen, Bryssel 23.11.2011

⁸⁹ KOM(2010)183 lopullinen, Bryssel 27.4.2010

sen vuoksi on jonkinasteinen riippuvuussuhde kulttuuriteollisuuteen ja luovaan teollisuuteen. Niihin kuuluvat muun muassa matkailu ja uudet teknologiat. Kyseiset alat eivät sisälly tässä vihreässä kirjassa käytettyyn kulttuuriteollisuuden ja luovan teollisuuden määritelmään.”⁹⁰

Kulttuurimatkailun kehittäminen nojaa sisällöntuotantoon vahvistamiseen, joten se on läheisesti sidoksissa kulttuuri- ja luovien alojen toimintoihin. Täten neuvoston päätelmissä *Kulttuurin osuudesta Eurooppa 2020 -strategian täytäntöönpanosta* (2011) pyydetään komissiota ja jäsenvaltioita ”edistämään kestävästä kulttuurimatkailusta yhteensuorituksen ja talouskehityksen edistämiseksi”.⁹¹ Osana tätä yhteensuoritavuutta on Euroopan ja eurooppalaisuuksien monimuotoisuuden ja erityislaatuisten tunnistaminen.

Kulttuurin suora vaikutus matkailuun ja Euroopan vetovoimaisuuden vahvistamiseen sekä yhteistyön tehostaminen, etenkin matkailualan kanssa, tuodaan esiin siis varsin selkeästi. Komission syyskuussa 2012 antamassa tiedonannossa todetaan kulttuurin olevan ”innovoimien innoittaja”. Vuorovaikutus suhteessa muihin aloihin, kuten matkailuun, tulisi olla dynaamista, jotta olisi mahdollista saada aikana synergiaetuja, uusia ratkaisuja ja yritystoimintaa.

Nyrkkisääntönä tiedonannossa todetaan, että ”onnistuneet kulttuurialan ja luovien alojen strategiat perustuvat siihen, että kunkin alueen kulttuuriset ja luovat resurssit kartoitetaan ja otetaan käyttöön täysimääräisesti. Tällaiset strategiat ovat kokonaisvaltaisia ja, niihin tarvitaan eri alojen (kulttuuri, teollisuus, talous, koulutus, matkailu, aluesuunnittelu jne.) kumppanuutta ja kaikkien asiaan liittyvien julkisten ja yksityisten sidosryhmien osallistumista.”⁹²

”Kulttuuri- ja taidelaitosten ja -palvelujen tulisi vahvistaa kykyään laajentaa yleisöään, tarttua uusiin tilaisuuksiin ja vastata yleisönsä muuttuviin odotuksiin.... Täysimääräisesti olisi hyödynnettävä Eurooppaa pohjana uudelle ekosysteemille, joka koostuu matkailuun, koulutukseen, luovaan toimintaan ja kulttuuriin suunnatuista sovelluksista ja digitaalisista tuotteista.”⁹³

Euroopan komissio aikoo käytännön toimina vuosina 2012 - 2013 ”käynnistää sidosryhmien kuulemisen, jossa selvitetään, olisiko syytä perustaa European Experience Economy Alliance -yhteenliittymä, jolla edistettäisiin alojen välistä vuorovaikutusta kulttuurialan ja luovien alojen, vapaa-ajan toimintaan keskittyvien alojen ja urheilu- ja matkailualojen välillä ja tuettaisiin teollisuuden uudenlaisten arvoketjujen kehittämistä.”⁹⁴

4.3 EU:n kulttuuriohjelmat ja kulttuurimatkailu

EU täydentää jäsenvaltioiden kulttuurialan toimintaa erityisesti taide- ja kulttuurialojen toimijoille suunnattujen ohjelmien kautta. Kulttuuriohjelma ja Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtuma ovat yleisesti tunnettuja. Niiden lisäksi on esimerkiksi vuosittainen Euroopan kulttuuriperintöpäivät -tapahtuma ja Euroopan kulttuuriperintöleimahanke. Kaikilla näillä on suoraa tai välillisiä vaikutuksia matkailun kehittämiseen.

---

⁹⁰ Ed., s. 6.

⁹¹ EUVL C 175/1, 15.6.2011/2011

⁹² COM(2012) 537 final, Bryssel 2.9.2012, s. 5

⁹³ ed. s. 6

⁹⁴ ed. s.14-15

4.3.1 Kulttuuriohjelmasta 2007 -2013 Luovaan Eurooppaan 2014 – 2020

Kulttuuri -ohjelman (*Culture Programme 2007 - 2013*) yleisenä tavoitteena on edistää eurooppalaisille yhteistä ja yhteiseen kulttuuriperintöön perustuvaa kulttuurialuetta, kehittää luovien taiteilijoiden, kulttuurialojen toimijoiden ja kulttuurilaitosten välistä yhteistyötä sekä Euroopan kansalaisuuden kehittymistä.⁹⁵

Ohjelma kattaa kaikki taiteen ja kulttuurin alat audiovisuaalista alaa lukuun ottamatta, jota tuetaan MEDIA -ohjelmasta. Ohjelman kokonaisbudjetti on noin 400 miljoonaa euroa. Kulttuuri-ohjelma on jatkoa Kulttuuri 2000- ja aiemmille Rafael-, Ariane - ja Kaleidoskooppi -ohjelmille.

Kulttuuri-ohjelma tukee

- kulttuurialan yhteistyöhankkeita
- eurooppalaisen kaunokirjallisuuden kääntämistä
- eurooppalaisia kulttuurifestivaaleja
- Euroopan laajuisesti toimivia kulttuurialan organisaatioita

Ohjelmasta rahoitettavilla eurooppalaisilla kulttuurifestivaaleilla ja joillakin palkinnoilla, esimerkiksi kulttuuriperinnön *Europa Nostra*, sekä Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtumalla on myös suoria matkailullisia vaikutuksia.

Euroopan komissio antoi 23.11.2011 ehdotuksen Luova Eurooppa -ohjelman⁹⁶ perustamiseksi kulttuurialan ja luovien toimialojen tukemiseen. Ohjelma kattaisi kaikki kulttuurialojen ja luovien toimialojen sektorit, joita nykyisin tuetaan Kulttuuri-, MEDIA- ja MEDIA Mundus -ohjelmilla.⁹⁷ Uusi ohjelma tukisi pienten ja keskisuurten yritysten, kulttuurialan ja luovien toimialojen organisaatioiden työllistävää vaikutusta ja kasvua. Sillä on arveltu olevan heijastusvaikutuksia esimerkiksi matkailuun ja muuhun sisältötuotantoon.

4.3.2 Kansalaisten Eurooppa tukee Euroopan kansalaisuutta edistäviä toimia

Kansalaisten Eurooppa -ohjelmalla (*Europe for Citizen*) 2007 - 2013 tuetaan hyvin monenlaisia Euroopan kansalaisuutta edistäviä toimia⁹⁸. Myös kulttuurimatkailun kehittäminen ohjelman kautta on periaatteessa mahdollista, sillä onhan ohjelman tavoitteena vahvistaa eurooppalaista identiteettiä, lisätä suvaitsevaisuutta ja keskinäistä yhteisymmärrystä.

Euroopan komissio antoi joulukuussa 2011 ehdotuksen Kansalaisten Eurooppa -ohjelmaksi vuosille 2014-2020⁹⁹. Esitetyllä ohjelmalla tuettaisiin toimia, joilla lisätään kansalaisten tietoa EU:sta, sen arvoista ja historiasta esimerkiksi muistuttamalla Euroopan menneisyydestä ja luomalla ystävyyskaupunkisuhteita. Budjettiehdotus on 229 miljoonaa euroa.

---

⁹⁵ EUVL L 375/1, 27.12.2006, www.cimo.fi

⁹⁶ KOM (2011) 785 lopullinen, 23.11.2011

⁹⁷ EYVL L 166/1, 1.7.1999, EYVL L 117/20, 4.5.2005

⁹⁸ www.cimo.fi

⁹⁹ KOM (2011) 884 lopullinen, Bryssel 14.12.2011, 2011/0436 (APP)

4.3.3 Euroopan kulttuuripääkaupunki

Euroopan kulttuuripääkaupunki (*European Capitals of Culture*, ECO) on näkyvä ja tunnettu tapahtuma. Se on osa EU:n kulttuuritoimintaa ja sai alkunsa jo vuonna 1985.¹⁰⁰

Nykymuotoisena tapahtuman perustana on vuoteen 2019 saakka hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös, jonka mukaan tapahtuman tavoitteena on ”*tuoda esiin Euroopan kulttuurien rikkaus, moninaisuus ja yhteiset piirteet sekä auttaa Euroopan kansalaisia tutustumaan paremmin toisiinsa.*” Päätöksessä on myös sovittu vuorottelujärjestyksestä maiden kesken.¹⁰¹ Tätä kirjoitettaessa keskustellaan tapahtuman jatkamisesta vuosille 2020 – 2033.¹⁰²

Onnistunut kulttuuripääkaupunkivuosi lisää kaupunkien näkyvyyttä, tunnettavuutta sekä niiden matkailijamääriä. Tutkimusten mukaan vierailijoiden lisäys on noin 5 – 10 prosenttia.¹⁰³ Kulttuuripääkaupunkien kulttuuriohjelmien sisältö on monipuolistunut vuosien varrella ja jo kilpailuihin valmistautuminen on terävöittänyt monien ehdokaskaupunkien kulttuurista toimintaa ja markkinointia.

Suomi on isännöinyt tapahtumaa kahdesti. Helsinki oli vuonna 2000 yhdessä yhdeksän muun kaupungin kanssa Euroopan kulttuurikaupunki¹⁰⁴ ja Turku vuonna 2011 yhdessä Tallinnan kanssa Euroopan kulttuuripääkaupunki¹⁰⁵. Turun yliopiston kauppakorkeakoulun selvityksen mukaan Turun kulttuuripääkaupunkivuosi synnytti 3300 uutta henkilötyövuotta ja lisäsi Varsinais-Suomen bruttokansantuotetta 260 M €. ¹⁰⁶ Hankkeeseen panostettiin 55 M €. ¹⁰⁷

4.4.4 Euroopan rakennusperintöpäivät

Tapahtuma on EN:n alullepanema vuonna 1985. Vuodesta 1999 lähtien EU ja EN ovat järjestäneet tapahtuman yhdessä. Kukin mukana olevista 50 maasta päättää itse omien kulttuuripäiviensä teeman ja ajankohdan. Tapahtumiin saattaa sisältyä kuulua retkiä, työnäytöksiä, konsertteja, teatteriesityksiä tai avoimien ovien päivien esittelyjä. Tapahtumat valaisevat Euroopan kulttuurin ja kulttuuriperinnön moninaisuutta. Esimerkiksi Baltian maissa Euroopan kulttuuriperintöpäivät ovat merkittävä kansallinen, yleensä kansallisen kulttuuriperintöviranomaisen järjestämä tai avustama ponnistus, joka kiinnostavalla tavalla on monipuolistanut kulttuuriperintökohteiden sisältöjä.¹⁰⁸

Tapahtumaa markkinoidaan *VisitEuropa.com*- sivuilla, mutta se ei kuitenkaan linkity sieltä mihinkään konkreettisiin tapahtumiin. EN:n toiveena on, että tapahtumia voitaisiin järjestää myös yhteisinä teemoina ja tapahtumina yli rajojen.¹⁰⁹

---

¹⁰⁰ EYVL C 153/2, 22.6.1985

¹⁰¹ EUVL L 304/1, 3.11.2006

¹⁰² COM(2012) 407 final, Bryssel 20.7.2012

¹⁰³ Palmer & RAE Associates 2004

¹⁰⁴ *Mitä oli kulttuurivuosi? Kirjoituksia Euroopan kulttuurikaupunkivuodesta Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskus.* Toimittaneet Timo Cantell ja Harry Schulman

¹⁰⁵ tapahtuman alkuperäinen nimi oli Euroopan kulttuurikaupunki (*European City of Culture*). Nimi muuttui vuonna 2000 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi (*European Capitals of Culture*), mutta todellisuudessa on kuitenkin aiemminkin puhuttu ”pääkaupungeista”, Vuonna 2000 yhdeksän kaupungin valinnassa suosittiin termiä ”kulttuurikaupunki”.

¹⁰⁶ ”Kulttuuripääkaupunki Turku tuotti hyvin”, HS 17.05.2012.

¹⁰⁷ *Turku 2011-säätiön loppuraportti kulttuuripääkaupunkivuoden toteutumisesta* (kesäkuu 2012) kirjaa tarkemmin hankkeen panostukset ja tulokset. www.turku2011.fi

¹⁰⁸ http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/heritage-days/european-heritage-days_en.htm

¹⁰⁹ http://ec.europa.eu/news/culture/110915_en.htm

Suomessa eri paikkakunnilla kansalaisjärjestöjen ja mahdollisesti kulttuuriperintöalan organisaatioiden järjestämät tilaisuudet antavat mahdollisuuden päästä tutustumaan kohteisiin, joihin muutoin ei ole pääsyä. Vuoden 2012 teemana olivat kulttuurin reitit. Aiheella nostettiin esiin Suomen historiallista asemaa idän ja lännen välisten reittien yhtymäkohtana.¹¹⁰

4.3.5 Euroopan kulttuuriperintötunnus

Toukokuussa 2010 hyväksyttiin komission ehdotus *Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi Euroopan kulttuuriperintötunnusta koskevista unionin toimista*.¹¹¹ Tavoitteena on luoda eurooppalaista kulttuuriperintöä, Euroopan historiaa ja yhdentymistä edustavien kohteiden kokonaisuus myöntämällä kohteille Euroopan kulttuuriperintötunnus (*European Heritage Label, EHL*). Tunnus voidaan myöntää muistomerkeille, luonto- tai kaupunkikohteille, kulttuurimaisemille, historiallisille paikoille, kulttuurihyödykkeille ja -esineille tai tiettyyn paikkaan liittyvälle aineettomalle kulttuuriperinnölle tai nykypäivän ilmiölle.¹¹²

Euroopan kulttuuriperintötunnuksen pyrkimys on osaltaan vahvistaa EU:n tavoitteiden saavuttamista ja kansalaisten tunnetta kuuluvuudesta Euroopan unioniin. Sitä voidaan käyttää myös maanosan matkailumarkkinointiin. Tunnus myönnetään periaatteessa pysyvästi. Pyrkimys on ollut, ettei hanke sekoitu alueellisiin kulttuuriperintöhankkeisiin eikä Unescon maailmanperintölistaan, EN kulttuurireitteihin tai *Europa Nostra* -palkintoihin. Euroopan kulttuuriperintötunnus on ollut käynnissä, Ranskan aloitteesta, erävirallisesti jo vuodesta 2006 alkaen. Tähän mennessä tunnuksen on saanut yli 60 kohdetta Euroopassa.¹¹³

---

¹¹⁰ <http://www.kotiseutuliitto.fi/toiminta/erp>

¹¹¹ http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc2519_en.htm

¹¹² Ed.

¹¹³ Ed.

5 EU:n kulttuurimatkailetoimien hyödynnettävyys kansallisesti

Alueiden komitea on lausunnossaan ”Eurooppa, maailman ykkösmatkailukohde Euroopan matkailupolitiikan uudet puitteet” kirjannut seuraavasti: ”Euroopan kulttuuriperinnön arvo on sen kehityksen kannalta strateginen tekijä; tässä mielessä Eurooppa on erityisen rikas, sillä monilla sen alueilla on valtavia matkailumahdollisuuksia, vaikka ne ovat vielä matkailunsa kehittämisen alkuvaiheessa, tai ne ovat toteuttaneet huomattavia matkailu-ponnistuksia. On otettava huomioon erityisesti alueet, jotka ovat erikoistuneet matkailuelinkeinon ja jotka täyteen mittaansa kehittyneinä matkailukohteina kaipaavat rakennemuutosta ja kunnostusta voidakseen vastata kehittymässä olevien maiden taholta tulevaan yhä kiristyvään maailmanlaajuiseen laatu- ja innovaatiokilpailuun.”¹¹⁴

Näiden eurooppalaisten ”erityisesti matkailuelinkeinon erikoistuneiden alueiden” rakennemuutoksen avustaminen on ohjannut EU:n matkailuelinkeinon edistämistoimia nyt kun valkoisia hiekkarantoja ja edullisia ruokapaikkoja löytyy yhä halvempien lentomatkojen päässä Euroopan ulkopuolelta. Niinpä matkailutarjontaa on monipuolistettu osana maanosan parempaa kilpailukykyä. Tässä kulttuuri on osoittautunut keskeiseksi vetovoimaksi myös massiiviselle matkailuteollisuudelle. Samanaikaisesti kestävä kehityksen periaatteet ovat korostaneet kulttuurin, ja erityisesti paikalliskulttuurin, merkitystä.

Kulttuurin merkityksen tunnustamisessa matkailussa on siis edetty. EU:n matkailuhankkeissa painottuu kuitenkin Keski- ja Etelä-Euroopan maiden kulttuureihin perustuva kulttuuritarjonnan määrittäminen. Myös EU:n järjestämä konferenssi ”Crossroads of Europe” vuonna 2012 Italian Paviassa, jonka piti ”tuoda eri kulttuureja yhteen” ja nostattaa tietoisuutta uudenaikaisesta matkailusta, painottui ”vanhojen” Euroopan matkailumaiden kulttuuriperinnön esittelyyn.¹¹⁵

EU:n kulttuuritoimet pyrkivät ensisijaisesti edistämään kulttuuria EU:n perustamissopimuksen ja Eurooppa 2020-strategian ”hengessä”. Viimeaikaiset komission tiedonannot viittaavat siihen, että kulttuurimatkaile on saamassa aiemaa näkyvämmän aseman myös EU:n kulttuuripuolen tavoitteen asettelussa.

Komissio haluaa kehittää matkailusta kestävä sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen liikkeellepanevan voiman ja edistää kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Komission eri yksiköiden välille on käynnistetty yhteistyötä matkailun ja siihen yhteydessä olevien toimialojen kehittämiseksi. Tavoitteeksi on asetettu hyvien käytäntöjen määrittely myös kulttuurimatkailelle sekä sen alaan kuuluvan aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön hallinnoimiselle kestäväällä tavalla alueellisten kehitysstrategioiden puitteissa. Sisältöjen laajentamisessa sekä hyvien käytäntöjen luomisessa ja määrittelyssä kulttuurialan tulisi olla proaktiivinen – myös kansallisesti.

Suomi voisi edesauttaa näkyvämmän monipuolisempien ja tuoreempien kulttuurin sisältöjen saamista EU:n toimintapolitiikoihin ja ohjelmiin. Samalla varmistettaisiin kansallisille toimijoille hankerahoitusta tulevista matkailu- ja kulttuuripuolen ohjelmista. Kulttuurireittien kehittäminen voisi osoittautua toimivaksi työkaluksi alueellisen yhteistyön kehittämisessä.

Suomen tällä hetkellä hyödyntämiä EU:n matkailupuolen instrumentteja ovat lähinnä *VisitEurope* -matkailuportaali ja EDEN -kilpailut. *VisitEuropa.com* -sivuston yleiskuvaksi jää, että siellä toistetaan vanhoja teemoja ilman ajankohtaisia tulkintoja tai uusia näkökulmia – mikä toisaalta saattaa vähentää sivujen päivi-

¹¹⁴ 2011/C 104/03, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:104:0013:0017:FI:PDF>

¹¹⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/cultural-routes/pavia-2012/index_en.htm

tyksen tarvetta.¹¹⁶ Kansallisilla sivuilla voisi varmaankin nopeammin monipuolistaa ja tuoreuttaa *VisitEuropa.com* -sivuston alueellisesti painottuneita, osin sisällöllisesti kapea-alaisia näkemyksiä kulttuuriperinnöstä, kulttuuriympäristöstä ja nykykulttuurista.

Kansallisia EDEN -kilpailuja on järjestetty kahdesti. Kilpailutuksen hallinnointi on siinä määrin työlästä, ettei siihen ole tarkoituksenmukaista ryhtyä, mikäli teema ei ole kansallisesti relevantti. Kilpailuun osallistuminen työllistää myös kohteita, joten prosessin tulisi hyödyntää kaikkia osapuolia. Kilpailu voi kuitenkin osaltaan mahdollistaa matkailukohteiden ja toimijoiden kansallista ja eurooppalaista verkostoituminen kulttuuri-matkailun tuotteiden laaja-alaisessa kehittämisessä.

Kulttuurialaa koskevat moninaiset kilpailut, palkinnot ja laatumerkit ovat yksi keskeinen EU:n tapa seuloa hyviä esimerkkejä ja lisätä kulttuurin näkyvyyttä. Tämä ”kilpailutaide” saattaa kuitenkin samalla ohjata tulkitsemaan kulttuuria ”yksilösuorituksina”. Kulttuurimatkailun sisältöjen kehittäminen nojaa puolestaan pikemminkin yhteiseen laatuun ja osaamiseen. *EUROPARC* -järjestelmän luonteiset sertifikaattijärjestelmät saattaisivat asettaa painopisteen tehokkaammin kohteiden ja toimijoiden jatkuvaan omakohtaiseen arviointiin ja kehitystyöhön.

Molemmat kansallisen EDEN -kilpailun voittajakohteet liittyvät maisemaan – Suomen perinteiseen matkailuvalttiin – jota on monipuolistettu nykyajan tarpeisiin. Kuhmo-Suomussalmen aluetta markkinoiva ”*Wild Taiga*” hyödyntää raja-alueen imagoa, luontoa ja kansallista kuvastoa. ”*Wild Taigan*” kansallisessa EDEN valitsemisperusteissa todettiin muun muassa: ”*Kohteen ydin on paikallinen arjen kulttuuri ja elämäntapa, jonka yksi vahva ulottuvuus on luontosuhde. Kohteessa on hyödynnetty paikallista kulttuurista tietoa ja mukana on vahvoja kulttuuri- ja taidetapahtumia ja muita kulttuurisia osatekijöitä. Kohde edustaa uudenlaista ja verkostomaista toimintatapaa. Kohde on selkeästi organisoitunut ja pyrkii suunnitelmallisesti kohti yhdessä laadittuja tavoitteita, joiden saavuttamista seurataan. Kohde toimii kestävällä tavalla suhteessa ympäristöön ja huomioi ekologista kestävyyttä edistävät toimet.*”¹¹⁷

”*Wild Taiga*” linkittyy Venäjään jo nimellään käyttämällä venäläistä ”taiga”-nimeä havupuuvyöhykkeestä. Matkailutuotteet viitoittavat ja jäsentävät maiseman kokemista koskien esimerkiksi II maailmansodan Raatteen tietä sekä Kalevalan ja kansallisromantiikan maisemakuvastoa. Myös kulttuuritapahtumia markkinoidaan, pohjoisen joulun kokemista sekä traditionaalista keittiötä, joka on saanut vaikutteita ortodoksisesta ja suomalaisesta kulttuurista.

Nämä ovat hyviä esimerkkejä kulttuurimatkailun kehittämisestä maaseudulla. – Minkälaisia olisivat erilaisien kaupunkiemme viihtyisyyden ja kulttuuristen kerrostumien rikastamisen markkinoinnin esimerkit?¹¹⁸ Entä yhdistetyn maaseutu - kaupunkimatkailun linkittäminen matkailutuotteisiin? Kulttuurimatkailulla voidaan ylipäänsä edistää oivasti luovan kulttuurin yritystoimintaa, rakennusten uudelleenkäyttöä ja alueiden regeneroitumista. Tämä liittyy kiinteästi paikallisen osaamisen ja viihtymisien keinojen sisällyttämiseen matkailutarjontaan, josta puhutaan enemmän loppuluvussa 9.

Voisimme varmastikin hyödyntää EU:n matkailuinstrumentteja nykyistä päämäärätietoisemmin. Euroopan pyöräilyreitti-hanketta ajatellen meillä on ensinnäkin pelkästään rauta-esirippureittiä varten yli 1500 km maarajaa käytettävissä. Suomessa on muutenkin paljon potentiaalia pyöräilyreittien kehittämisessä – myös extrem -lajina kesäkauden ulkopuolella tai mahdollisesti potkuri-, luistelu- ja hiihtoreittinä osan vuotta.

¹¹⁶ Lienee tarpeen muistuttaa että EU toteuttaa portaalien yhteistyössä ECT:n, Euroopan keskuspankin ja lentoyhtiöiden kanssa.

¹¹⁷ Tiedote 3.6.2008.

¹¹⁸ Vertaa esim. <http://www.creativeparis.info/en/>

Pyöräilyreittejä, etenkin rautaesirippureittiä voisi käyttää esimerkiksi matkailutarjonnan ja PK - innovaatioiden kehittämisessä – EU-rahoituksella – osana raja-alueiden rakennepolitiikkaa.

Toinen luonteva pyöräilyreitti yhdistäisi länsirannikon hiekkarantoja, virkistysaaria ja kyläkauppoja sekä tietenkin historiallisia puukaupunkeja – mukana Suomen ensimmäinen *citta slow* Kristiinankaupunki. Reittien tarjoamiin voisi liittää esimerkiksi metsä- ja puuosaamisen sekä kokemuksen tuotteistamista, luonnon- ja kulttuuriympäristön sisältötuotantoja, reitittejä ja kylämarkkinoita. Näin voitaisiin kehittää kulttuuri-, maisema- ja kestävän kehityksen osaamista yhdistäviä matkailutuotteita.

Asennekasvatus kuuluu keskeisesti kulttuurimatkailun kehittämiseen kuten ETSK lausunnossaan ”*Matkailu ja kulttuuri: kaksi kasvun vauhdittajaa*” toteaa: ”*Laajan kulttuurisen tietoisuuden edistämiseksi on toimittava jo kouluissa ja laadittava ohjelmia, joiden välityksellä nuoret oppivat tuntemaan alueensa historiaa, taideperintöä ja luonnonympäristöä.*”¹¹⁹

5.1 Hyviä käytäntöjä kehitystoimiin

Euroopan kulttuurimatkailuverkosto (*European Cultural Tourism Network*, ECTN) yhdistää matkailu- ja kulttuurialojen asiantuntijoita ja yhteistyötä. Pyrkimyksenä on helpottaa tutkimustiedon jakamista, kansainvälisten hankkeiden kehittämistä, mahdollistaa kokemusten ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa, kehittää yhteisiä vastineita EU:n konsultaatioihin, verkostoitua muiden verkostojen kanssa sekä varmistaa parempi yhteistyö ja integrointi matkailu- ja kulttuurisektoreiden välillä.

Verkosto toimii yhteistyössä muun muassa *Europa Nostra* -aloitteen kanssa. Interreg III C-ohjelma on tuki verkostoitumishanketta. Verkosto perustettiin vuonna 2003 Brysselissä järjestetyn kulttuuriturismia käsittelevän konferenssin yhteydessä. Suomesta verkostotyöhön osallistuu Turku.¹²⁰

Verkosto on valmistanut vuoden 2009 kolmannessa vuosikonferenssissaan Göteborgin julkilausuman kulttuurimatkailun parhaista käytännöistä ”*The Creative Future. Cultural Tourism as a Sustainable and a Growing Sector.*” Julkilausumassaan painotetaan sitä että kulttuurimatkailun paikallisina ja kansallisina lähtökohtina ovat paikallinen väestö ja heidän arvostuksensa omasta kulttuuristaan ja -perinnöstään:

Paikallisväestön tulisi olla aktiivisesti mukana kulttuurimatkailun kehittämisessä ja hallinnossa. Kulttuuriperinnön tärkein arvo on sen paikallisyhteisölle ennen kuin he voivat tehokkaasti markkinoida sitä vierailijoille. Tämä koskee myös matkailuteollisuuden toimia.

Verkosto haluaa korostaa tarvetta nostaa kulttuurimatkailun profiilia niin että yleisö tulee tietoiseksi siitä tärkeästä panoksesta, jonka kulttuurimatkailu voi tuoda mukanaan paikalliseen taloudelliseen kehitykseen, alueelliselle monimuotoisuudelle ja kestäväälle kehitykselle.

Verkosto alleviivaa käytännön toimijoiden ja asiantuntijoiden yhteistyön tärkeyttä jotta voitaisiin parantaa ymmärrystä kulttuurimatkailusta: kulttuurimatkailijoiden ominaispiirteistä ja tarpeista sekä matkailun taloudellisesta vaikutuksesta, joka stimuloi luovaa teollisuutta ja parantaa myönteistä mielikuvaa kohteesta.

---

¹¹⁹ EUVL C 110/1-7, 9.5.2006

¹²⁰ <http://www.ectn.eu.com/>

Verkosto korostaa tarvetta kouluttaa matkailuteollisuudessa työskenteleviä paikalliskulttuurista. Tämä on tärkeää, koska kasvava joukko maahanmuuttajia työskentelee alalla.

Verkosto edellyttää päättäjien, käytännön toimijoiden, tutkijoiden ja kouluttajien läheistä yhteistyötä, jotta päästäisiin kulttuurimatkailun tehokkaaseen kehittämiseen. Akateemisia asiantuntijoita pyydetään parantamaan sitä näyttöä ja tietoperustaa, joiden varassa päättäjät toimivat, sekä opettamaan ja kouluttamaan matkailuteollisuudessa työskenteleviä. Käytännön toimijoita kysytään viemään eteenpäin hankkeita, jakaa parhailta käytäntöjä ja neuvoa päättäjiä niistä käytännön seurauksista, joita heidän poliittiset aloitteensa saavat aikaan.

Verkosto painottaa sitä elintärkeää roolia, joka kulttuurimatkailulla on rauhan ja eri kulttuurien välisen ymmärryksen edistämiseksi. Matkailu merkitsee muista kulttuureista oppimista, se edistää kulttuuristen ja uskonnollisten traditioiden arvostusta matkailijassa a siten edesauttaa samaistumaan erilaisen rodullisen, sosiaalisen ja uskonnollisen taustan omaavien ihmisten kanssa.¹²¹

---

¹²¹ <http://www.ectn.eu.com/gothdec.php>, epävirallinen käännös kirjoittajan.

6 Kulttuurireitit Euroopan kulttuurimatkailun vetovoimatekijöinä

Euroopan neuvosto (EN) on jo usean vuosikymmenen ajan kehittänyt osana eurooppalaista kulttuuriyhteistyötä kulttuurireittejä. EN hallitusten välinen yhteistyöjärjestö, joka on maantieteellisesti laajempi kuin EU ja jonka toiminnan päätavoitteena on edistää ihmisoikeuksia ja yhteiskuntien toimintakykyä ylläpitävää demokraattista ja sosiaalista kehitystä. Kulttuuriyleissopimus (*European Cultural Convention*) vuodelta 1954 luo puitteet koulutuksen, kulttuurin, urheilun ja nuorisolan yhteistyölle. Suomi liittyi sopimukseen vuonna 1970.¹²²

EN:n tavoitteena on moniarvoisuuden ja moninaisuuden perustuvan eurooppalaisen kulttuuripolitiikan ja -identiteetin kehittäminen ja vahvistaminen sekä osallistumisen ja luovuuden kannustaminen. Neuvoston julistuksien ja suositusten näkemystä kulttuurista voi luonnehtia kokonaisvaltaiseksi, joka pohjautuu yhteiskunnallisten haasteiden tunnistamiseen ja reagointiin määrittäen kulttuurin ajankohtaisia yhteiskunnallisia tehtäviä.

Tässä yhteydessä voidaan mainita erityisesti puitesopimus kulttuuriperinnön arvosta yhteiskunnalle (2005)¹²³ ja jo mainittu eurooppalainen maisemayleissopimus (2000)¹²⁴, joissa sovittujen periaatteiden tulisi linjata kulttuuriperinnön ja -maiseman matkailullista hyödyntämistä. Esimerkiksi periaate kulttuuriperinnöstä kansalaisoikeutena ja yhteisenä velvollisuutena korostaa saavutettavuuden ja osallistumisen edistämistä. Periaate maisemaa koskevien laadullisten tavoitteiden yhteisestä määrittelystä velvoittaa toimivaan kommunikaatioon paikallistasolla ja tiiviiseen sidosryhmäyhteistyöhön esimerkiksi luonto- ja maaseutumatkailun kehittämisessä.¹²⁵

Kuten edellä on todettu, kulttuurialalla neuvosto on ollut esikuva monille unionissa myöhemmin omaksutuille toimille. Edellä on käsitelty EN:n alulle panemaa Euroopan rakennusperintöpäivät -ohjelmaa, johon EU on liittynyt. Vuonna 1987 käynnistetty Euroopan kulttuurireitit -ohjelma tuli unionin asialistalle vuoden 2010 sopimuksella.¹²⁶

EN, EU ja UNESCO ovat rahoittamassa jo edellä mainittua ”*Cultural Corridors of South East Europe*” -hanketta, joka pyrkii kehittämään laaja-alaisia kumppanuuksia, kulttuurien välistä vuoropuhelua ja toimintatapoja aineettoman kulttuuriperinnön integroimiseksi esimerkiksi maailmanperintökohteisiin.¹²⁷

6.1 Traditioihin, aluepolitiikkaan ja verkostoihin tukeutuvat kulttuurireitit

EN:n kulttuurireitit -ohjelma sai alkunsa jo vuonna 1960. Silloin esiteltiin neuvostossa valmisteltu raportti, jonka tavoitteena oli edistää ”*tietämystä Euroopan kulttuurikohteista ja niiden sisällyttämisestä vapaa-ajan*

¹²² <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=018&CM=8&DF=01/03/2010&CL=ENG>

¹²³ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=975977>

¹²⁴ <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/versionsconvention/finnish.pdf>

¹²⁵ Kaksi ed. viitettä.

¹²⁶ *Resolution CM/Res(2010)53 establishing an Enlarged Partial Agreement on Cultural Routes . Adopted by the Committee of Ministers on 8 December 2010 at its 1101st meeting of the Ministers' Deputies.*

¹²⁷ Lisätietoja www.seecorridors.eu

sivistämiseen” matkailun avulla.¹²⁸ Ohjelma lanseerattiin vuonna 1984 ja ensimmäinen kulttuurireitin leiman saaneista oli alun perin katoliseen uskontoon liittyvä pyhiinvaellusreitti ”Santiago de Compostela” vuonna 1987. Kulttuurireittien eurooppalainen instituutti ”European Institute of Cultural Routes” perustettiin vuonna 1997 Luxemburgiin.¹²⁹

Kulttuurireitit -ohjelman tavoitteena on edistää Euroopan kansalaisuutta sekä kulttuurista ja maisemallista tasa-arvoa. Reittien tulisi osoittaa kulttuurivirtausten ja kulttuuriperinnön rajat sekä niiden aikakaudet ylittävä luonne. Reittien tulisi edistää tietoisuutta Euroopan historiasta samoin kuin ymmärrystä siitä kuinka luonnon- ja kulttuuriperintö vahvistavat elämänlaatua sekä kulttuurista, taloudellista ja sosiaalista kehitystä. Kulttuurireiteillä pyritään osoittamaan myös eurooppalaisen kulttuurin monimuotoisuutta.¹³⁰ Ohjelman toteutus tulisi johtaa pitkävaikutteiseen yhteistyöhön tutkimuksen, kulttuuri- ja luonnonperinnön, taiteellisen toiminnan ja koulutuksellisen nuorisovaihdon aloilla.

Liitteessä 3 on esitelty Euroopan kulttuurireittistatuksen vuosina 1987–2011 saaneet 26 reittiä, jotka kattavat yli 70 maata. Reitit on esitelty. Ne tukeutuvat traditioihin, alueellisiin resursseihin ja verkostoihin. Niiden kehittäminen on riippuvainen kansallis- ja paikallistoimijoiden konkreettisista aloitteista ja edellyttää vastaavia kumppaneita niistä maista, joihin reitin teemassa viitataan.¹³¹

Aluepoliittiset syyt ovat vahvasti vaikuttaneet reittien konstruomisessa ja valinnoissa. Esimerkiksi EN:n perusteena ”Heinrich Schickhardtin” reitin hyväksymiselle ohjelmaan oli kannustaa perinteisten matkailualueiden ulkopuolelle jäävien pittoreskien alueiden hyödyntämistä matkailuun. Samoin ”Via Francigena” reitin hyväksymisen keskeisenä perusteena oli paikallisen kehityksen katalysointi alueella.¹³²

Pohjautuen Euroopan kulttuurireittejä käsittelevään esitteeseen ”The Council of Europe Cultural Routes Les itinéraires culturels du Conseil de l’Europe” (April 2010), nämä reitit voi jaotella kolmeen ryhmään sen perusteella mihin tekijään niiden rakentaminen ensisijaisesti perustuu:

1. Traditioihin tukeutuvat reitit. Traditioihin sisältyy esimerkiksi uskontoon, vähemmistökulttuureihin ja kieleen perustuvat yhdistävät tekijät
2. Aluekehitystä, erityisesti maaseudun ja syrjäisten alueiden matkailua ja kehitystä edistävät reitit. Reitit voidaan konstruoidaan kulttuuriseen mielikuvaan (viljely) tai traditioon.
3. Toiminnalliseen verkostoitumiseen tukeutuvat reitit.¹³³

Rajanvetäminen näissä ryhmissä on tietenkin varsin ”veteen piirrettyä”. Kuhunkin reittiin sisältyy elementtejä kaikista lähtökohdista, mutta pyrkimyksenä on täten havainnollistaa kulttuurireitin rakentamisprosessia.

Tarkastelemalla liitteen 3 tiivistelmää nykyisistä kulttuurireiteistä voi todeta, että Etelä- ja Keski-Euroopan maat dominoivat reittejä. Saman totesi myös Euroopan komission ja EN:n teettämä selvitys (2011). Yhteensä 26 reitin joukossa Espanja on mukana 19 reitissä (73 %), joista kolmessa ainoana kansallisena toimijana. 18 reittiä kulkee Ranskassa (69 %), Italiassa 17 (65 %) ja Saksassa 14 (54 %). Pohjois-Euroopasta Norja on

¹²⁸ Moniste Euroopan neuvoston esitteestä ”The Cultural Routes Programme of the Council of Europe”. Reitit on esitelty yllättävänkin niukasti Euroopan neuvoston sivuilla. Kulttuurireittien Instituutin kotisivujen esittely on puolestaan sekava.

¹²⁹ Kotisivut www.culture-routes.lu

¹³⁰ Ed.

¹³¹ Ed.

¹³² Moniste Euroopan neuvoston esitteestä ”The Cultural Routes Programme of the Council of Europe”.

¹³³ Ed.

mukana kuudessa reitissä (23 %), Ruotsi viidessä (19 %) ja Tanska kolmessa (12 %).¹³⁴ Suomi on mukana kahdessa reitissä (8 %) etelä- tai keskieuropalaisen kulttuurivirtauksen pohjoisimpana osallistujana. Kummatkaan niistä, Hansa-reitti tai Pyhän Martin kiertomatkojen reitti, eivät kuvaa tyypillistä traditiotamme tai kulttuuriperintöämme.

Poikkeuksena Euroopan eteläisten ja keskiosien vakiintuneiden valtioiden valta-asemaan on kattava Hansareitti, joka kattaa lähes ne alueet, jotka eivät sisälly ”*Compostela de Santiagon*” reittiin. Hansareitin sivulta on linkitys Hansa-kaupunkeihin. Niiden joukossa on myös Turku. Reitti esitellään rauhanomaisena verkostona. Nykyinen historiantutkimus liittyy Hansan yhteyteen kaupallisia ja aseellisia valtauksia. Hansan taloudellinen ja kulttuurinen ylivalta liittyi saksalaisten kauppiaiden maahanmuuttoon ja uskonnollis-sotilaallisten järjestöjen dynastiseen valtapolitiikkaan Itämeren itä- ja pohjoisalueilla 1159–1669.¹³⁵ Toki Hansan ja eri ritarikuntien toiminta jätti jälkeensä kauniita keskiaikaisia historiallisia kaupunkikeskustoja sekä rikkaasti koristeltuja kirkkoja ja kauppiastaloja Pohjois-Eurooppaan. Tämä kulttuuriperinnön ”todistus” sekä ajankohtainen poliittinen tahtotila ohittavat historian ristiriidat. Tätä voisi pitää esimerkkinä siitä, miten viitekehyksien konstruointi ja sisältöjen ajankohtaistaminen tämän päivän matkailijoille painottuvat pikemminkin houkuttelevan matkailutarjonnan innovointiin kuin historian evidenssiin.

Minkälaisia arvoja EN:n statuksen saaneiden kulttuurireittien perusteella voidaan tunnistaa? Reitit sijoittuvat hämmästyttävänkin suurelta osin ajanlaskumme alkuun sijoittuneen Länsi-Rooman tasavallan rajojen sisälle, rajaten – silloisten barbaarien asuttaman – Itämeren alueen ulkopuolelle. Samoin maantieteellisesti lähes samoille Euroopan alueille¹³⁶ vakiintunut katolinen kirkko näyttäytyy keskeisenä niin reittien, historiallisten kirkollisten rakennusten ja esineiden kuin nimenomaan luostareissa vaalitun aineettoman kulttuuriperinnön osalta. Säätyläiskulttuurin perintö on myös nostettu esille, samoin eteläeurooppalaiset traditio-naaliset viiniköynnösten ja oliivipuiden viljelymaisemat. Hovikulttuurikin pilkistää välillisesti Mozartin hovimusiikin kautta. Myös kansainvälinen raaka-aineiden jalostus ja teknologia ovat esillä historiallisen jatkumon kautta esitettynä. Eurooppaa muovanneet ja sulattaneet sodat ovat implisiittisesti integroitu eurooppalaiseen tarinaan esimerkiksi juutalaisen kulttuuriperinnön reitissä.

Nämä reitit, joiden piti ilmentää ”yhteistä eurooppalaista”, tukeutuvat siis pääosin Läntisen Euroopan kulttuuriperinnön, maiseman ja kulttuuristen traditioiden ominaispiirteisiin ja vahvuuksiin – joissakin tapauksissa hyvinkin pieni-piirteisiin hieman laajemmalla vaikutusalueella. Reittien rakentuminen näyttää pikemminkin kuvastavan alueellista verkostoitumista kuin kattavan eurooppalaisia kulttuurisia sisältöjä. Edellä jo mainittu Euroopan komission ja EN:n tilaama selvitys kulttuurireittien vaikutuksesta toteaa että Euroopan kulttuurireittien ulkopuolelle jääneet alueet, kuten pohjoiset alueet, edustavat hyödyntämättä jäänyttä kehityspotentiaalia.¹³⁷

---

¹³⁴ Samaa asiaa esitetään graafisesti EN:n tilaamassa tutkielmassa ”*Impact of European Cultural Routes on SMEs’ innovation and competitiveness Provisional edition*” (2011) jossa Kulttuurireitti-verkostojen yliedustus kirjataan Ranskaan, Italiaan ja Espanjaan. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/routes/StudyCR_en.pdf, s. 13.

¹³⁵ Ks. esimerkiksi Kristian Gerner, Klas-Göran Karlsson, *Nordens Medelhav Östersjöområdet som historia, myt och projekt*, Natur och Kultur, 2002, s. 46–62.

¹³⁶ Britanniaa ja ortodoksia alueita lukuun ottamatta; tämä on maantieteellinen yleistys kuvastamassa kuinka merkittäviä kaukaisetkin kulttuuriset yhteydet voivat olla.

¹³⁷ ”*Impact of European Cultural Routes on SMEs’ innovation and competitiveness Provisional edition*” (2011)

6.1.1. Kulttuurireitit ja EU:n matkailuala

Kulttuurireitit tukeutuvat siis paikallisiin tai alueellisiin kulttuurisiin tarjoutumiin ja verkostoihin. Reittien rakentaminen luo mahdollisuuksia tätä aikaa puhutteleviin tulkintoihin ja kohteiden uudenvälisiin linkittämiin. EN:n kulttuuriosaston entisen johtajan Robert Palmerin sanoin ”...kulttuurireitit ovat suoraan sidoksissa matkailuun. Kulttuurireitit kehittävät ja markkinoivat reittiä tai verkostoa, joka perustuu yli kansallisia rajoja merkittävään väylään, kulttuuriseen konseptiin, hahmoon tai ilmiöön, joka ilmentää yhteisiä eurooppalaisia arvoja.”¹³⁸

EU:n rahoittamien kulttuurireittien joukossa Pohjois-Eurooppa on hieman paremmin edustettuna:

- Välimeren alueen oliivipuun reitti (*Mediterranean Route of the Olive Tree*)¹³⁹
- Roomalaiset tiet, useita projekteja, kuten esimerkiksi ROMIT-hanke.¹⁴⁰
- Meripihkareitti (*Amber Road*, jota pitkin Itämeren alue kävi kauppaa antiikin Rooman kanssa)
- Linnoitusten reitti Espanjassa ja Portugalissa (*Route of Fortifications*)
- Baltialaisten linnoitusten kulttuuri- ja matkailureitti (*Baltic Fortress Culture and Tourism Route*)
- Punatiiligotiikan eurooppalainen reitti (*European Route of Brick Gothic / EuRoB*)
- Kaarle V Kuninkaantie (*Imperial Route of Charles V*)
- Historiallisten teattereiden reitti (*European Route of Historic Theatres*)¹⁴¹
- Teollisuusperinnön eurooppalainen reitti (*European Route of Industrial Heritage / ERIH*)
- Art Nouveau -kulttuurireitti¹⁴²

Tähän voidaan vielä lisätä *VisitEurope.com* markkinoimat, osittain identtiset kulttuurireitit osoittamaan että periaatteessa mistä tahansa teemasta voidaan konstruoida kulttuurireitti kehittämään kulttuurimatkailua.

Toisaalta on syytä huomioida, että EN:n reittivalikoimasta puuttuu lähimenneisyyden ja nykyajan kohteisiin ja tarjoutumiin perustuvia reittejä. Tämä tarve on tunnustettu. EN:n paikallis- ja aluetason virkamiesten kongressi hyväksyi vuonna 2009 suosituksen ”*Kulttuurimatkailun tulevaisuus – kohti kestävästä mallia*”, mikä kuvaa reittien kulttuurisia edellytyksiä:¹⁴³ ”...Many countries contain monuments to and bear traces of various artistic schools and movements, reflected, for example, in the Renaissance route, the routes of the Reformation and Counter-Reformation, the Venetian, Byzantine and Ottoman routes, the Hanseatic and Viking routes, the Art Nouveau and Modern Art routes. Their identification and the development of common approaches to conservation, restoration and use should be the subject of a great cultural routes programme. In the same way, valuable heritage forming part of European industrial and social history could be included in the cultural routes and so be preserved for the benefit of future generations. Not only conservation of the past is at stake, but also harmony and creativity in the spatial relationship between modern architecture, urban design and the traditional heritage.” Tähän listaan voitaisiin lisätä, esimerkiksi, pohjoismainen moderni arkkitehtuuri ja design sekä neuvostoajan propagandana toimineet rakennuskompleksit.¹⁴⁴

¹³⁸ Robert Palmer, EN, esitelmä Eurooppalaisessa matkailufoorumissa Krakowassa 2011.

¹³⁹ www.oleoturisme.org

¹⁴⁰ www.romit.org. Reitti on osanottajamailtaan siis suppeampi kuin EN:n Oliivipuuden reitti.

¹⁴¹ www.georgiantheatrroyal.co.uk/media/perspectiv.html

¹⁴² www.copdefuet.eu

¹⁴³ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1509517&Site=CM>. CM/Cong(2009)Rec266 September 2009, ”The future of cultural tourism – towards a sustainable model”, Recommendation 266 (2009) of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe.

¹⁴⁴ Kiinnostava kooste neuvostoajan rakennuksista löytyy esimerkiksi näyttelykatalogista: Frédéric Chaubin, *CCCP Cosmic communist constructions photographed*, Taschen GmbH 2011.

'Don Quijote' reitti havainnollistaa minkälaisia resursseja Espanja osoittaa matkailuteollisuutensa rakenne-
muutokseen. 1500–1600 -lukujen vaihteessa luodun kuvitteellisen Don Quijoten hahmon kautta esitellään
La Manchán maakunta – siis EN:n statuksen saaneena kulttuurireittinä yhden valtion yksi maakunta – tuot-
teistamalla Cervantes'in maisemaa paikalliseen ympäristöön. Samalla markkinoidaan alueen kulttuuriperin-
töä, traditioita, käsitöitä ja paikallisia yrittäjiä. Hanke on onnistunut keräämään 40 000 000 € rahoituksen -
sisältäen myös EU-tukea.¹⁴⁵ Se on edellyttänyt kuntien, tutkijoiden sekä eri alojen asiantuntijoiden ja poliit-
tisten päättäjien tiivistä ja pitkäjänteistä yhteistyötä ja vaikuttavaa lobbausta.

Vain mielikuvitus ja poliittiset tahtotilat asettavat rajat sille miten kulttuuriperintöä, ympäristöä, taidetta
mukaan lukien kirjallisuus ja runous, historiallisia elementtejä ja niiden tulkintoja sarjakuvissa, nettipeleissä,
kirjallisuudessa ja elokuvateollisuudessa voisi hyödyntää kulttuurireittien konstruoinneissa. Myös festivaal-
leja, julkisia kulttuurilaitoksia, perinteisiä kädentaitoja ja toimintoja ja niiden uudelleentulkintaa muodissa
ja designissa, kansanmusiikkia tai -tanssia ja niiden uudelleenkäyttöä voi linkittää kulttuuriseen tarjontaan.
Nykyajan luovan kulttuurin – lukemattomissa eri muodoissaan – integroiminen kulttuurireittiin tarvitaan
niin kohteiden kuin kohdeyleisönkin monipuolistamiseksi.

---

¹⁴⁵ http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/routes/quixote_en.asp ; <http://www.culture-routes.ro/en/itineraries/don-quixote-route.html>. Hintatieto European Cultural Routes –instituutista Alfredas Jomantaksen esitelmässä "Common heritage assets in the Baltic Sea region?", 3. *Baltic Sea Tourism Forum, TOURISM IN THE BALTIC SEA REGION: FROM COMMON IDEAS TO COMMON RESULTS*, 4-5.11.2010 – Kaliningrad, Venäjä.

7 Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus

Pohjoisen ulottuvuuden (PU) politiikka tarjoaa viitekehysten pohjoisen alueen valtioiden väliselle yhteistyölle. PU:n alue ulottuu aina arktisilta alueilta Itämeren eteläisille rannoille saakka. PU:n politiikka tukee myös seuraavassa luvussa kuvattua EU:n Itämeri -strategiaa, johon on kirjattu tavoitteet Itämeren alueen kehittämiseksi.

Vuonna 2010 perustettiin Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus (PUKK). Kumppanuusmaat ovat tällä hetkellä EU, Islanti, Latvia, Liettua, Norja, Puola, Ruotsi, Saksa, Suomi, Tanska, Venäjä ja Viro. Kulttuurikumppanuuden pääpaino on luovan talouden edistämässä. Sen toimintasuunnitelman vuosille 2011–2013 mukaan kulttuurimatkailua voisi edistää seuraavilla toimenpiteillä:

- Rakentamalla yhteinen online -kulttuurikalenteri alueen kulttuuritapahtumille
- Kehittämällä verkkosivusto kommunikointiin, matkojen ja majoituksen järjestelyihin
- Kartoittamalla kulttuurimatkailun mahdollisuuksia, esimerkiksi teettämällä selvitys kulttuurireiteistä, ja linkittämällä alueen tärkeitä kulttuurikohteita ja laitoksia keskenään
- Järjestämällä kansainvälisiä konferensseja kulttuurimatkailusta PU:n alueella¹⁴⁶

Kulttuurikumppanuus on vielä alkumetreillään, mutta sen luovan talouden hankkeet voisivat generoida tuoreita sisältöjä ja viitekehysä alueellisen myös kulttuurimatkailun kehittämiseen.

---

¹⁴⁶ Linkki NDPC Tampereen Foorumin materiaaleihin: <http://www.rusin.fi/fi/uutiset/creating-partnerships-within-northern-dimension-cultural-forum-24-and-25-november-2011>

8 EU:n Itämeren strategia ja kulttuurimatkailu

Vuonna 2009 hyväksytty EU:n Itämeri -strategia on unionin ensimmäinen sisäinen aluestrategia. Tavoitteena on tuoda alueellisesti kohdistettu näkökulma EU:n politiikkoihin. Strategian kakkosvaihe on valmisteilla.

Strategian toimintasuunnitelmaa toteutetaan prioriteettialojen avulla, joiden toteuttamisesta vastaa koordinoiva jäsenvaltio. Tavoitteena on Itämeren alue, joka on

- ympäristöä säästävä
- vaurauden alue
- vetovoimainen hyvien yhteyksien alue
- turvallinen¹⁴⁷

Lisäksi on määritelty tavoitteita, jotka läpäisevät kaikki prioriteettialueet, kuten esimerkiksi kehoitus ”rakentaa Itämeren alueen identiteetti.”¹⁴⁸

Matkailun prioriteettialue (*Priority Area Tourism, PAT*) on osa vetovoimaisen hyvien yhteyksien alueen -tavoitetta, jota edistetään ”erityisesti koulutuksen, matkailun, kulttuurin ja terveyden (hyvinvoinnin) avulla.” Koordinaattori on Mecklenburg-Vorpommern (Saksa). Yhteistyötoimiksi on määritelty 1) kestävän matkailun mahdollisuuksien korostaminen ja optimoiminen sekä 2) matkailutoimijoiden ja matkailualan oppilaitosten verkottaminen ja klusterit.¹⁴⁹

Matkailun lippulavahankkeet ovat:

- Matkailijoiden houkuttelemine maaseudulle, erityisesti rannikkoseudulle
- Ympäristön kannalta kestävien risteilyalusten tukeminen Itämerellä
- Matkailu ja kulttuuri: kulttuuri- ja luonnonperinnön edistäminen
- Kestävän matkailun strategioiden kehittäminen

Laivamatkailuhanke on vielä alkutekijöissään mutta muista hankkeista saatuja tuloksia esitellään jo matkailuprioriteetin koordinaattorin sivustolla. Näistä esittelyistä on linkitys myös saman aihepiirin muihin alueellisiin matkailunedistämishankkeisiin. Ne kuvataan lyhyesti samalla tavalla linkitettyinä lippulavahankkeisiin.¹⁵⁰

Itämeren matkailufoorumeissa (*Baltic Sea Tourism Forum*) käsitellään muun muassa toimien toteutumista. Vuoden 2010 foorumin teemana Kaliningradissa oli ”Yhteisistä ideoista yhteisiin tuloksiin”. Sopotissa (Puola) vuonna 2011 pidetty neljäs foorumi käsitteli aihetta ”Matkailu liittää Itämeren maat”. Foorumien osanottajina on matkailualan ja valtionhallinnon edustajia.¹⁵¹

¹⁴⁷ Turvallisuutta on kuvattu sekä *safe* että *secure* käsitteillä, mikä jaotus suomenkielen turva – turvallisuus -sanoilla on epämääräisempi. – Molemmat ovat ominaisuuksia, joilla on myös vaikutuksia matkailun houkuttelevuuteen.

¹⁴⁸ http://eu.baltic.net/Baltic_Sea_Region_Strategy.7428.html

¹⁴⁹ http://cms.mv-regierung.de/cms2/BSST_prod/BSST/en/tou/index.jsp

¹⁵⁰ http://cms.mv-regierung.de/cms2/BSST_prod/BSST/en/tou/index.jsp

¹⁵¹ Ed.

8.1 Matkailijoiden houkuttelemisen maaseudulle

Tämän suomalaisvetoisen lippulaivahankkeen keskeisenä tehtävänä on Itämeren alueen matkailupotentiaalin hyödyntäminen kestäväällä tavalla. Hankkeessa markkinoidaan yhteisiä matkailutuotteita kuten maatalo- ja ruokamatkailua, retkeilyä, talviurheilua ja luontomatkailua ja kehitetään yhteisiä ympäristöystävällisiä matkailutuotteita. Yhteistyö pyrkii myös saamaan matkailuinvestointeja kohdealueilla.¹⁵² Hankkeen I vaihe päättyi vuonna 2012. Sitä rahoitettiin Lounais-Suomen aluekehitysrahoituksella. Hankkeen II vaihe alkanee rahoituksen varmistuessa.¹⁵³

I vaiheen toimintasuunnitelmaan tuote- ja palvelumetodien kehittämiseksi sisältyi seminaareja maaseutumatkailun sidosryhmien verkottamiseksi ja tietouden nostamiseksi. Verkostoon jäseneksi liittymistä markkinoitiin kompetenssin ja vaikutusvallan lisääntymisellä¹⁵⁴. Hankkeen tulokset jaetaan muiden matkailun lippulaivahankkeiden kanssa.

8.1.2. Muita maaseutumatkailuhankkeita

Rannikomatkailun teeman alla esitellään kolme täsmällisesti räätälöityihin tavoitteisiin perustuvaa pientä hanketta, joukossa EUROPARC -laadunvarmennusta työstävä.

Friendly Islands Route (FIR) tavoitteena on helpottaa Viron ja Suomen rannikkoalueiden ja saariston pienten satamien saavutettavuutta ja palveluja sekä parantaa tietoutta niistä, alueen historiasta, ominaislaadusta ja luonnonympäristöstä. Virolaisvetoinen piensatamien pr- ja edistämishanke saa rahoitusta INTERREG IV A -ohjelmasta vuosille 2009–2013.¹⁵⁵

Geoislands -hankkeessa olivat mukana Gotlanti, Ahvenanmaa, Saarenmaa ja Hiidenmaa, jotka ovat työskennelleet pitkään yhdessä B7 *Baltic Island* -verkostossa. Hanke tuotti pohjoismaihin suunnattua matkailumateriaalia ja näyttelyn keskittyen erityisesti esittelemään saarien kraattereita, fossiileja ja kivien sedimenttejä. Hanke pyrki myös optimoimaan luontomatkailun taloudellista potentiaalia. Hanke sai rahoitusta INTERREG IV A ohjelmasta.¹⁵⁶

Parks & Benefits -hankkeessa oli mukana kahdeksan kansallispuistoa Itämeren alueelta. Hankkeen toimet valmistelivat näiden kansallispuistojen EUROPARC-sertifiointia lähitulevaisuudessa. Tammikuussa 2012 päättynyt hanke sai rahoitusta EU:n Itämeriohjelmasta.¹⁵⁷

---

¹⁵² http://www.baltic-sea-strategy-tourism.eu/cms2/BSST_prod/BSST/en/fs/Flagship_Project_12.7_-_Rural_areas/index.jsp

¹⁵³ Ks. myös <http://www.oske.net/ajankohtaista/blogikirjoituksia/paivi-oliva/>

¹⁵⁴ http://www.baltic-sea-strategy-tourism.eu/cms2/BSST_prod/BSST/en/start/index.jsp

¹⁵⁵ <http://www.centralbaltic.eu/component/content/article/6-project-info/302-fir-friendly-island-routes>

¹⁵⁶ <http://www.centralbalticgeotourism.eu/index.html>

¹⁵⁷ <http://www.parksandbenefits.net/>

8.2 Matkailu ja kulttuuri: kulttuuri- ja luonnonperinnön edistäminen

Tämän lippulaivahankkeen tavoitteena oli kartoittaa alueen kiinnostavimmat kulttuuri- ja luonnonperintökohteet sekä elävöittää ne pyrkimyksenä luoda täten Itämeren alueen kohteista houkutteleva matkailutuote. Internetistä löytyvä hanke-esittely käsittelee ainakin toistaiseksi enemmän markkinointia kuin kulttuuri- tai luonnonperintöä. Mittava yleistavoite ja sen moninaiset kohdealueet supistuivat käytännössä muutamaksi kohteeksi Itämeren etelärannikolla. Hankkeen vetäjä on maakunnallinen organisaatio Wojwodship Pomorskie, jonka sivuilla hankkeesta on vain puolaksi.¹⁵⁸ Hankkeen I vaihe päättyi vuoden 2011 lopussa, ja sitä tehtiin kiinteässä yhteistyössä paikallisten puolalaisten matkailutoimijoiden kanssa.¹⁵⁹

Matkailuteeman koordinaattorin sivujen mukaan hankkeen ensimmäinen vaihe keräsi tietoja, kontakteja, olemassa olevia ja potentiaaleja projekteja ja sidosryhmiä jne. Tällä tavalla se pyrki yhdessä matkailun kestävä strategia-lippulaivahankkeen kanssa profiloimaan Itämeren alueen yhteistä identiteettiä.¹⁶⁰

Kun I vaihe oli tutkinut Itämeren alueen matkailutarjonnan ensisijaisen suuntauksen, on II vaihe nimeltään *Enjoy South Baltic Joint actions promoting the South Baltic area as a tourist destination (ESB!)*. Esittelyssä on paljon 'ilmaa siipien alla': *"The tourism projects management model, founded within ESB! project, ensures synergy between the regionally implemented tourist policies, which results in creating a strong, recognizable brand of the whole Baltic Sea region as one tourist destination, set on strong foundations, i.e. European cultural routes or natural assets included on the UNESCO world heritage list."*¹⁶¹

Ennakoiduista tuloksista luvataan muun muassa alueen informaatiolähteen luomista EU:lle alueen matkailutarjonnasta. Sen lisäksi luvataan: *"Improving and enhancing the image of the region, considered to be a rising star among other international tourist destinations."*¹⁶²

8.2.1 Muita kulttuurimatkailua sivuavia Itämeren alueen hankkeita

Kulttuuri- ja luonnonperinnön lippulaivahankkeen yhteyteen on linkitetty kuusi muuta hanketta.

Baltic Museums 2.0 - partnerit ovat merentutkimusmuseoita Saksasta, Puolasta, Liettuasta ja Venäjältä, jotka yhdessä kehittivät museoiden teknisiä informaatio- ja kommunikaatiovälineitä. Mukana oli myös kaksi yliopistoa, joiden avulla kehitettiin monikielinen sivusto ja lippujen online-varausjärjestelmä. Hanke päättyi 2011. Hanke sai rahoitusta EU:n *South Baltic* -ohjelmasta.¹⁶³

Baltic Green Belt kohdistui Itämeren etelärannikolle. Tavoitteena oli restauroida, käyttää ja kehittää rannikkoalueiden yhteistä kulttuuri- ja luonnonperintöä niillä alueilla, jotka ennen jakaantuivat toisistaan eroteuiksi "itäksi" ja "länneksi". Ensivaiheessa perustettiin yhteinen areena restaurointialan ja kestävä kehityksen sidosryhmien yhteistyöhön.

---

¹⁵⁸ www.woj-pomorskie.pl

¹⁵⁹ [http://www.baltic-sea-strategy-tourism.eu/cms2/BSST_prod/BSST/en/fs/Flagship_Project_12.9 - Cultural heritage and landscapes/index.jsp](http://www.baltic-sea-strategy-tourism.eu/cms2/BSST_prod/BSST/en/fs/Flagship_Project_12.9_-_Cultural_heritage_and_landscapes/index.jsp)

¹⁶⁰ [http://www.baltic-sea-strategy-tourism.eu/cms2/BSST_prod/BSST/en/fs/Flagship_Project_12.9 - Cultural heritage and landscapes/index.jsp](http://www.baltic-sea-strategy-tourism.eu/cms2/BSST_prod/BSST/en/fs/Flagship_Project_12.9_-_Cultural_heritage_and_landscapes/index.jsp)

¹⁶¹ Ed.

¹⁶² Ed.

¹⁶³ <http://www.balticmuseums.org/>

Hankkeeseen sisältyi useampia pioneirihankkeita kestävästä matkailusta, laaja-alaisesta eläinmaatilosta, rannikkoalueiden ja merialueiden kunnostuksesta, integroidusta alueellisesta suunnittelusta ja osallistumisesta. Hanketta veti Kielin yliopisto ja sillä oli 22 partneria Lyypekistä Pietariin. Hanke päättyi tammikuussa 2012 ja sai rahoitusta EU:n Itämeriohjelmasta.¹⁶⁴

Eco-Region keräsi kestäväen kehityksen hyviä käytäntöjä. Avoin tietokanta tarjoaa informaatiota yleisölle tukien olevaa tietoa, metodeja ja kokemuksia. Hanke pyrki kehittämään itämeren aluetta ensimmäiseksi *EcoRegion* -mallialueeksi, missä taloudellinen kasvu kulkee käsi kädessä ympäristöllisen eheyden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kanssa. Hanke oli myös Itämeren neuvoston CBSS 21 lippulaivanhanke ja sai rahoitusta EU:n Itämeriohjelmasta.¹⁶⁵

Four Corners Heritage tarkoituksena oli kehittää ja kasvattaa kulttuuri- ja luonnonperinnön kestävyttä neljässä Itämeren eteläisessä kunnassa, joilla on ollut yhteistyötä jo vuodesta 1995. Vetäjänä oli Bornholmin kunta ja osanottajat Ystad (Ruotsi), Rügenin saari (Saksa) ja Świnoujście (Puola). Erityisinä kohteina olivat vierassatamat ja arkeologiset tai historialliset kohteet. Hanke sai rahoitusta EU:n Itämeri - ohjelmasta.¹⁶⁶

Sea Side 2008 – 2011 oli räätälöity merellisten tapahtumien, museoiden ja kohteiden matkailulliseen kehittämiseen ja markkinointiin partnerikunnissa sekä merimuseoiden yhteistyöhön Itämeren etelärannikolla. Hanke järjesti Euroopan merellisen kulttuuriperinnön konferenssin näyttelyineen ja koulutusta museohenkilökunnalle. Tarkoituksena oli myös työstää 'merellisen kulttuurin atlas'. Hankkeen vetäjänä oli Rostock ja siihen osallistui museoita, matkailusektorin ja kunnan edustajia Ruegenista, Karlskronasta, Stralsundista, Gdanskista, Blekingestä, Vorpommernista ja Klaipedasta. Hanke sai rahoitusta EU:n South Baltic – ohjelmasta.¹⁶⁷

Agoran II vaihe, 2.0 -hanke 2010 -2 012 pyrkii parantamaan Itämeren alueen yhteistä identiteettiä perustuen sen rikkaaseen luonnon- ja kulttuuriperintöön. Hankkeeseen osallistuu 23 partneria. Vetäjä on Greifswaldin yliopisto. Hanke tukee Itämeri-strategian toteutusta kehittämällä strategioita kestäväen kehitykseen. Se pyrkii parantamaan kulttuuri- ja luonnonperinnön saavutettavuutta matkailutarkoituksiin.¹⁶⁸

Hankkeessa kulttuuriperintö ymmärretään sekä matkailun houkuttimiksi että asiaankuuluviksi edellytyksiksi liiketoimintaympäristön parantamiseen. Sen vuoksi on pyrkimyksenä saada aikaan strategista yhteistyötä kulttuuri- ja luonnonperinnön ja matkailualan välillä. Hankkeessa pyritään tunnistamaan "pan-Itämerellistä" kulttuuri- ja luonnonperintöä matkailun kapasiteetin lisäämiseen ja jotta alueesta saataisiin näkyvämpi.¹⁶⁹

Hankkeen toimet koskevat yhteistä Itämeri-identiteettiä sekä kulttuuri- ja luonnonperinnön potentiaalinen kestävä käyttöä. Ylikansalliset pilottiryhmät kehittävät uusia ratkaisuja ja luovia matkailutuotteita perustuen ensimmäisen vaiheen analyysiin ja matkailijanäkemyksiin. Kukin ryhmä käsittelee yhteisiä teemoja, jotka ovat tyypillisiä ainakin kolmessa Itämeren alueen maassa: punatiili gotiikka, metsät, kivet/kalliot, linnat ja muuntuvat hiekkadyynit.¹⁷⁰

---

¹⁶⁴ <http://www.balticgreenbelt.uni-kiel.de/>

¹⁶⁵ <http://www.baltic-ecoregion.eu/index.php/Activities;251/1>

¹⁶⁶ http://www.four-corner.org/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=14

¹⁶⁷ <http://www.baltic-seaside.com/seaside-project/project-coordinator.html>

¹⁶⁸ <http://www.agora2-tourism.net/>

¹⁶⁹ www.agora2-tourism.net

¹⁷⁰ Ed.

Nettiperusteinen tietopalvelu, *Baltic Sea Heritage Tourism Information Service* (BASTIS), sisältää hanketoimijoiden 'wiki –periaatteella' täydentämää matkailuinformaatiota, johon pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on vapaa pääsy. "Destination" -osiosta on linkitykset kansallisiin sivustoihin. "Heritage Sites"-osiosta on koottu tietoja kulttuuriperintökohteista; linnat, kirkot, museot, luonnonkohteet & nähtävyydet sekä luonnon puistot. Suomi on mukana linna-sivustolla esittelemällä Hämeen linnan. Sivuston osiossa *BSR Cultural Heritage Tourists* on tilastotietoja ko. teemasta.

Sivustolla on online-kysely, jonka arvioidaan generoivan kokoelman Itämeren kulttuuri- ja luonnonperinnön kohteita, jotka erityisesti luovat paikantuntoa:

What comes into your mind when you think of the Baltic Sea Region?

*What do we have in common in the whole Baltic Sea region?*¹⁷¹

Hanke on myös julkaissut lehteä "Baltic Sea Breezes" yhteistyössä Itämeren matkailukomission ("Baltic Sea Tourism Commission" BTC) kanssa matkailualan ammattilaisille.¹⁷² AGORA 2-0-hankkeen varsinainen kohderyhmä lienee matkailutoimijat ja sivusto voisi selvemmin suuntautua heille. Matkailijalle se on suppea.

8.3 Kehitä kestävän matkailun strategioita

Tässä Itämeri-strategian lippulaivahankkeessa kestävän kehityksen strategioita kehitetään käyttämällä YEPAT tai Pohjoismaisen kulttuuripisteen tietokantoja standardien harmonisointiin. Hanke pyrkii myös strategiseen yhteistyöhön Itämeren alueen sidosryhmien ja organisaatioiden kanssa, keräämään hyviä käytäntöjä kestävästä matkailusta ja päivittämään matkailuhankkeiden kestävyden arviointitapoja. Myös tässä hankkeessa edistetään kulttuuri-, luonnon- ja historiallisen perinnön saavutettavuutta sekä niiden potentiaalien tunnistamista ja hyödynnettävyyttä. Tavoitteisiin on samoin liitetty Itämeren alueen yhteinen identiteetti, kestävä kehitys ja maaseutumatkailu.¹⁷³

Hanke pyrkii koordinoimaan käynnissä olevia matkailuhankkeita ja tekee yhteistyötä muiden hankkeiden kanssa, joita Itämeri -strategian matkailuteeman koordinaattori Mecklenburg-Vorpommern linkittää hankkeen sivustolle.

Tietoa löytyy lisäksi *United* -hankkeesta (2008 - 2010). Hankkeessa olivat mukana Keski-Pomerania, Bornholm ja Etelä-Ruotsi, joiden kulttuuriperinnössä on paljon yhteistä vaikka ne kulttuurisesti ovat erilaisia. Hanke kehitti yhteistä pyöräilyreittiä "Vikings and Slavs – in search for a common heritage" ja sai rahoitusta EU:n *South Baltic* -ohjelmasta.¹⁷⁴

---

¹⁷¹ http://www.bastis-tourism.info/index.php/Main_Page

¹⁷² BTC on verkottunut markkinointiyhdistys Itämeren alueelle. Keskeiset markkina-alueet ovat Pohjois-Amerikka, Aasia ja Espanja. Yhdistys järjestää vuosittaisien matkailukonferenssin sidosryhmille.

¹⁷³ http://www.baltic-sea-strategy-tourism.eu/cms2/BSST_prod/BSST/en/fs/Flagship_Project_12.10_-_Sustainable_tourism/index.jsp

¹⁷⁴ <http://www.project-united.eu/index.htm>

8.4 Itämeren alueen hanketoiminnan anti kulttuurimatkailuun

EU:n Itämeri-strategiassa alueen monipuolisuus nimetään sen vahvuudeksi: *”alue on hyvin laaja ja vaihteleva, ja siellä on matkailijoita ja asukkaita kiinnostavia kohteita. Kielten ja kulttuurien kirjo on säilynyt vuosisatojen ajan vuorovaikutuksen ohessa. Vaihteleva kulttuuriperintö, maisemat maalla ja merellä sekä kulttuuriset maamerkit tarjoavat suuria mahdollisuuksia tehdä alueesta vetovoimainen matkailukohde. Tämän alan prioriteettitoimissa pyritäänkin tutkimaan riskejä ja ratkaisemaan ongelmia, samalla kun alueen mahdollisuuksia hyödynnetään ja vahvistetaan.”*¹⁷⁵

Strategiassa alueen kulttuuriperintö ja maisemat nimetään matkailun potentiaaleiksi ja alueen identiteetin rakentamista korostetaan. Niinpä lippulaivahankkeet ja aluerahastojen rahoittamat hankkeet hyödyntävät näitä määreitä. Esitellyt tulokset osoittautuvat lupauksia valjummiksi. Muutaman vuoden hankkeissa on helpompaa verkostoitua ja kehittää raameja tietokannoille kuin työstää ja linjata kulttuurisia sisältöjä – varsinkin kun kulttuurimatkailussa pitäisi yhdistää eri sektoreiden osaamista.

”Edistä kulttuuri- ja luonnonperintöä” -lippulaivahankkeen I vaihe edusti lähinnä matkailusektoria Puolan rannikolta, mutta määrittelee tehtäväkseen koko Itämeren alueen kulttuurisen matkailutarjonnan kartoittamisen. Tätä asennetta voisi verrata tapaan asettaa välimerellinen kulttuuri perusoletukseksi koko Euroopan kulttuurimatkailutarjonnan kontekstissa. – Jos hanke asettaa itselleen laajempaa aluetta koskevia tavoitteita tai omii koko alueen käsittävän mandaatin, tulisi siinä olla vastaava ja asiantunteva alueellinen edustus. Tämän valvominen on hankerahoittajien tehtävä. Eli, mitä paikallisempi hanke, sitä konkreettisempia ja rajatumpia tulisi sen hanketehtävien olla.

Temaattinen työskentely on ajankohtainen ensiaskel alueelliseen työskentelyyn kulttuurimatkailun kehittämisessä.¹⁷⁶ Lippulaivahankkeissa esiin otetut teemat ovat relevantteja – tosin vain osa keskeisiä yhteisiä nimittäjiä.

Itämeren alue on toiminut ja toimii yhteisenä laskujokien ja meren muodostamana vesistöalueena. Alueen liikenne, ja sitä myötä talous, kontaktit ja kulttuuriset virtaukset ovat kulkeutuneet ja levinneet tuhansia vuosia vesireittejä pitkin. Rannikkojen merellinen kulttuuriperintö, kuten laivat, majakat ja kalastajakylät, ylläpitävät vuosisataisia traditioita, joita voidaan hyödyntää matkailuun historiallisia arvoja vaalien. Itämeren vedenalainen kulttuuriperintö ylipäänsä on ainutlaatuisen rikasta koko maailman mittakaavassa.¹⁷⁷

Itämeren alueella on mittava matkailupotentiaali, ja yhteistyö sen hyödyntämiseksi on käynnistynyt. Matkailun tarjonnassa aluetta yhteen liittävinä teemoina hyödynnetään jo viikinkejä ja Hansakaupunkeja. Kolmas aluetta historiallisesti yhteen liittänyt vaihe, Ruotsin suurvalta-aika (1560 -1721), on jäänyt toistaiseksi

¹⁷⁵ SEC (2009) 712/2, Bryssel

¹⁷⁶ Alueella toimii moninaisia verkostoja eri teemojen parissa. Itämeren neuvoston alainen työryhmä (*The Monitoring Group on cultural heritage in the Baltic Sea States*) ja sen temaattiset asiantuntijaverkostot, joka koostuvat kansallisista kulttuuriperintöviranomaisista, ovat yksi keskeisimmistä kulttuuriperintöalan toimijoista. Kotisivut <http://mg.kpd.lt> Yliopistoilla on myös mittavaa yhteistoimintaa. Alueella on useampiakin nimenomaan alueelliseen tutkimukseen keskittyneitä tutkimuslaitoksia ja yliopistoja (Turussa, Visbyssa, Södertörnissä, Bornholmissa, Greifswaldissa ym.) jotka ovat tuottaneet ja julkaisevat kiinnostavaa tutkimusmateriaalia.

¹⁷⁷ Itämeressä lepäävien hylkyjen määräksi on arvioitu noin 100 000, ulottuen ajallisesti ja ainutlaatuisen kattavasti varhaisesta esihistoriasta nykyaikaan johtuen aktiivista vesiliikenteestä pitkällä ajanjaksolla ja erinomaisista säilymisolosuhteista – niin pitkään kuin puuta syövä *Teredo Novalis* ei leviä Itämereen. Huomionarvoista on, että yksi harvoista vedenalaisista arkeologisista puistoista, Kronprins Gustaf Adolfin vedenalainen puisto, sijaitsee Helsingin edustalla. Lisätietoja puistosta Museoviraston sivuilta http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen_perinto/va_perinto/vedenalainen_puisto

paitsioon.¹⁷⁸ Mutta ehkä vieläkin keskeisempi potentiaali kehitystyöhön olisi alueen kulttuurisen, kielellisen, etnisen ja uskonnollisen monipuolisuuden hyödyntäminen – onhan Itämeren alue yhdessä Balkanin ja Kaukasuksen alueiden kanssa yksi Euroopan merkittäviä kulttuurisia vaihtumisvyöhykkeitä. Ja näistä kolmesta ainoa, jossa siirtyminen Neuvostoliiton vallasta itsenäisiin demokratioihin tapahtui ilman sotia.¹⁷⁹ Alueellisessa kulttuurimatkailemisessa voitaisiin tunnistaa paremmin myös muita yhteisiä vahvuuksia, kuten korkea koulutustaso, panostaminen lastenkulttuuriin, suhteellisen hyvä sukupuolten tasa-arvo ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta.

Edellä on jo toistettu 'Vanhan Euroopan' hegemoniasta EU:n ja EN:n kulttuuriperintökäsitteessä. Suhteessa antiikin Roomaan Itämeren alue oli ei-Roomaa. Se oli alue, joka jäi roomalaisten ja germaaniheimojen välillä käytyjen taistelujen jälkeen antiikin Rooman rajojen ulkopuolelle barbaarien alueeksi.¹⁸⁰ Tämä alue ei ollut ilman kulttuuria, mutta se oli erilaista kulttuuria; liikkuvaa, pienimuotoisempaa, helpommin häviävää jo sen takia että sen rakenteet perustuivat suurelta osin maahan ja puuhun. Tämä Itämeren alueen kulttuurin varhaisvaihe on vaikeammin suurten kertomusten muotoon tulkittavaa. Kristinuskoon kääntymisen myötä alue omaksui katolisen ja ortodoksisen kirkon levittämiä vaikutteita. Uskonpuhdistuksen myötä alueelle alkoi muodostua selvästi omanlaisiaan kulttuurisia kerrostumia, mikä lisäsi entisestäänkin alueen moninaisuutta. Mutta varmastikin 1900- luku tähän päivään muodostaa alueen kiinnostavimman vaiheen.

Itämeri-strategian matkailua koskevassa päivityksessä yhteisenä keskeisenä alueellisena tehtävänä voisikin olla eurooppalaisen kulttuurinäkömyksen päivittäminen kohti nykyaikaa. Vaikka Itämeren alueelta löytyy esimerkiksi kiinnostavia ja hyvin säilyneitä keskiaikaisia kaupunkikeskustoja ja kylämaisemia, korkealuokkaisia barokkirakennuksia ja uusklassisia kohteita ja ympäristöjä, niin alueellisen matkailutarjonnan keskeisiin kohteisiin voisi sisällyttää näiden oheen kansallisromantiikan, 1900- ja 2000-lukujen arkkitehtuuria ja kulttuurimaisemia sekä nykykulttuuria. Itämeren alueella on sekä pohjoismaisen hyvinvointivaltioiden rakentamisesta kertovia että natsi- ja kommunistihallinnon jälkeensä jättämiä ympäristöjä, jotka ilmentävät elävästi lähihistoriaa ja sen tarjoamia opetuksia.

Nykyiset kulttuurireitit osoittavat, että reittiin voi sisällyttää moninaisia asioita. Kulttuurireitin pystyy konstruoimaan vaikkapa terva- tai suolareiteistä, pyhyiden ilmenemisestä maisemassa, hyvinvointivaltion rakentumisesta, koulutuksen teistä tai tasa-arvosta. Kuten liite 3 osoittaa, niiden rakentamisessa voidaan käyttää lähtökohtina esimerkiksi aluepoliittisia tavoitteita, traditioiden inventointia tai jo verkottuneita kohteita.

Monet Itämeri-strategian muita aloja koskevat tavoitteet voitaisiin myös helposti linkittää kulttuurimatkailemisen tuotekehittelyyn. Esimerkiksi kestävien puustrategioiden kehittämistoimet voisivat edistää kulttuurimatkailemisen sisältötuotantoa. Ne voisivat kattaa esimerkkejä havupuuvyöhykkeen kulttuurista tai maisemasta ja käytäntöjä hyvästä metsänhoidosta, puutavaran työstöstä ja varastoinnista, historiallista puukulttuurista, metsien virkistyskäytöstä, puuarkkitehtuurista, korjaamisen ja kunnossapidon osaamisesta, osallistavasta hallinnosta jota puurakennusten ja puukaupunkien ylläpitäminen edellyttää. Nämä sisällöt ovat merkityksellisiä myös Venäjän ja Aasian havupuuvyöhykkeen asukkaille.

¹⁷⁸ Ruotsalainen historioitsija Kristian Gerner on listannut Itämeren alueen valtakuntia, jotka ovat olleet myös merkittäviä vaikuttajia alueellisesti: tanskalaisten valtakausi 1150–1220, Saksalainen ritarikunta 1226–1410, Kalmarin Unioni 1397–1521, Puola-Liettua suurvalta 1386–1795, Venäjä 1701–1917 ja Brandenburg-Preussi-Saksa 1660–1918. Kristian Gerner (2002), "The Russian and German Empires", kirjassa Witold Maciejewski, toim., *The Baltic Sea Region Cultures, Politics, Societies*, A Baltic University Publication, Uppsala, s. 78.

¹⁷⁹ Rydén, Lars (2002) "The Baltic Sea Region and the relevance of regional approaches", Maciejewski, W. toim., *The Baltic Sea Region Cultures, Politics, Societies*, A Baltic University Publication, Uppsala, s. 9.

¹⁸⁰ Kristian Gerner, Klas-Göran Karlsson (2002), *Nordens Medelhav Östersjöområdet som historia, myt och projekt*, Natur och kultur, Tukholma, s. 33.

Alue, jossa on useita yhteisiä historiallisia ja alueellisia vetovoimatekijöitä, kiinnostaa matkailijaa kokonaisvaltaisemmalla tavalla kuin yksittäiset kohteet. Euroopan kulttuurireittejä voitaisiin käyttää työmenetelmänä laajapohjaisen yhteistyön rakentamiseksi. Kulttuuriperintöalan asiantuntijat, yliopistot ja eri oppilaitokset, museot, historiallisten laivojen omistajat, vapaaehtoistoimijat ja yhdistykset, jotka toimivat kulttuuriperintökohteiden ja historiallisten teemojen parissa, tuottavat asiantuntevaa informaatiota, jota voidaan hyödyntää näissä prosesseissa. EU:n Itämeri-strategia ja Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus voisivat toimia kulttuurireittien konstruoinnista kehittävinä rakenteina ja erilaiset asiantuntijaverkostot referenssiryhminä.

9 Kulttuurimatkailun edistämisen yhteensovittaminen

Professori Gregory Ashworth käyttää termiä *“coopetition”* kuvatessaan matkailuun liittyvää yhteistyön ja kilpailun yhteensovittamista.¹⁸¹ Verkostoituminen, tuotteistaminen ja brändin alueellistaminen ovat hänen mukaansa menettelytapoja, joilla voidaan vastata kohteiden jatkuvaan kilpailuun toistensa kanssa. Matkailutarjonnan laajentaminen on myös Suomen maakuvan yhtenä tavoitteena.¹⁸²

Alueelliseen verkostoitumiseen tulisi panostaa pitäen silmällä vuonna 2014 alkavaa EU:n uutta rahoituskautta ja ohjelmia, kuten Luova Eurooppa, joka edistää kulttuurialan ja luovien toimialojen vaikutusta ja kasvua. Kulttuurimatkailua koskevan yhteistyön yhtenä pyrkimyksenä voisi olla lisätä Itämeren alueen – onhan matkailun kehittäminen yksi EU:n Itämeri-strategian tavoitteista – ja pohjoisten alueiden kulttuurien moninaisuutta ja omaperäisyyttä EU:n lähtökohtaoletuksiin matkailua kiinnostavista kulttuuritarjoutumista. Tämä työ edellyttää monialaiselta tietoa ja alueellisesti hyvin pohjustettuja kannanottoja. Eurooppalaisten matkailu- ja kulttuuripolitiikan toimintalinjojen, ohjelmien ja hankkeiden laatimisprosessit ovat vaikuttamisen ratkaiseva vaihe. Ne sanelevat käynnistyvien toimien hyödyllisyyttä ja vaikuttavuutta kansallisella tasolla.

9.1 Käytännön lähtökohtia kulttuurimatkailun kehittämiseen

Selvityksen *“Kiinnostaako Suomi kulttuurimatkailu-kohteena?”* mukaan suomalaisessa elämäntyyliässä on täällä vierailevien mielestä ‘särmää ja syvyyttä’. Sitä voi pitää *“yhtenä Suomen vahvimista matkailuvalteista myös kulttuurimatkailun saralla.”*¹⁸³ Eurooppalaisen varakkaan sivistyneistön *‘Grand tour’* suuntautui vuosisatoja Välimeren alueelle, tutustumaan lähinnä Italian ja Ranskan antiikin ajan kulttuuriaarteisiin ja omaksuma elämäntapojen kultivoimista, *‘douceur de vivre’*. Tämä ‘elämän ihanuuden ja makeuden’ tunnustamisen rinnalle voisimme nostaa muitakin makuivahteita osana monivivahteista ja juurevaa matkailutarjontaa.

Kulttuurimatkailun edistämiseen tarvitaan paitsi ‘mitä ilomielin esittää’, myös tiivistä kansallista ja kansainvälistä yhteistoimintaa, ‘yhteisen osaamisen ja omistamisen’ tunnustamista. Julkisen sektorin aloitteellisuus ja kannustus ovat alussa tärkeitä. Euroopan talous- ja sosiaalikomitean palaute vihreään kirjaan *“Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuudet käyttöön”* koskee kulttuurialoja ja luovien alojen klustereita, mutta on sovellettavissa hyvin myös kulttuurimatkailun sisällöntuotantoon: *“Kulttuurialan ja luovien alojen klustereille on varsinkin käynnistysvaiheessa hyvin ominaista riippuvuus julkisista tuista sekä tarve toteuttaa myönteisiä integrointitoimia, joilla saadaan mukaan kaikki alueelliset toimijat: julkishallinto, elinkeinoelämä, koulutusjärjestelmä ja korkeakoulut, kulttuurialan toimijat, asiantuntija-ammateissa toimivat ja kansalaisyhteiskunta. Klusterien ja niiden kotialueen välistä sidettä ei saisikaan aliarvioida. Klusterien juuret ovat paikkakunnan “yhteisessä osaamisessa”, ja ne ovat kytköksissä innovointia ja muutosta edistä-*

¹⁸¹ Ks. esim Ashworth, Gregory J. (2008) *“How do tourists consume heritage places?”* kirjassa Lehtimäki, Marianne, toim. *Cultural heritage and tourism Potential, impact, partnership and governance*, Department of Cultural Heritage under the Ministry of Culture, Lithuania, s. 52-58; <http://mg.kpd.lt/LT/11/Reports-and-publications.htm>

¹⁸² Moilanen, Teemu & Rainisto, Seppo (2008). *Suomen maabrändin rakentaminen*, s. 145.

¹⁸³ MEK A:167 (2010) *Kiinnostaako Suomi kulttuurimatkailukohteena?* Kartoitus Isossa-Britanniassa, Ranskassa, Ruotsissa, Saksassa ja Venäjällä, s. 63.

vään suotuisaan ilmapiiriin, jota ei voi luoda muualle (ks. Bilbaon, Valencian, Amsterdamin, Ruhrin ym. tapautkimukset)¹⁸⁴

Julkisen kulttuurisektorin lähiajan keskeisenä kansallisena tehtävänä voisi olla yhdessä kulttuurimatkailun toimijoiden kanssa jäsentää keinoja ja konkretisoida hankeideoita ottaen oppia kokemuksista. Yhteisen osaamisen tunnistamiseen tarvitaan laajaa sidosryhmätyötä. Paikallisen kulttuuriympäristön, kulttuurin, elämäntapojen ja perinteen kehittäjiä samoin kuin luovan toiminnan osaajia, sekä paikallisten tarjoutumien tuotteistamista yhteistyössä matkailutoimijoiden kanssa elämyksellisiksi, opettavaisiksi ja osallistaviksi palveluiksi.

Kulttuurimatkailun edistämistoimet jakautuvat useaan osa-alueeseen. Kun kaivosteollisuuden jättämiä kohteita muutettiin kulttuuri- ja kulttuurimatkailukäyttöön Ruotsin Lapissa, oli viranomaisilla ja julkisella rahoituksella keskeinen rooli harvaan asutun alueen onnistuneessa kehittämishankkeessa. Lähtökohtana oli myös se tosiasia, että alue pystyi markkinoimaan teollista historiaansa koska sinne oli jäänyt kohteita mitä esittää.¹⁸⁵

Paikallisen matkailu- ja kulttuuriosaamisten yhteen punomiseen ja arkipäivän jalostamiseen pohdittiin Vilnassa 2007 järjestetyssä III kulttuuriperintöalan Itämerifoorumissa. Foorumia varten kerättiin innostavia esimerkkejä sosiaalisesti vastuuntuntoisista matkailuhankkeista, jotka liittyivät kulttuuriperintöön, sekä yhteistyössä tehtyjä alueellisia kehitysprosesseja. Valmistelukomiteaan osallistui kulttuurimatkailun asiantuntijoita EN:n kulttuurireittien instituutista, Liegen yliopistosta ja Itämeren alueen kulttuuriperintö (MG) -työryhmästä, joka vastasi tapahtuman järjestelystä. Luennoitsijoina oli eturivin asiantuntijoita ja käytännön toimijoita.¹⁸⁶

Matkailun ja kulttuuriperinnön välisten suhteiden käsittely oli jaettu neljän teeman alle; potentiaali, vaikutus, kumppanuus ja hallinto. Näitä suosituksia, tai pikemminkin *'lessons learned'*, on esitetty foorumin jälkeen alueellisissa yhteistyötilaisuuksissa, ja ne vaikuttavat olevan yhä ajankohtaisia – myös tässä yhteydessä.¹⁸⁷

1) Kulttuurin ja kulttuuriperinnön käsitteiden laajentaminen:

Kaikki matkailu on kulttuurista. Se nousee tietystä kulttuurisesta kontekstista kohdistuen 'toiseen' ja erilaisiin kulttuuriin ilmauksiin. Globaalin matkailun tutkimustulokset viittaavat siihen, että paikallisen kulttuurin ja kulttuuriperinnön käsittäminen on ennen kaikkea aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvien elämäntapojen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kokemista.¹⁸⁸

Halpalennot ovat mahdollistaneet matkustamisen ja kulttuurin kokemisen uudelle ihmisryhmille. Yhä kasvava joukko matkailijoita etsii perinteisen ikonisen kulttuuriperinnön ohella populaarikulttuuriin liittyviä kohteita, kuten elokuvissa tai televisiossa näytettyjä paikkoja ja näkymiä, julkisuuden henkilöiden koteja ja kantapaikkoja, populaarimusiikin esityspaikkoja tai tiettyjä kauppiaita ja ravintoloita. Esittävät taiteet, festivaalit ja rituaalit kiinnostavat entistä

¹⁸⁴ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Vihreä kirja – Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuudet käyttöön" KOM(2010) 183 lopullinen (2011/C 51/09), kohta 4.4.5

¹⁸⁵ Torkel Molin (2008) "Relations between heritage and entrepreneurs", raportissa Lehtimäki, Marianne, toim. (2008) *Cultural heritage and tourism Potential, impact, partnership. governance*, s. 89-95. <http://mg.kpd.lt/LT/11/Reports-and-publications.htm>

¹⁸⁶ Foorum raportti: Lehtimäki, Marianne, toim. (2008) *Cultural heritage and tourism Potential, impact, partnership. governance*, s. 89-95. <http://mg.kpd.lt/LT/11/Reports-and-publications.htm>

¹⁸⁷ Luvun ohjeistukset perustuvat yllä kerrottuun foorumiprosessiin ja raporttiin.

¹⁸⁸ Yksi foorumin pääpuhujista, professori Mike Robinson, painotti kuinka monilla sekä matkailu- että kulttuuriperintösektorin osaajien kulttuuri ja kulttuuriperintökäsite on kapea ja hieman ajastaan jälkeen jäänyt. Siksi kulttuurimatkailun toimijoiden tulisi perehtyä tarkemmin nykyisiin muuttuneisiin kulttuuriperinnön viitekehyksiin ja merkityksiin.

useampia. Matkailijat etsivät henkilökohtaista kosketusta kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Se on se tapa, jolla kulttuuriperintö tulee heille merkittäväksi.

Jokainen sukupolvi tuottaa oman kulttuurinsa. Populaarikäsitykset kulttuurista ja lähimenneisyyden tapahtumat, jotka yhdistyvät omaan elämään, vetoavat nuoriin ihmisiin. Kulttuuriperintö- ja matkailualojen toimijoiden tulisi ymmärtää kuinka tähdellistä on tavoittaa matkailijoidensa 'elävä muisti'.

Yhden yhteisön kulttuuriperintö ei välttämättä ole toisen yhteisön saavutettavissa. Matkailijoilla on taipumus poimia asioita, jotka ovat heille tiedollisesti saavutettavissa tai mistä he pitävät. Matkailu- ja kulttuuriperintötoimijoiden tulisi ymmärtää minkälaisia ovat ne asiakkaat, jotka ovat tekemisessä heidän tarjoamansa kulttuuriperinnön kanssa ja mitä tämä kulttuuriperintö merkitsee heille. Tämä puolestaan voi osaltaan ohjata tämän kulttuuriperinnön restauroinnin, suojelun ja hallinnon toimintalinjoja ja tulkintojen taktiikoita.

Niinpä ikoninen kulttuuriperintö ja monumentit tulisi yhdistää laajempiin matkailutuotteisiin, joihin sisältyy aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä, nykykulttuuria, paikallisia erityispiirteitä ja kausiaktiviteetteja. Matkailu- ja kulttuuri-toimijoiden tulisi tunnustaa ja tunnistaa eri sukupolvien ja alakulttuurien arvoja. Kulttuuriperintö tulisi asettaa dynaamiseen ja monikulttuuriseen viitekehukseen yhteiskunnassa, joka muuttuu nopeasti ja on globaalisesti liikkuva.

2) Tavallisen vaikuttavuuden ymmärtäminen

Matkailijat haluavat usein osallistua ja kokea nähtävyyksien katselun ohella. Keskimääräinen oleskeluaika kohteissa kuten gallerioissa, museoissa ja historiallisissa rakennuksissa lasketaan yleensä minuuteissa. Paljon aikaa käytetään ravintoloissa, kaupoissa, lentokentällä ja hotellissa. Matkailijat viettävät pitkiä aikoja vain 'kuljeskelemalla ympäriinsä' ja 'katsellen ihmisiä', havainnoiden ja kohdaten jokapäiväisiä tapoja ja käyttäytymistä. Matkailijat omaksuvat nämä huomionsa tavallisesta elämästä ja vievät ne mukanaan paluumatkalle. Nimenomaan nämä näkemykset muodostavat perustan heidän kertomuksilleen kokemastaan.

Tämä kulttuurin ilmeneminen on epävirallista ja mahdotonta hallita tai kontrolloida. Silti se on äärimmäisen merkittävä tekijä matkailijan kokemusten muovaajana. On tärkeää pitää mielessä, että se, mitä pidetään jokapäiväisenä yhdessä kulttuurisessa kokonaisuudessa, on luultavasti eksoottista toisessa. Matkailun kokonaisvaltaisen kokemisen ymmärtäminen pitää sisällään jokapäiväisen kulttuurin ja tavallisen tunnistamisen ja markkinoinnin. Matkailijat, jotka pitävät historiallisista rakennuksista, nauttivat myös shoppailusta ja katuelämän katselusta. Tämä luo jatkuvasti kasvavan joukon kokemuksia ja mahdollisuuksia matkailupalveluille ja tuotteille, niin käsin kosketeltaville kuin aineettomillekin.

Niinpä arkipäiväisen kulttuurin arvo tulisi pitää mielessä, sekä huomata ja investoida 'tavanomaisen' laatuun matkailijoille. Kulttuuriperinnön esittäminen ja markkinointi tulisi sisältää enemmän ajanmukaista, tavanomaista ja jokapäiväistä.¹⁸⁹

---

¹⁸⁹ Klaipedan kaupungista löytyy esimerkki paikallistason kulttuuriorganisaatioiden ja taiteilijaryhmien osallistumisesta matkailutoimintaan. Joen varrella sijaitseva entinen tupakkatehdas oli muodostunut kaupungin vaihtoehtoisen kulttuuritoiminnan keskuksiksi nyt vuosituhatien vaihteessa. Tämän alueen kehittämisessä matkailijakäyttöön hyödynnettiin matkailualan asiantuntemusta joka yhdistettiin taiteilijoiden paikallistuntemukseen ja "jokamiehen ajatteluun". Ryhmä taiteilijoita ja designereita kehitti kulttuurikommunikaatio-hankkeen. Sen erityisenä kohteena olivat 20–30 vuoden ikäiset huonokuntoiset alueet ja rakennukset, joiden merkittävyttä ja tarinoita pyrittiin elvyttämään erilaisin performanssein ja tapahtumin. Niihin kutsuttiin paikallisia "matkailijoiksi omaan kaupunkiinsa". Prosessin yhteydessä syntynyt kulttuurikeskus avasi nykytaiteen studioita paikallisten ja matkailijoiden käyttöön, joissa saattoi oppia nopeasti tekstiilitaiteen luomista, huovuttamista, keramiikan tekoa, valokuvausta, paperitöitä, tanssia, leijan valmistusta, installaatioita tai kokoelmien keräämistä. Paikalliset ihmiset toimivat myös oppaina, opastaen matkailijoita kaupungissaan esimerkiksi oman juutalaisen tai saksalaisen tai ex-neuvostoliittolaisen perspektiivistä. Näin vaihtoehtoiseen matkailukokemuksiin tuli tuoreutta ja tunnesisältöjä. Periaatteena oli "myydä jokapäiväisiä käytäntöjä, jotka tehdään matkailijalle merkittäviksi." Liutauras Kraniuskas (2008) "Dead sites versus narratives: Looking for intermediates for urban spaces in Klaipeda", raportissa Lehtimäki, toim. (2008) *Cultural heritage and tourism Potential, impact, partnership. governance*, s. 104-107.

3) Maiseman integroiminen ja linkittäminen kulttuurireitteihin paikkaan sitoutuvaa matkailua varten

Kulttuurimatkihankkeet ovat haavoittuvia, mikäli ne eivät ankkuroidu paikallisesti. Kansainväliset trendit ja muodit rohkaisevat jäljennöksiin ja 'katalogi rakennusperintöön' pikemmin kuin tuoreuteen ja omaperäisyyteen. Maisemaan ja paikkaan sitoutunut matkailu- ja kulttuuritoimi voivat toimia vastavoimana yksinkertaistetuille ja steriloiduille kulttuuristen merkitysten rakentamisille. Tätä varten täytyy luoda tehokkaita, kaikkien avaintoimijoiden välisiä yhteydenpitokanavia.

Kulttuurin, kulttuuriperinnön ja matkailun yhtenäisellä tiedotustoiminnalla on keskeinen osa paikallismatkailun elävöittämisessä. Paikallisilla matkailutoimistoilla on parhaat edellytykset tällaiseen kokonaisvaltaiseen tiedottamiseen. Opastuksen tulisi valaista paikallisia tapoja ja merkityksiä, kuten esimerkiksi maaseutumatkailussa marjojen poimintaa, kalastusta, sienestystä, talkootöitä, nimistöä ja muita aineettoman kulttuuriperinnön alueita.

Kulttuuriperintöä voidaan käyttää paikallisen identiteetin ja hengen vahvistamiseen, josta kulttuurimatkailu voi hyötyä ja johon se voi myötävaikuttaa. Teemat, kohteet ja ammattilaiset muodostavat alueellisen infrastruktuurin, johon voi tukeutua. Paikallisia ominaispiirteitä ja kulttuuriperintöä voisi yhdistää toisiinsa sellaisten käsitteiden kautta kuin kulttuurimaisema, kulttuurireitit tai linkittämällä maailmanperintökohde paikallisiin elämäntapoihin ja viihtymisen keinoihin.

4) Kulttuurimatkailuun kuuluu kestävä hallinto

Paikallisyhteisö ei voi säilyttää kestävä matkailun kehittämistä rahoittajien harteille. Yhteiskunnan tasapainoiseksi kehittämiseksi on pidettävä mielessä paikallisten resurssien kantokyky. Kuntatason hallinto on keskeisessä asemassa määriteltäessä laatuun perustavaa ja kestävä matkailun toimintalinjaa.

Paikallistasolla tulee luoda yhteisymmärrys siitä miten ja mihin suuntaan yhteiskunnan tulisi kehittyä matkailutoiminoissaan. Ulkopuolinen ei ole vastuussa yhteisön ongelmien ratkaisusta, kulttuuristen varantojen kehittämisestä tai ihmisiin ja koulutukseen investoinneista. Ne ovat paikallisyhteisön tehtäviä, joihin voidaan saada lisäresursseja matkailun kestävällä hallinnoinnilla. Reilu osuus matkailun tuottamista välittömistä ja välillisistä tuloista tulisi sijoittaa uudelleen paikalliseen kehitykseen. Rahoitusta tulisi kanavoida suojeluun, kunnossapitoon ja kulttuuri- ja luonnonvarantojen tarkoituksenmukaiseen kehittämiseen.

On tärkeää, että ensisijaisuuden järjestys menee oikein: jo ennen kuin matkailijat saapuvat tulee paikallisväestön hyvässä ajoin oppia arvostamaan omaa kulttuuriperintöään ja arkeaan. Sillä tavoin ihmiset voivat elävöittää niitä matkailijoille. Julkisen tilan jakaminen demokraattisella ja kunnioittavalla tavalla merkitsee sitä, että paikallisväestö omistaa elintilansa ja määrittää sääntönsä ulkopuolisille. Konfliktien hallinta tulee olla ennakoivaa. Pyrkimys laatumatkailuun merkitsee elämänikäisen oppimisen ja parannusten prosessia.

Nämä suositukset voivat toimia eräänlaisina peruskriteereinä kulttuurimatkailun sisältöjen kehittämiseksi ajatellen niin paikallistason verkostoitumista kuin hanketyötä, alue- ja kansallisen tason resursoinnissa ja linjauksissakin.¹⁹⁰

---

¹⁹⁰ Nämä tiivistelmät perustuvat edellä mainitun foorumin valmistelutyöryhmän monivuotiseen verkostotyöhön sekä foorumista kertovan raportin artikkeleihin ja esimerkkikohteisiin. Raportin keskeisiä artikkeleita tässä yhteydessä ovat; Mike Robinson "The experiences of cultural tourism", Gregory Ashworth "How do tourists consume heritage places?", Dag Mycklebust "Cultural heritage and tourism – friends or foes?" ja Torkel Molin, "Relations between heritage and entrepreneurs" sekä Alfredas Jomantas, Marianne Lehtimäki "Lessons learned".

Liitteet

Kulttuurista saavutettavuutta käsitelleen EU:n säännöllisen vuoropuhelun foorumin 2008 osanottajalista

Euroopan kulttuurifoorumi 2011

Euroopan neuvoston kulttuurireitit (*Culture Routes*)

Kulttuurista saavutettavuutta käsitelleen EU:n säännöllisen vuoropuhelun foorumin 2008 osanottajalista

ACCR - Association des Centres Culturels de Rencontre, Ranska

AEOM - Association of European open Air Museums, Ruotsi
CEATL - Conseil Européen des Associations de Traducteurs Littéraires, Belgia
Culture Action Europe – EFAH, Belgia
EAYF - European Academy of Yuste Foundation, Espanja
EBLIDA - European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, Ruotsi
EBLUL - European Bureau for Lesser Used Languages, Belgia
ECA - European Council of Artists, Itävalta
EFA – European Festivals Association Belgia
EFAP - European Forum for Architectural Policies, Ranska
ELIA - European League of Institutes of the Arts, Ruotsi
EMC - European Music Council, Saksa
EMIRA - Euro-Mediterranean and International Research Association, Belgia
ENCATC - European Network of Cultural Administration Training Centers, Belgia
ENCC - European Network of Cultural Centres, Belgia
ETC - European Theatre Convention, Ranska
EUNIC - European Union National Institutes for Culture, Belgia
EUNIC - European Union National Institutes for Culture / Goethe Institute, Belgia
EUNIC - European Union National Institutes for Culture / Romanian Information Centre, Belgia
EUROPA NOSTRA, Hollanti
European Association for the Education of Adults; Belgia
European Association of Conservatoires (AEC), Hollanti
European Association of Conservatoires (AEC) / Royal Flemish Conservatoire, Belgia
EWC - European Writers Congress, Belgia
Felix Meritis Fundatio, Hollanti
FEP - Federation of European Publishers, Belgia
FERA - Federation of the European Film Directors, Belgia
FIM - International Federation of Musicians, Ranska
HorsLesMurs / Circostrada Network, Ranska
IDEA Europe, Iso-Britannia
IETM - International Network for Contemporary Performing Arts, Belgia
IFA - International Federation of Actors, Belgia
Interarts Foundation, Espanja
Lieux Publics / In Situ, Ranska
NEMO - The Network of European Museum Organisations, Saksa
Pearle* - Performing Arts Employers Associations League Europe; Belgia
REMA - Réseau Européen de Musique Ancienne, Ranska
Réseau Art Nouveau Network, Belgia
RESEO - European Network for Opera and Dance Education, Belgia
UTE - Union of the Theatres of Europe, Ranska

Euroopan kulttuurifoorumi 2011

Vuonna 2011 järjestettiin työseminaareja, jotka keräsivät yli 40 organisaatiota

FEP - Federation of European Publishers
IMPALA - Independent Music Companies Association
FERA – Fédération Européenne des réalisateurs de l'audiovisuel
ECA - European Council of Artists
EPC - European Publishers Council
ENCATC - European Network of Cultural Administration Training Centers
AEPO-ARTIS - Association of European Performers' Organisations
ETC - European Theatre Convention
WCA - World Cinema Alliance-Europe
FAEP – European Federation of Magazine Publishers
PEARLE - Performing Arts Employers' Associations League Europe
EFA - European Festivals Association
EMC - European Music Council
ECPNM - European Conference of Promoters of New Music
CAE - Culture Action Europe
EMO - European Music Office
EFAP - European Forum for Architectural Policies
FIA - Fédération internationale des artistes
EBU - European Broadcasters Union
ELIA - European League of Institutes of the Arts
GESAC - European Grouping of Societies of Authors and Composers
AEC - European Association of Conservatoires
ENPA - European Newspapers Publishers Association
ECF - European Composers Forum
ETF - European Training Foundation
EUROKINEMA - Association de Producteurs de Cinéma et de Télévision
SAA - Society of Audiovisual Authors
EBF - European Booksellers Federation
CEPI- European Coordination of Independent Producers
FIM - Federation Internationale des Musiciens
RCF - Roberto Cimetta Fund
EFCA - European Film Companies Alliance
ECSA - European Composers and Songwriters Alliance
Arts Europe 50
IETM - International Network for Contemporary Performing Arts
GIART - International Organisation of Performing Artists
IFA - International Federation of Actors
OTM - On the move
UNI - Global Union
UTE- Union des Théâtres de l'Europe
EWC - European Writers' Council
NEMO - Network of European Museum Associations
FMF - Felix Meritis Foundation
IYMF - International Yehudi Menuhin Foundation
BECS - British Equity Collecting Societies

Euroopan neuvoston kulttuurireitit (*Culture Routes*)

1. Traditioihin tukeutuvat kulttuurireitit

REITTI (hyväksymisvuosi)	OSALLISTUVAT MAAT	HUOMIOITA
SANTIAGO DE COMPOSTELA (1987) , Pyhiinvaellus www.chemins-compostelle.com	Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Belgia, Luxemburg, Portugali, Sveitsi	Alun perin katolinen pyhiinvaellusreitti
KASTILIAN / ESPANJAN KIELI (2002) Kastilian alueen espanjan murteen vaikutusalue www.caminodelalengua.com	Espanja	Alue myös Portugalista. Yhdistää historiallisia kaupunkeja. Viitataan myös maihin, joihin alueen ns. sephardiset juutalaiset emigroituvat 1500-l. säilyttäen kielen elävänä
PYHÄN MARTIN KIERTOMATKAT (2005) , Martinus Toursilaisen matkat 300-luvulla	Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Luxemburg, Itävalta, Iso-Britannia, Belgia, Portugali, Kreikka, Sveitsi, Alankomaat, Irlanti, Unkari, Puola, Bosnia ja Herzegovina, Romania, Bulgaria, San Marco, Serbia, Slovakia, Slovenia, Kroatia, Kypros, Tšekin tasavalta, Viro, Suomi , Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti, Liechtenstein, Liettua, Malta, Monaco, Makedonia, Montenegro, Ukraina, Moldova, Albania, Andorra	Sisältää Pyhän Martin / Martinuksen uskonnollisen vaikutuksen jälkipolville, mm. Rasion suojelupyhimyksenä. Keskeiset kohteet Ranskassa
JUUTALAINEN KULTTUURIPERINTÖ, (2005) Arkeologisia kohteita, hist. synagogia, hautausmaita, rituaalisia kylpylöitä, juutalaiskortteleita, muistomerkkejä ja -paikkoja, arkistoja ja kirjastoja ja museoita. www.jewishheritage.org	Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Iso-Britannia, Belgia, Kreikka, Sveitsi, Alankomaat, Unkari, Norja, Ruotsi, Tanska, Puola, Bosnia-Herzegovina, Romania, Serbia, Slovakia, Slovenia, Kroatia, Tšekin tasavalta, Liettua, Ukraina, Turkki	

2. Aluekehitystä edistävät kulttuurireitit

REITTI (hyväksymisvuosi)	OSALLISTUVAT MAAT	HUOMIOITA
PUISTOT JA PUUTARHAT (1992) Taiteellista, tieteellistä ja teknistä vaihtoa esittelevä puutarhaverkosto	Espanja, Ranska, Italia, Iso-Britannia, Itävalta, Belgia, Bosnia-Hertsegovina, Kroatia, Irlanti, Liettua, Luxemburg, Portugali, Romania, Sveitsi	Arabivaikuttaisia puutarhoja Andalusiassa, Medici-suvun sekä Luccan ympäristössä sijaitsevia aristokraattisia huviloita ja puutarhoja. Kohteita Liettuaastakin, jotka tosin ovat ranskalaisen maisema-arkkitehdin Eduard Andrén 1900-luvun alussa suunnittelema puutarhoja Tyszkiewicz-suvun kartanoihin
VIA FRANCIGENA (1994) Lyhin reitti Pohjanmereltä Roomaan (1800 km) liittäen yhteen verkostoja www.viafrancigena.eu	Ranska, Italia, Iso-Britannia, Sveitsi	Perustuu Canterburyn arkkipiispan tarkoin kirjattuun matkaan Pohjanmereltä Vatikaaniin paavi John XV luo vuonna 990
L'HERITAGE AL-ANDALUS (1997). Espanjalais-muhamettilais-latinalaisamerikkalaisista kulttuurivirtaukset Iberian niemimaalla www.legadoandalusi.es	Espanja	Andalusian reitit perustuvat ja tukeutuvat julkisen säätiön toimintaan, joka edistää ko. kulttuuriperintöä ja tämän päivän taidetta Iberiassa
EUROOPAN MOZART –TIET , (2002) Yhdistävänä ideana Mozartin matkat Euroopassa www.mozartways.com	Ranska, Italia, Saksa, Iso-Britannia, Belgia, Sveitsi, Alankomaat, Tšekki, Slovakia	Mukana reitissä on palatseja ja toreja, huvipuistoja, majataloja ja hotelleja, konserttisaleja, oopperataloja, kaupunkeja, kirkkoja ja maisema-alueita
FOINIKIALAISTET (2003). Foinikialaisten merireitit 1100 eaa. www.rottaidefenici.it	Espanja, Italia, Iso-Britannia, Portugali, Algeria, Kroatia, Kypros, Kreikka, Israel, Libanon, Libya, Marokko, Syyria, Tunisia, Turkki	Foinikialaisten satamapaikat pohjustivat yhtenäistä Välimeren kulttuuria
PYRENEIDEN RAUTAREITTI (2004). Perinteisen raudanvalmistuksen ja sen myötä tulleen vaurauden esittely	Espanja, Ranska, Andorra	Metsämaisemia, kaivoksia ja rautaa työstäviä tehtaita viidessä maakunnassa
OLIIVIPUIDEN REITTI (2005) Oliivin viljelyn alue Välimeren ympärillä www.olivetreeroute.org	Espanja, Ranska, Italia, Portugali, Malta, Albania, Algeria, Bosnia-Hertsegovina, Kypros, Kroatia, Egypti, Jordania, Libanon, Libya, Marokko, Serbia, Slovenia, Syyria, Tunisia, Turkki	Tavoite paikallistalouksien kehittyminen luomalla synergioita kulttuuriperinnön, matkailun ja kestävä kehityksen välillä ¹⁹¹
VIA REGIA eli KUNINKAIDEN TIE , (2005). Kivikauden aikainen väylästä, joka yhdistää itäisen ja läntisen Euroopan. www.via-regia.org	Espanja, Ranska, Saksa, Belgia, Puola, Liettua, Valkovenäjä, Ukraina	Rautaesiripun hajoaminen yhdisti reitin uudelleen, mikä on sen merkittävä symbolinen sisältö

¹⁹¹”Study of the impact of European Cultural Routes on SME innovation and competitiveness (2011) A report from the Council of Europe edited by Kseniya Khovanova with contributions from ATLAS experts including Diane Dodd, Graeme Evans and Jordi Tresserras.” Includes an analysis of the current and future trends in cultural tourism and case studies from a range of Major Cultural Routes, including the Hansa Route, TRANSROMANICA, the Routes of the Legacy of al-Andalus, The Routes of the Olive Tree and the Via Francigena, s. 176. http://www.tram-research.com/atlas/cultural_tourism_news.htm

<p>TRANSROMANICA - KULTTUURI-PERINNÖN ROMAANISET REITIT (2007). Yhdistää 1000–1100 -luvulla rakennettuja keskiaikaisia linnoja, katedraaleja ja luostareita</p>	<p>Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Itävalta, Portugali, Serbia, Slovenia</p>	<p>Toiminnot tukeutuvat vahvasti EU:n rahoitukseen. Tämä tarkoittaa, että ”EU:n rahoitusohjelmat ohjaavat hanketoimintaa. Verkostossa on moninaisia toimintoja ja motiiveja, mikä puolestaan hankaloittaa sen kansainvälisten hankkeiden hallinnointia¹⁹²</p>
<p>DON QUIJOTEN REITTI (2007) Perustuu Cervantesin romaanin päähenkilön matkoihin La Manchassa Espanjan niemimaalla www.quijote.es</p>	<p>Espanja</p>	<p>Sosiaalisessa taloushankkeessa 1600-luvun romaanihahmon imaginääriset matkat on luotu uudelleen, sijoitettu maisemaan, merkitty ja tuotteistettu</p>
<p>PYHÄN MIKAELIN TIET (2007). Pohjautuu arkkienkeli Mikaelin kulttiin, joihin liittyi korkeille paikoille, taivaan ja maan väliin, rakennettuja kirkkoja ja pyhäkköjä</p>	<p>Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Iso-Britannia, Belgia</p>	<p>Kauas näkyviä mutta vaikeapääsyisiä historiallisia pyhiinvaelluskohteita kehitetään matkailullisiin tarkoituksiin</p>
<p>ITER VITES –REITTI (2009). Viininviljelyn alueen kattava reitti</p>	<p>Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Itävalta, Portugali, Malta, Kreikka, Unkari, Armenia, Azerbaidzhan, Kroatia, Georgia, Moldova, Romania, Slovenia</p>	<p>Kertoo ”elävästä maisemasta” ja sen kunioittamisesta</p>
<p>SISTERILÄISET LUOSTARIKIRKKOT (2010)</p>	<p>Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Portugali, Sveitsi, Belgia, Ruotsi, Tanska, Tšekin tasavalta, Puola</p>	<p>Markkinoi keskiaikaisen luostarikulttuurin avulla maaseutumatkailua</p>
<p>PYHÄN OLAVIN REITTI (2010). Katoliseen pyhimykseen liittyvä skandinaavinen pyhiinvaellusreitti</p>	<p>Norja, Tanska, Ruotsi</p>	<p>Keskeinen kohde Trondheimin Nidaros katedraali, minne Pyhä Olavi on haudattu. Olavi oli skandinaavinen (väkivaltainen) viikinkihallitsija, joka kuolemansa jälkeen tuli katolisen pyhimyslegendan päähenkilöksi</p>

¹⁹² Ibid., s. 227.

3. Toiminnalliseen verkostoitumiseen tukeutuvat kulttuurireitit

REITTI (hyväksymisvuosi)	OSALLISTUVAT MAAT	HUOMIOITA
HANSA (1987). Kaupunkiverkosto www.hanse.org	Saksa, Iso Britannia, Belgia, Viro, Suomi , Ruotsi, Norja, Latvia, Liettua, Hollanti, Puola, Venäjä	Esitellään eräänlaisena EU:n esivaiheena ohittaen erilaiset historialliset vaiheet
HEINRICH SCHIKHARDTIN REITTI (1992) ”Svabian Da Vinci”	Ranska, Saksa	Renessanssiajan arkkitehtuuria Württembergin herttuakunnan alueella
VAUBAN´IN JA WENZELIN REITIT (1995) Kahden linnoittajainsinöörin töiden esittely arkeologisina ja rakennustaiteellisina kulttuuriperintökohteina	Luxemburg	Kohteet ovat verkostoituneet laajemmalle alueelle Itämeren etelärannikolla ent. Preussin ja Venäjän Imperiumin alueella sijaitseva. linnoitusten ja linnoituskäytävien sekä linnoitettujen kirkkojen reitteihin Transylvaniassa
CLUNYN LIIKKEEN KOHTEET EUROOPASSA (2005). Reitti kokoaa 900–1000-l. vaikuttaneen katolisen kirkon uudistusliikkeen luostarit ja alueet	Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Sveitsi, Iso-Britannia	Liike syntyi Clunyn benediktiiniläisluostarissa Keski-Ranskassa
EUROOPPALAINEN RAUTAPOLKU (2007). Raudanvalmistus kelttiläisestä ja antiikin ajoista teräksen valmistukseen Itävallassa ja Saksassa	Italia, Saksa, Itävalta, Tšekin tasavalta, Unkari, Puola, Slovakia, Slovenia	Perustuu 8 maassa toimivaan yhdistykseen, jonka keskus on kaivosteollisuutta ja metallurgiaa opettavassa Leobenin yliopistossa Itävallassa
EUROOPPALAISTEN HAUTAUSMAIDEN REITTI (2010). 49 hautausmaata 37 kaupungissa 16 eurooppalaisessa maassa (ei Suomessa)	Espanja, Ranska, Italia, Saksa, Iso-Britannia, Itävalta, Portugali, Kreikka, Ruotsi, Norja, Viro, Puola, Venäjä, Kroatia, Serbia, Slovenia	Hanke on ASCE-verkoston (Association of Significant Cemeteries of Europe) markkinointi
VESIHOITOJEN JA HISTORIALLISTEN KYLPYLÖIDEN KULTTUURIPERINTÖ (2010). Yhdistää vesihoitoa ja niin historiallisia kylpylöitä kuin tämän päivän wellness-palveluita sijaitsevia kohteita.	Espanja, Ranska, Italia, Iso-Britannia, Belgia, Portugali, Tšekin tasavalta, Romania	Nimi toimii ranskankielellä; <i>Patrimoine thermal et villes thermales</i>
ESIHISTORIALLISTEN KALLIOPIIROSTEN REITTI (2010)	Espanja, Ranska, Italia, Portugali, Irlanti, Norja	